37

8558.

УЧИТЕЉСКИ ЗБОРНИК

151.

ЗАКОНИ, ПРАВИЛА и РАСПИСИ

ЗА УЧИТЕЉЕ и ОСНОВНУ ШКОЛУ

ДО 1910. ГОД. ЗАКЉУЧНО

ПРИРЕДИО

СТАНИША С. СТАНИШИЋ

УЧИТЕЉ У БЕОГРАДУ.

По одобрењу Г. Министра просвете и црквених послова
од 8. X. 1910. ПБр. 17921.

1910.

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРЕ

РАЈКОВИЋА и ЋУКОВИЋА

БЕОГРАД

Цена 2 дин.

НОВИ УЧИТЕЉСКИ ЗБОРНИК

ЗАКОНИ, ПРАВИЛА и РАСПИСИ

ЗА УЧИТЕЉЕ и ОСНОВНУ ШКОЛУ

ДО 1910. ГОД. ЗАКЉУЧНО

ПРИРЕДИО

СТАНИША С. СТАНИШИЋ

УЧИТЕЉ У БЕОГРАДУ.

По одобрењу Г. Министра просвете и црквених послова
од 8. X. 1910. ПБр. 17921.

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРЕ

РАЈКОВИЋА и ЋУКОВИЋА

БЕОГРАД

2245

Инв. бр. 37228

1910 — НОВА ШТАМПАРИЈА САВЕ РАДЕНКОВИЋА И БРАТА — 1910
ДЕЛИСКА УЛИЦА БРОЈ 1.

МИНИСТРИ ПРОСВЕТЕ

од 1899. године па до данас.

Андра Ђорђевић од 1. I. 1899. до 12. VII. 1900.
Павле Маринковић од 12. VII. 1900.—27. IV. 1901.
Љуба Ковачевић од 27. IV. 1901.—1. II. 1902.
Драгутин Стаменковић од 1. II. 1902.—7. X. 1902.
Миленко Марковић од 7. X. 1902.—6. XI. 1902.
Лука Лазаревић од 6. XI. 1902.—20. IV. 1903.
Живан Живановић од 20. IV. 1903.—29. V. 1903.
Љуба Стојановић од 29. V. 1903.—1. VIII. 1903.
Добра Ружић од 1. VIII. 1903.—21. IX. 1903.
Љуба Стојановић од 21. IX. 1903.—26. I. 1904.
Љуба Давидовић од 26. I. 1904.—27. XI. 1904.
Андра Николић од 27. XI. 1904.—16. V. 1905.
Јован Жујовић од 16. V. 1905.—30. VII. 1905.
Љуба Стојановић од 30. VII. 1905.—17. IV. 1906.
Андра Николић од 17. IV. 1906.—11. II. 1909.
Љуба Стојановић од 11. II. 1909.—5. X. 1909.
Јован Жујовић од 5. X. 1909.—12. IX. 1910.
Коста Тимотијевић заступао маја и јуна 1910.
Јаша Продановић од 12. IX. 1910. до данас.

РЕЧ О ОВОЈ КЊИЗИ

По одобрењу Г. Министра Просвете и Црквених Послова г. Јаше Продановића од 8. X. т. г. ПБр. 17.921. средио сам и штампао ову књигу, у којој је из старог „Учитељског Зборника“ од 1899. г. врло мало расписа, који важе, а закон од 1904. правила, расписи и остало је све ново за ових 12 година, закључно до 1910. године. По прегледу на коме су имена свих министара просвете за ових 12 година, видеће се од кога је који зак. пропис.

Ради прегледа развитка наше осн. школе, поређани су укратко расписи од почетка њезина па све до данас, који су изгубили своју званичну али не и своју просветно-педагошку вредност. Они се могу наћи коме устребају у Зборнику Закона, Школ. Зборнику из 1875, Просв. Зборнику од 1887. г. и од 1895, Учитељ. Зборнику од 1899. и Просв. Гласницима.

Из расписа, који важе, није унета мотивација, но само оно, што регулише предмет расписа. Важнији су штампани цели, као н.пр. онај о школама за домаћице.

На овоме месту нек су поменути ради потпуности и два расписа, и то један од 2. VI. 1903. г. ПБр. 6024. којом се извештавају власти о ступању на престо новога краља Петра Карађорђевића, и други од 5. VIII. 1903. г. ПБр. 9956. да се дан 27. августа светкује као дан престолонаследника Ђорђа.

У књизи се налазе забележене и све од стране Просв. Савета одобрене књиге за књижнице осн. школа и поклоне ученицима на испиту.

Ову је књигу изазвала потреба, да се на једноме месту прикупе апсолутно сви закони и званични прописи о осн. школи, по којима она у нас живи и управља се, да се књигом помогне тачна администрација школска, да наши учитељи, нарочито млађи и невичнији имају у једној књизи скупљено све, што се тиче службене стране школине, те да се не претурају Зборници, Просв. Гласници и т. д. да би се нашло оно, што треба да им је увек при руци.

Нови званични прописи после ове књиге биће пажљиво прибирани и издавани у засебним додацима, према времену и приликама.

9. децембра 1910 г.
Београд.

Станиша С. Станишић.
учитељ основне школе у Београду.

АЗБУЧНИ РЕГИСТАР

	СТРАНА
Административни послови	155
Алкохолна пића	178
Анкета о продужним школама	152
Анкета о утврђивању писмености	171
Артије за кауцију	180
Болести ђака	118
Брза извешћа о премештајима	146
Вештине	165
Гимнастика и справе	143
Главна уписница	162
Године за упис деце	163
Годишњи свечани испит	108
Дарови од вредности	138
Дечја игралишта	105
Дечје књижнице	111
Долазак на часове	162
Друштво за дечју психологију	183
Друштво за чување народног здравља	151
Дужности народног учитеља	145
Ђаци досељени из приват. школе	107
Ђаци из другог села	186
Ђаци којима матерњи језик није Српски	113
Ђачки изостанци	166

	СТРАНА
Женски рад	113
Забрана немонопол. артије	142
Забрана неодобрених слика	128
Забрана писања по новинама	151
Заједничка храна ђака	117
Заклетва	146
Закони и званични прописи који не важе	188
Законодавно решење за приправнике и приврем. учитеље	29
Законодавно решење о учитељима грађан. школа	187
Закон о народним школама	1
Закон о пензијама учитељ. удовица	30
Закон о посмртној плати	39
Замена	175
Заступник учитељски	146
Земљорадничке Задруге	142, 164
Зимски курсеви	168
Идење на пратњу	153
Идење у цркву о распусту	153
Извеснице	101
Извешћа о трусовима	176
Извешће о уџбеницима	185
Издавање лозе	142
Издавање плате	148
Исплата примања	187
Исцрпан надзорнички извештај	136
Казне за одсуства	177
Казне над ђацима	109
Казне председника и благајника	180
Књиге препоручене	197
Књиге о испиту	108
Књижарска трговина	178

	СТРАНА
Књижнице осн. школа	141
Краљев дан	151
Крштеница ђачка	100
Лепо писање	116
Лист „Тежак“ и „Пчелар“	127
Мапе и поуке на корицама	186
Мењање презимена	147
Метеоролошке стације	129
Молба за отпуст ђака	104
Набавка домаћих производа	126
Наплата казни	168
Наплата пореза	150
Наплата станарине	184
Наплата таксе	159
Народне књижнице и читаонице	162
Народно здравље	128
Наставна средства	152
Наставни план и програми	74
Нацрт школске баште	143
Неуредност држ. књижара	128
Објављивање казни	166, 168
Обраћање министру	167
О долажењу на часове	147
Одсуства учитеља	174
Одсуство и станарина	175
О званичним телеграмима	126
Оправка школа	155
Општинска школска каса	124
Осветљење	167
Ослобођење од вежбе	175
Отварање акта	178
Отварање нових школа	186

	СТРАНА
Отпуст ђака из школе	102
Оцена „одличан“	159
О чистоти школе и ђака	100
Пензионисање	163
Пљуваоница	155
Подаци за окружне власти	126
Подаци и припреме за зидање школ. зграда	139
Подизање зграда	179
Подизање осн. школа	138
Поздрављање војн. заставе	150
Позивање учитеља	149
Познавање природе	113
Поновно учење IV. разреда	164
Попуна стручне спреме	174
Попуст за вожњу	164
Почетак школских часова	165
Пошиљка новца	125
Пошиљке „	135
Правила за вршење закона о пензијама	34
„ за зимске курсеве	169
„ за прибирање прихода чиновничког фонда	37
„ о грађењу учитељског распореда	51
„ о грађењу школа и намештаја	39
„ о идењу у цркву	48
„ о народ. књижницама са читаоницама	59
„ о полагању учитељских испита	55
„ о пријемном испиту	69
„ о сресним фондовима за школе	62
„ о штампању уџбеника	64
Преводница	101
Превођење ђака из школе у школу	101
Прегледи за лепо писање	117
Прегледи за цртање	117
Преглед за одсуство	176

	СТРАНА
Преглед школских рачуна	136
Препорука народних песама	127
Престарелост ђака	102
Престолонаследникова слика	178
Приватни испити	106
Приватни ученици	105
Приватне школе	106
Привремени наставни програм V. и VI. разреда	159
Припреме за рад	172
Прирез школски	124
Програм рада у забавишту	71
Просветни гласник	136
Прослава Првог Устанка	122
Процент за „Просв. гласник“	185
Разрешавање наставника	177
Распуст због болести	122
Распуштање ђака	165
Рђаве књиге и слике	128
Резервни официри	185
Рељефна карта	135
Рукополагање учитеља	147
Сведоџбе школске	108
Свети Сава заштитник школа	187
Свећење водице	135
Свршетак школске године	184
Сиротињско уверење	136
Слање молби за повишицу	146
Службена преписка	134
Снабдевање књижара	186
Спајање одељења	165
Списак кажњених ученика	134
Спремање ученика	167
Спроводно писмо уз наставни програм	96

СТРАНА

Српска Књижевна Задруга — — — — — — — 126, 177
Српски језик у тимочком и моравском округу — 116
Станарина — — — — — — — — — — — — — — 147
Стан учитељев — — — — — — — — — — — — 163
Стари споменици — — — — — — — — — — — 176
Стечај за попуњавање учитељских места — — — 172
Стрељачке дружине — — — — — — — — — — — 177

Тачнија администрација — — — — — — — — 173
Тежа места — — — — — — — — — — — — — 179
Термометар — — — — — — — — — — — — — 140

Увођење новог закона — — — — — — — — — 154
Удаљавање од школе — — — — — — — — — 176
Улагање у фонд — — — — — — — — — — — 184
Улог за инвалидски фонд — — — — — — — — 149
Уписни протокол — — — — — — — — — — 132
Упис у Учитељ. Удружење — — — — — — — 151
Управитељ — — — — — — — — — — — — — 150
Успомена на 100 годишњицу — — — — — — — 123
Уџбеници — — — — — — — — — — — — — 111, 164

Храм Светог Саве — — — — — — — — — — — 150

Часови од 9 сати пре подне — — — — — — — 176
Часови предавања — — — — — — — — — — — 105

Шегрти ђаци — — — — — — — — — — — — — 166
Школарина у гимназији — — — — — — — — 173
Школе за домаћице — — — — — — — — — — 181
Школе, стан за официре — — — — — — — — 184
Школска преписка — — — — — — — — — — — 131
Школска хигијена — — — — — — — — — — — 136
Школске клупе — — — — — — — — — — — — 143
Школске набавке и оправке — — — — — — — — 141

СТРАНА

Школски буџет на време — — — — — — — — — 183
Школски дневник — — — — — — — — — — — 133
Школски музеј — — — — — — — — — — — — 126
Школски огрев — — — — — — — — — — — — 137
Школско имање — — — — — — — — — — — — 137

МИ

ПЕТАР I

по милости Божјој и вољи народној

Краљ Србије

Објављујемо свима и свакоме да је Народна Скупштина решила и да смо ми потврдили и потврђујемо

Закон о народним школама

који гласи:

I Задатак и врсте народних школа

Чл. 1. Задатак је народних школа да васпитавају децу у народном духу и да их спремају за грађански живот, а нарочито да шире просвету и српску писменост у народу.

Чл. 2. Народне се школе деле на дечја забавишта, основне школе и продужне школе.

Чл. 3. Учење у основној школи траје шест година, од којих су четири обавезне, а пети и шести разред отвараће се према месним приликама.

За отварање петога разреда треба да има најмање 25 ученика.

У местима где ученицима и ученицама петога и шестога разреда не би било могућно похођење школе преко целе године, може Министар просвете и црквених послова, по предлогу окружнога школскога одбора, изузетно допустити да они походе школу само зимскога течаја.

Члан 4. Похођење је основне школе обавезно. Настава је у њој бесплатна.

Обавезно школовање извршиће се поступно, према броју школа и наставника и према месним приликама.

Сваки српски грађанин има права да школује своју децу у народној школи првенствено у оној школској општини у којој живи; а они српски грађани који стално не живе у Србији у школској општини коју изаберу.

Чл. 5. Један учитељ може добити највише четири разреда. Овде се рачуна и приправни разред.

Ако у једном одвојеном разреду, с једним учитељем не буде више од 60 ученика (ученица), разред се може делити, а ако буде више од 70 ученика, разред се мора делити.

У два спојена разреда може бити свега највише 55 ученика, а у три или четири спојена разреда највише 45 ученика.

Чл. 6. У *забавишту* се васпитавају деца од четврте до седме године, према правилима која Министар пропише, по саслушању Главнога Просветнога Савета.

У местима где нема забавишта, отвара се уз основну школу приправни разред, који обавезно деца походе пре ступања у први разред основне школе.

Где ће се отворити државно забавиште, а где приправни разреди, решава Министар просвете, на предлог окружних школских одбора.

Чл. 7. По свршетку четвртог разреда, у местима где нема петога и шестога разреда основне школе, ученици, који се добровољно упишу, дужни су походити продужну школу.

Учење у њој траје три зимска течаја.

Продужне се школе отварају на предлог окружног школског одбора у местима где има бар 15 ђака. План образовања у њима удешава се према месним потребама.

Чл. 8. Ну поред ових продужних школа могу се завести и среске продужне школе уза среске расаднике са пољопривредним правцем образовања. По градовима у продужним школама ове врсте, образовање ће бити занатлиско-трговачког правца.

Учење у њима траје две године; а отвара их Министар просвете, ако се пријави за њих бар 30 ученика.

План, програм и уређење њихово прописаће Министар просвете у споразуму са Министром народне привреде. Наставнике у овим школама поставља Министар просвете у споразуму са Министром народне привреде.

Ученици, који поднесу уредну сведоџбу о свршеној овој школи, служиће у сталном кадру само годину дана.

Чл. 9. У забавишту се васпитавају мушка и женска деца заједно. Основне школе могу бити мушке, женске, или мешовите.

Чл. 10. Све су ове школе државне или приватне. Државне се школе отварају по наредби Министра просвете; а приватне школе оснивају и издржавају поједина удружења или приватна лица.

Деца српских грађана, који стално живе у Србији, морају походити државну или приватну српску основну школу.

Родитељи, чија се деца уче приватно код куће морају о том известити месни школски одбор, с именовањем лица која ће децу поучавати и с доказима да она имају спреме за овај посао.

Чл. 11. Приватне школе морају бити, у главном, онако исто уређене као и државне школе.

Министар одобрава отварање ових школа по саслушању школскога надзорника, пошто се испуне нарочито ове погодбе: да школске зграде одговарају хигијенским правилима; да наставници имају довољну стручну спрему као и наставници државних школа, да су доброга владања и да је наставни план једнак или сличан наставном плану државних школа.

II Отварање и издржавање школа

Чл. 12. Министар просвете и црквених послова наређује отварање нових школа, кад у једном месту има најмање тридесеторо деце за школу дорасле.

Министар наређује отварање нових школа на предлог школског надзорника.

Чл. 13. Школу подиже и потребама снабдева школска општина. Круг школске општине чини варош или варошица, сама за се или у заједници са једним или са више села, или село или више села и заселака који заједнички издржавају једну или више школа. Окружни школски одбор дужан је старати се, да свако место уђе у састав појединих школских општина.

Школа се зове по месту, у коме је; а школска општина носи име своје школе.

Чл. 14. Школска је општина дужна:

1., да дâ потребно земљиште за школу и за школ-

ско двориште и игралиште, а у селима још и најмање пола хектара земљишта за школску башту у близини школе, и да све то одржава у доброј огради;

2., да подиже, оправља и у добром стању одржава школске зграде, у којима морају бити потребне учионице и радионице, удешене према хигијенским и педагошким правилима, станови за наставнике и за послужитеље, а у местима где ученици зими станују у школи, још и собе за спавање, трпезарија и кујна, заједно с потребним намештајем и посуђем;

3., да набавља школски намештај;

4., да даје огрев за школу, за наставнике и за послужитеље, и то свагда у почетку школске године за целу годину;

5., да плаћа школске послужитеље;

6., да рукује школском касом, школским имањем и школским фондовима;

7., да се стара да што већи број деце походи школу, и да потпомаже наставнике у свима школским пословима;

8., да издржава дечја забавишта, и да, по помогућству, потпомаже све просветне установе којима се шири писменост у народу.

Ако школска општина не би вршила ове дужности како треба, државна ће је власт на то нагнати.

Чл. 15. Сиромашним општинама притичу у помоћ срез, округ и држава при подизању школских зграда.

Министар просвете, у споразуму с Министром грађевина, а по саслушању Главног Просветног Савета, прописује угледне планове и правила за грађење школа. Према тим плановима, школске се зграде могу поделити на више класа. — Планове школских грађевина за појединa места, одобрава окружни школски одбор. Школска општина може подићи школу у својој режији по одобрењу Министра просвете и црквених послова.

Кад општина нема потребно земљиште за подизање школа, може га откупити по закону о експропријацији имања.

Министар може одобрити да поједини срезови или окрузи о заједничком трошку подижу нове школске зграде у својој области. Тако исто, Министар може допустити, да се општине, срезови, окрузи, ради подизања школских зграда, могу задужити код Управе Фондова, или код других новчаних завода.

Најпосле, надлежне власти могу одобрити, да се за грађење школа могу употребити радне снаге и материјал, којима располажу општина, срез, округ и држава.

Чл. 16. У местима где у школској згради или школском дворишту или на даљини до 500 метара од школе, нема станова за наставнике (наставнице), општине им дају накнаду у новцу за стан и огрев уједно, и то: у Београду по 80 динара месечно, у Крагујевцу и Нишу по 50 динара, у другим окружним варошима по 40 динара, а у осталим варошима и варошицама по 35 динара, а у селима по 30 динара месечно.

Стан мора имати најмање две собе с кујном и потребним стајама.

Ако у једном месту учитељују муж и жена, или отац и кћи, или мати и кћи, или две неудате сестре или нежењен брат и неудата сестра, онда они имају право само на један заједнички стан и огрев, или на једну накнаду за стан и огрев.

Удата учитељица нема права на квартирину, осим ако јој муж службеном потребом живи у другом месту.

Чл. 17. За подмиривање школских потреба, свака школска општина има школску благајну, у коју улазе:

1., суме које окружни одбор, или политичка општина дају сваке године за школске потребе;

2., приходи од школског имања, од ручнога рада, или од чега другога што припада школи;

3., приходи од новчаних казни, према овоме закону;

4., приходи од добровољних прилога или од завештања.

Чл. 18. Поред земљишта и зграда, које свака школска општина даје за школу, школа може имати и друго имање, које јој уступи политичка општина, или завештају поједини добротвори, или га школска општина нарочито купи за издржавање школе. Приходи од овога школског имања утичу у школску благајну.

Школско се имање не може отуђити ни задужити без одобрења Министра просвете, нити се може на друго што употребити осим школе. Школа се мора на њ убаштинити у року од годину дана.

Ако би се из једне школске општине издвојила нова школска општина, онда ова има права на накнаду у новцу или материјалу, по међусобном споразуму или

по решењу окружног школског одбора, противу чијег решења нема места жалби.

А ако би нека школска општина, која има школско имање, престала, онда њено имање припада оној школској општини, с којом се споји.

Школско се двориште може употребити само за одмор и игралиште дечје.

Чл. 19. Школска општина може основати школски фонд ради издржавања сиромашних ученика и ученица у својој школи и ради приређивања школских екскурзија. У овај фонд улазе приходи од светосавских и други школских забава, од поклона и завештања, и оно што политичка општина даје на ове сврхе.

Фондом рукује школски одбор преко свога благајника, према правилима која Министар пропише.

III Настава

Чл. 20. У основној школи се уче ови предмети:

1., хришћанска наука и црквено-словенско читање;
2., српски језик;
3., историја српска и општа;
4., земљопис;
5., рачуница и геометријски облици;
6., познавање природе у вези с пољском и домаћом привредом с основима хигијене;
7., цртање и лепо писање;
8., певање (световно и црквено); музика и ручни рад по могућству.
9., дечје игре.

Наставни план и програме предавања прописује Министар просвете, по саслушању Главнога Просветнога Савета а с обзиром на месне школске потребе.

Чл. 21. Министарство просвете и црквених послова стара се за израду и штампање потребних уџбеника, наставних учила, књига за поклањање ученицима о испиту, и књига за школске књижнице које служе за усавршање учитеља и за лектиру ученицима.

У школама се могу употребити само оне књиге и она учила, која је прегледао Главни Просветни Савет и одобрио Министар просвете. Списак тих књига и учила

објављује се у службеним листовима пре почетка школске године.

Правила о писању ових уџбеника прописује Министар, по саслушању Главнога Просветног Савета.

Чл. 22. Школска година почиње 1. септембра, а завршује се свечаним испитом, који се мора извршити до Петров-дана.

Школе не раде о Божићу и Ускрсу по 10 дана, недељом и празником, и четвртком после подне.

Осим тога, школска власт може два пут у години ослободити похођења школе, ученике и ученице старијих разреда, и то сваки пут до седам дана. Ово се време одређује према потребама радова у појединим местима, и то на предлог месних школских одбора.

Школа ради редовно пре и после подне. Ну министар може, на предлог окружног школског одбора, допустити да се предавања у неким местима у појединим разредима, држе само пола дана.

IV Ученици

Чл. 23. Деца се уписују у школу прва три дана у почетку школске године.

У први разред основне школе уписују се варошка деца, кад узму седму а сеоска кад узму осму годину живота. Мушка деца која су прешла једанаест година и женска деца старија од 10 година не могу се примити у први разред.

Упис деце у први разред врши школски одбор, према списку који му свештеник поднесе од 1. до 16. маја. У том списку морају бити забележена имена живе деце, мушке и женске, која су узела осму (седму) годину, а нису прешла једанаесту (десету) годину живота. Школски одбор уписује најпре најстарију децу, па онда све млађу, док не попуни прописани број ученика (ученица) у разреду, или у свима одељењима ако их више има.

Уписану децу, која су болесна или су сумњива здравља, дужан је сресни или окружни лекар бесплатно прегледати у почетку школске године. Он предлаже а школски надзорник решава, да ли ће се таква деца ослободити похођења школе за ту школску годину.

Чл. 24. Ученици и ученице дужни су уредно похо-

дити школу за све време свога школовања. Само они који, пошто сврше четврти разред основне школе, прећу у коју српску средњу или стручну школу, ослобођавају се даљега похођења основне школе. Школски је одбор дужан водити списак оних ученика и ученица који прећу у друге школе, и оних који се преселе у друго место, и дужан је старати се да свако дете проведе у школи шест година.

Изостанак од школе рачуна се једно пре или једно после подне. Учитељ цени изостанке и оправдава оне који су учињени из важних узрока; а неоправдане доставља месноме школском одбору. За ове изостанке казни одбор родитеље или старатеље ученичке или оне који узимају децу у службу, и то за прва три дана опоменом, а после по 0.20 динара за сваки дан изостанка у корист школске касе. Родитељима ученика који плаћају испод 15 динара непосредне порезе, може се новчана казна заменити затвором или радом на општинским пословима, рачунајући пет динара за један дан затвора односно рада.

Председник или његов заступник дужан је наплатити одређену казну у року од тридесет дана; а ако то не учини, а од кажњеног могло се наплатити, онда плаћа сам. Ову последњу казну изриче школски надзорник, а извршује је полицијска власт.

Чл. 25. Успех који ученици (ученице) покажу из појединих предмета и њихово владање бележи се у књигу за оцене двапут у години, и то у првој половини месеца јануара и од 1. јуна до 29. јуна. О прелазу ученика у старији разред одлучује школски надзорник приликом завршнога прегледа школскога, имајући при том на уму целокупан успех из свих предмета и способност и марљивост појединих ученика. Ученик (ученица) који покаже у опште слаб успех, а нема изгледа да ће достићи другове у старијем разреду, оставља се да понови разред.

Крајем школске године држи се јаван свечан испит, у присуству школског надзорника или министрова изасланика и школскога одбора, и том се приликом дају дарови ваљаним ученицима и ученицама.

Ученицима (ученицама) који сврше шести разред или продужну школу, издају се сведочанства о свршеној школи. А они ученици (ученице) који се премештају из

једне основне школе у другу, или прелазе из основне школе у другу коју врсту школа, добијају само уверење у коме се бележи успех у настави и владање у дотичном разреду.

Чл. 26. Ученик се може исписати из школе, ако пати од неизлечиве болести, или од такве болести која би била опасна за друге ученике, или ако је ученик без родитеља а сиромашног стања или ако је због понављања разреда престарео, и то ако мушкарац пређе петнаесту годину, а девојчица четрнаесту годину. О том решава школски надзорник или Министар по предлогу месног школског одбора, а у случају болести и на основу уверења надлежнога лекара.

Чл. 27. Деца српских грађана која се уче код куће или у приватним заводима или на страни, морају полагати на крају сваке школске године испит у државној основној школи. За овај испит плаћа се по 5 динара двојици учитеља који испитују дете. О изузетним случајевима решава Министар просвете и црквених послова.

Ко поступи противно овоме казниће се са 50 до 300 динара, у корист месне школске касе. Ову казну изриче Министар, а извршује месна полициска власт.

У приватним школама држе се испити на крају школске године под председништвом школског надзорника или Министрова изасланика. За ове испите плаћају старешине тих школа по 10 динара дневнице школскоме надзорнику. Сведочанства, која приватне школе издају својим ученицима, важе само онда кад их је школски надзорник или Министров изасланик потписао.

V Наставници

а. Спрема

Чл. 28. Наставника има: сталних, привремених и забавиља.

У мушкој основној и у мешовитој школи раде учитељи, а у женској школи учитељице. Ну у недостатку учитеља могу се учитељице поставити и у нижа два разреда мешовите, мушке школе. — Учитељи и учитељице раде још и у приправном разреду.

У забавишту васпитава децу забавиља.

Чл. 29. Стални учитељ и стална учитељица могу бити она лица која су српски поданици и која су сврш-

шила филозофски факултет Велике Школе или која су свршила учитељску школу и положила у њој учитељски испит зрелости. После 2 године добивају право на полагање практичног учитељског испита. Док не положе овај испит, немају права на повишице плата; а по положеном испиту може им се рачунати највише пет година за повишицу и пензију.

Чл. 30. У недостатку учитеља са спремом из чл. 29. могу се поставити за привремене учитеље и учитељице и она лица која су свршила учитељску школу без учитељског испита зрелости, или потпуну средњу школу или богословију, или филозофски факултет као ванредни ученици или Вишу Женску Школу са одличним успехом. Ови привремени учитељи могу постати стални, ако после две године привремене службе положе учитељски испит по програму који пропише Министар просвете и црквених послова.

Чл. 31. Забавиља може бити она која је свршила најмање четири разреда средње школе или целу В. Ж. Школу, за тим се две године спремала за ову службу у засебном одељењу женске учитељске школе или у сличној школи на страни и положила стручни испит.

Чл. 32. За научно и практично усавршавање учитеља и учитељица основних школа могу се одредити о државном трошку нарочити течајеви, који се држе, према потреби, у учитељској школи, или на другом ком месту. Лица која држе предавања, добивају награду за то, а учитељи и учитељице добивају попутнину према чл. 70. овога закона. — Правила о овим течајевима прописује Министар просвете и црквених послова.

б. Права

Чл. 33. Стални учитељ основне школе добива у почетку своје службе 800 динара на гедину.

За прве две повишице служи се по пет година, за остале по четири године.

Прва је повишица 250 динара годишње;

Друга је повишица 300 динара годишње;

Трећа је 350 динара годишње;

Четврта је 400 динара годишње;

Пета и шеста су по 450 динара годишње. У почетку 27. године, учитељ добија плату од 3000 динара.

По навршеној 32. години службе учитељ се може пенсионовати са том платом.

Они учитељи који буду могли и даље радити у школи после навршетка 32. године службе, добивају још једну повишицу од 300 динара, коју примају само док су у служби.

Стална учитељица основне школе добива у почетку своје службе 800 динара годишње. За прве две повишице служи се по пет година, за остале по четири године. Прве две повишице износе по 250 динара годишње; даље три по 300, а шеста 350 динара. У почетку 27. године учитељица добива плату 2550 динара. По навршетку 32. године учитељица се може пенсионисати са том платом. Оне учитељице које буду могле и даље радити у школи после навршетка 32. године службе, добивају још једну повишицу од 300 динара коју примају само док су у служби.

Стални учитељи и сталне учитељица могу се ставити у пенсију и кад наврше десет година сталне службе, у случају душевне или телесне слабости и неспособности и тада добивају 40% од своје систематичне плате, а за сваку годину преко десет година службе увећава се пенсија са 2,72%. О овом решава Министар, по саслушању Главног Просветног Савета, а на основу потребних уверења и доказа, које шаље школски надзорник.

Стални наставници који служе мање од десет година, могу у случају болести, добити од државе издржање, и то 30% од њихове последње плате.

Исту плату и остала права имају стални учитељи и сталне учитељице, који служе у заводу „Друштва Краљ Дечански“, у „Дому за сиротну и напуштену децу“, и у „Школи малолетних осуђеника“ као и у другим сличним заводима ако их држава поставља.

Чл. 34. Стални наставник не може изгубити службу без одлуке Просветног Савета због доказане кривице, и не може се премештати у друга места осим по молби стечајем или за казну, или по потреби службе. У овом последњем случају, наставник има права на накнаду путног и селидбеног трошка према закону о дневници и подвознини и селидбини државних чиновника и службеника од 19. фебруара 1892. год.

Наставник ће се преместити по потреби само онда

кад се школа затвори или се због недовољног броја ђака споје разреди.

Чл. 35. Упражњена учитељска места попуњавају се стечајем, који се објављује преко службених листова. Стечај за попуњавање празних места расписује Министар просвете и црквених послова, најдаље до 1. маја, а избор кандидата врши комисија у коју улазе:

Референт за основну наставу као председник и као чланови два професора и два учитеља из Београда које изабере Главни Просветни Савет.

За свако упражњено учитељско место, за које се јавља два или више кандидата, комисија избира по двојицу кандидата и предлаже их Министру просвете, а он једнога од предложених кандидата потврђује. Овај избор комисија је дужна доставити Министру просвете најдаље до 16. јуна.

Вароши и варошице добивају они учитељи, који имају најмање једну периодску повишицу, окружне вароши они који имају две периодске повишице, а Београд се добива тек после три повишице. Првенство за боља места имају они учитељи, који имају за то породичне потребе, одликују се радом у школи и на књижевности.

Члан 36. Учитељи премештени по казни не могу се јављати на стечај за место из кога су уклоњени док им не истече један период за повишицу.

Чл. 37. Стечајем непопуњена места и празна места која се укажу у току школске године Министар попуњава привремено новим учитељима.

Привремени учитељи могу се преместити само за казну или кад дотична места добију стални учитељи стечајем.

Чл. 38. Ако учитељ у невреме буде кренут из неког места, због укидања одељења или затварања школе, биће постављен у друго место, које ће бити, по могућности, равно оном из кога је премештен. Али, ако би се у месту из којега је уклоњен, указало у току те године празно место, има право да се врати у њега без стечаја.

Чл. 39. Привремени учитељ и привремена учитељица добивају 600 динара плате на годину и бесплатан стан и огрев. Они немају права на пенсију и на издржавање.

Члан 40. Учитељи и учитељице основне школе који, поред редовнога рада у својој школи, раде још и у продужној школи, и они који бар десет неписмених одраслих људи науче читати и писати, могу добити засебну

награду на крају школске године. Тако исто добива нарочиту награду и онај учитељ који ради у тежим местима која одређује Просветни Савет. (Ова награда може бити 100 до 300 динара за једну годину). Ове награде дају се по решењу Министра просвете. Оне прве две врсте награда дају се по предлогу окружнога школског одбора.

Чл. 41. Забавиља у државном забавишту добива у почетку службе 600 динара на годину. После сваке четврте године службе добива годишњу повишицу од 150 динара тако да у 29 години службе прима 1650 динара на годину, а кад наврши 35 година службе, прима толико исто у име пензије. Право на пенсију добива она после 10 година сталне службе и то за првих десет година 40% од своје плате, а за сваку даљу годину по 2,4%. Пенсија се може добити само у случају болести или неспособности за рад.

Забавиља добива бесплатан стан и огрев, или накнаду за то, као и учитељица основне школе.

Чл. 42. Државним чиновницима рачунају се године сталне службе у другим струкама проведене приликом ступања у учитељску службу, ако су иначе испунили прописне погодбе. А тако се исто и учитељима рачуна у указну службу време проведено у сталној учитељској служби, кад пређу у другу државну службу, и то само онда кад због болести не могу даље вршити учитељску службу, што се мора утврдити комисијским прегледом три државна лекара, које одреди Министар просвете и црквених послова.

Чл. 43. Министар просвете може наставницима дати одсуство у току једне школске године највише два месеца. Уз молбу за одсуство због болести треба поднети и лекарско уверење.

Одсуство дуже од два месеца даваће Министар само по уверењу лекарске комисије од три лекара, коју он сам и саставља.

Чл. 44. Забавиље, учитеље и учитељице и управитеље народних школа поставља Министар просвете и црквених послова.

Плата, пенсија, награде и селидбени трошкови који припадају учитељима и учитељицама основних школа и забавиљама државних забавишта, дају се из државног буџета.

в. Дужности

Чл. 45. Наставници су основних школа дужни:

1., долазити уредно у школу и васпитавати децу према педагошким правилима и предавати наставне предмете према прописаним програмима, упуствима и уџбеницима;

2., оцењивати савесно и правично успех и владање ученика у одређено време (чл. 25 закона);

3., водити децу у цркву, где су учитељи дужни певати недељом и празником;

4., извештавати на време родитеље или старатеље и школски одбор о изостанцима ученика од школе;

5., чувати поверене им школске ствари, а нарочито школски намештај, наставна учила, школску књижницу, школску архиву, писаћи и цртаћи материјал и материјал за ручни рад, за које ствари они материјално одговарају:

6., учествовати у раду учитељског већа, и потпомагати рад месног школског одбора;

7., суделовати у раду окружнога учитељског збора;

8., походити научне и практичне учитељске течајеве, кад се на њих позову;

9., замењивати болесне и одсутне наставнике према наредби управитељевој или надзорниковој;

10., учествовати у школским екскурзијама и школским свечаностима;

11., потпомагати просветне и културне установе које имају везе са школом;

12., владати се у служби и ван ње како то доликује образованим људима и учитељском позиву.

Њима је забрањено свако друго занимање које се не слаже са учитељском службом. За редовно вршење других каквих послова, осим учитељских, морају они претходно тражити одобрење од школскога надзорника или Министра просвете.

Чл. 46. Кад се наставник (наставница) први пут уводи у дужност, он полаже, чинодејством месног свештеника, а у присуству месног школског одбора, ову заклетву: „Ја, Н. Н., ступајући у наставничку службу, заклињем се свемогућим Богом да ћу Краљу Србије Петру I бити веран, да ћу се Устава савесно придржавати, да ћу законима и законским наредбама власти бити покоран, да ћу своје

наставничке дужности ревносно и тачно вршити, и да ћу се клонити свега онога што се не слаже с мојом службом. Тако ми Господ Бог помогао.“

Наставника уводи у дужност управитељ, а где овога нема, председник школског одбора.

Чл. 47. Наставник може оставити учитељску службу само онда кад му Министар уважи оставку. У противном случају неће му се рачунати пређашње године службе, ако би се опет вратио у службу.

Оставка се може поднети крајем школске године и онда мора бити уважена; оставка поднета у почетку школске године не мора бити уважена, а ако се уважи, учитељ не може добити друго место у току те године.

Ако наставник, без одобрења и без довољног оправдања, изостане од своје дужности седам дана у месту, или петнаест дана ван места, или ако не оде на нову дужност за петнаест дана, од дана саопштеног му постављења или премештаја, сматра се да је оставио учитељску службу, и његово се место оглашава за упражњено.

Чл. 48. Владање учитеља, учитељица и њихов рад у школи оцењују надзорници, према овом закону и према закону о чиновницима грађанскога реда. Рад се оцењује оценом: одличан, повољан и неповољан. Надзорници уводе оцене у школску уписницу и службене листове, убележавајући у њих и остале потребне податке, као: правилност школскога рада, марљивост и савесност у вршењу службе; успех у васпитању и настави, узроке неуспеха; рад на књижевним и културним установама и владање у породици, у друштву, премештаје, повишице, одсуства дужа од 10 дана и т. д.

Година, у којој је наставник добио оцену рада неповољан, неће се рачунати за периодску повишицу плате.

Против неповољне оцене рада може се учитељ жалити Министру просвете у року од 15 дана, који може наредити поновни преглед и одредити лице за то. Ако оцена не буде поправљена, учитељ плаћа сав трошак око овога другог прегледа.

г. *Казне*

Чл. 49. Наставници који се огреше о своје дужности, казне се према одредбама овога закона.

Казне су: 1) опомена; 2) укор; 3) губитак плате од три дана до три месеца; 4) премештај у друго место

без накнаде селидбених трошкова, 5) отпуст из службе без губитка стечених права у случају повратка у службу; 6) отпуст из службе с губитком неких или свих стечених права.

Казне се одређују према величини кривице, према околностима које олакшавају или отежавају кривицу, и према томе да ли се наставник казни први пут или се казна понавља.

Ниједна се казна не може изрећи док се кривица потпуно не иследи и док се наставник писмено не саслуша.

Чл. 50. Опоменом казни наставнике управитељ. Опоменом, укором и губитком плате до петнаест дана казни школски надзорник. Губитком плате од петнаест дана до три месеца, премештајем и отпустом из службе казни Министар.

Отпуштање сталних наставника изриче Министар по предлогу Главнога Просветнога Савета, а отпуштање привремених наставника по предлогу школског надзорника.

У року од петнаест дана може се наставник жалити надзорнику против казне коју је изрекао управитељ или школски одбор, и Министру против казне коју је изрекао надзорник.

Чл. 51. Кривице наставника извиђају управитељи или школски надзорници у случајевима школске природе, иначе то бива редовним путем преко земаљских власти.

За време судског ислеђења наставник се према природи кривице може уклонити од дужности и за то време прима половину плате, па ако се ослободи као невин, враћа се у службу и добива задржану половину плате. А ако се ослободи из недостатка довољних доказа, онда Министар, по предлогу Главног Просветног Савета, решава, да ли ће он и даље остати у служби.

Наставник који буде осуђен на казну затвора већу од шест месеци губи плату за време затвора.

Наставник кога земаљски судови осуде за бешчасна дела, отпушта се из службе, с губитком свих стечених права. Овакав се наставник не може повратити у државну службу.

Чл. 52. Наставник може бити кажњен премештајем у друго које место ако добије двапут неповољну оцену рада. Тада не добива накнаду селидбених трошкова.

Кад се затвори школа или укине разред, где је наставник радио, онда се он ставља на расположење, ако

не добије друго место. У том случају губи он 30% од своје плате, ако служи мање од петнаест година. Са сваком годином службе преко петнаест година умањаваће се одбијање са 1%.

Чл. 53. Ако се наставник који је једанпут кажњен опоменом или укором или губитком плате до петнаест дана, у току од три године после тога ни у чем не огреши о своје дужности, сматра се као да није ни кажњен.

Наставник који је једанпут отпуштен из службе, може се опет вратити у службу, по предлогу Главног Просветног Савета, а с обзиром на његово владање и занимање после отпуста и с погледом на опште законске прописе.

VI Управа и надзор

Чл. 54. Управу и надзор над свима основним школама врши Министар просвете и црквених послова преко ових школских власти: 1) месног школског одбора; 2) окружног школског одбора; 3) управитеља основне школе; 4) наставничког већа; 5) окружног учитељског збора; 6) школског надзорника; 7) референта за основну наставу; 8) надзорничког савета; 9) Главног Просветног Савета.

I. Месни школски одбор

Чл. 55. Месни школски одбор састављају: председник оне општине у којој је школа, управитељ школе, или учитељ, ако је сам, и три писмена грађанина, или по један грађанин из свакога села, ако школску општину састављају села из разних политичких општина. Чланове школског одбора, осим председника, и управитеља (учитеља), бира на две године политичка општина у којој је школа, и то одмах по свршетку школске године а најдаље до 10. јула. Ако се који грађанин не би примио поступа се по одредбама закона о општинама. — О избору и променама у одбору извештава се увек школски надзорник.

У већим школским општинама може се број одборника увећати; а у варошима где има више одвојених потпуних школа, могу се поред заједничкога главног школског одбора, изабрати пододбори за сваку школу,

РЕПУБЛИКА СРБИЈА БЕОГРАД

или за сваки крај. Председник је пододбора кмет дотичнога краја.

Чл. 56. Председник је школског одбора председник политичке општине у којој је школа или кмет онога села у ком је школа; а ако је он спречен, заступа га најстарији члан општинскога суда.

Пословођа је управитељ (учитељ).

Благајника бира школски одбор из своје средине, ну председник и управитељ не могу бити благајници.

Седнице се држе у школској згради. У седницама се може решавати кад има присутних више од половине чланова; решава се већином гласова.

Чл. 57. Председник сазива седнице према потреби послова. Ну он је дужан сазвати седницу свагда кад то захтева управитељ (учитељ) и то најдаље у року од осам дана. Ако то не учини, казни се сваки пут са пет динара у корист школске благајне. Ову казну изриче школски надзорник, по жалби управитељевој, у року од десет дана кад прими жалбу, а извршује је државна извршна власт у року од петнаест дана.

Сваки је члан одбора дужан долазити у седнице. Ако не дође, па не оправда свој изостанак важним узроком, казни га школски одбор за један изостанак са три динара, у корист школске благајне. Ову казну извршује општински суд а ако је кажњени члан из друге политичке општине, онда казну извршује општински суд оне друге општине.

Чл. 58. Школски одбор представља школску општину и стара се о вршењу њених дужности, које су јој одређене овим законом.

Поред тога, њему је дужност:

1. да рукује школским имањем и школским фондовима;

2. да у почетку сваке школске године састави школски буџет за нову годину, и да га пошље на одобрење окружном школском одбору;

3. да се стара да што већи број деце походи школу, и да потпомаже наставнике у свима школским пословима.

Он је дужан вршити све законске наредбе виших школских и земаљских власти, а нарочито наредбе школскога надзорника и окружнога одбора.

Председник школскога одбора може у случају преке потребе, дати наставнику три дана одсуства, ако у школи нема управитеља, и о том мора известити надзорника.

Чл. 59. Благајник рукује школском благајном према чл. 17. овога закона.

Школски одбор има право да прегледа касу кад год нађе за потребно, али је дужан прегледати је крајем сваког месеца. У случају неисправности рачуна предузима кораке за обезбеђење школске имовине.

О стању благајне благајник подноси школском надзорнику тромесечне извештаје.

Чл. 60. За невршење прописаних дужности казни председника и чланове школског одбора школски надзорник, свакога са 5 до 15 динара, а Министар са 15 до 50 динара, у корист школске благајне, и то у првом случају по жалби управитељевој (учитељевој), а у другом случају по предлогу школскога надзорника.

Против осуде школскога надзорника има места жалби Министру просвете, у року од десет дана, чије је решење извршно.

Осуду извршује месна власт у року од петнаест дана пошто је прими; а новце предаје одмах месној школској благајни.

Чл. 61. Преписка месног школског одбора с окружним школским одбором, са школским надзорником и с осталим земаљским властима сматра се као службена, и за то не плаћа ни поштарину ни таксене марке. Ово важи и за службену преписку управитеља свих државних школа, или учитеља у школама где нема управитеља.

2. Окружни школски одбор

Чл. 62. Окружни школски одбор састављају: 1.) окружни начелник; 2.) школски надзорници у округу; 3.) управитељ учитељске школе у истом округу, или, ако нема учитељске школе, директор средње школе у окружној вароши; 4.) окружни протојереј; 5.) окружни лекар; 6.) окружни инжињер; 7.) управитељ основне школе у окружној вароши; 8.) по један изасланик из сваког среза, кога среска скупштина изабере на три године.

У Београду, главни школски одбор састављају: 1.) председник београдске општине; 2.) школски надзорник; 3.) управитељ учитељске школе или директор једне средње

школе; 4.) београдски протојереј; 5.) један лекар кога изабере општински одбор на три године; 6.) један архитекта кога изабере општински одбор на три године; 7.) председник Учитељског Удружења; 8.) по један одборник из свакога краја вароши кога изабере општински одбор на три године.

О избору и о променама у одбору извештава се Министар просвете.

Чл. 63. Председник је одбора окружни начелник (у Београду председник општине); а кад је он спречен заступа га школски надзорник, који је старији по служби.

Пословођу бира одбор из своје средине на годину дана.

Председник сазива седнице према потреби послова, и извршује одлуке одборске. На сваком састанку мора бити више од половине чланова; а решава се већином гласова. Члана одбора, који не дође у седницу, а не оправда изостанак важним узроком, казни председник с 10 динара у корист окружне школске благајне. Ову казну извршује полицијска власт. — Седнице се држе у згради окружнога начелства.

Председник је дужан сазвати седницу свагда кад то захтева школски надзорник, и то најдаље за петнаест дана. Ако то не учини, казни га Министар, по жалби надзорниковој, према закону о чиновницима грађанскога реда.

Чланови одбора који живе ван места где се држе седнице, добивају из окружне школске благајне по 6 динара на дан на име попутине и трошкова.

На састанку се морају свршити сви предмети спремљени за дневни ред.

Чл. 64. Дужности су окружнога школског одбора:

1., да се стара о подизању нових школских зграда у целом округу (чл. 15;) да пре почетка сваке школске године набави за сву децу прописане уџбенике, писаћи и цртаћи материјал;

2., да настојава да школске општине врше своје дужности према овом закону;

3., да надгледа рад месних школских одбора, и да решава спорове између тих одбора и учитеља;

4., да прегледа и одобрава буџет школских општина и рачуне њихових благајника, којима даје разрешницу;

5., да води надзор над школским имањем и школ-

ским фондовима и да предузима што треба ради обезбеђења имања и фондова;

6., да одобрава састављање и раздвајање школских општина, и да, у овом случају, одлучује о подели школског имања (чл. 13 и 18;)

7., да предлаже Министру скраћено учење и полудневно учење у појединим школама (чл. 3 и 22;)

8., да одлучује о набавци одобрених књига за поклањање ученицима о годишњем испиту;

9., да даје попутнину члановима окружног учитељског збора (чл. 70) и члановима окружнога школског одбора (чл. 63;)

10., да предлаже Министру просвете награде за оне наставнике који раде у продужним школама (чл. 40;)

11., да крајем сваке рачунске године саставља школски буџет за нову рачунску годину и да га шаље на одобрење Министру просвете најдаље до 15. децембра.

12., да се стара о унапређењу свих школа и других просветних установа и завода у округу;

Чл. 65. Окружни школски одбор располаже окружном школском благајном, у коју улазе: 1.) сав окружни школски прирез; 2.) добровољни прилози и завештања; 3.) наплаћене казне, према овом закону.

Школском благајном рукује окружни благајник по одредбама овог закона и по наредбама Министра просвете. Он подноси рачуне на преглед окружном школском одбору и месном рачуноиспитачу Главне Контроле, који даје разрешницу председнику одбора као наредбодавцу и благајнику као рачунополагачу.

3. Управитељ

Чл. 66. У свакој одвојеној основној школи, где има два или више учитеља и учитељица, Министар поставља једног од њих за управитеља школе; а где је само један учитељ, он врши сам управитељске дужности.

Управитељ може бити сталан учитељ, који има јачу спрему и који дуже служи.

Управитељ добива додатак од школске општине, и то ако у школи има, с њим заједно, најмање шест наставника, добива 150 динара на годину; иначе добива 96 динара, ако нема мање од 3 наставника.

Чл. 67. Дужности су управитеља основне школе:

1., да, поред својих предавања, управља школом и да води надзор над наставом, васпитањем и поретком у њој;

2., да пази да сви наставници долазе уредно на дужност, да се при предавањима тачно придржавају прописаних наставних програма и упутстава, и да се при том служе одобреним уџбеницима и другим наставним средствима;

3., да наставнике уводи у дужност, да им саопштава наредбе школских и других власти, и да се стара о њиховом извршењу;

4., да одређује замену болесним и одсутним наставницима за краће време, и да о том извештава надзорника;

5., да чува и одржава у добром стању школски намештај, школску књижницу, наставна средства, школску архиву, писаћи и други школски материјал, за што је и материјално одговоран;

6., да прима и отпушта школске служитеље, да се стара о одржању школске зграде у добром стању, о чистоти у њој, и да на време тражи потребне оправке;

7., да уписује у одређено време оцене ученичке у књигу на то одређену;

8., да пази на владање наставника, и да их опомиње на дужност (чл. 50); а о већим погрешкама и кривицама да извештава надзорника;

9., да у случајевима преке потребе даје наставницима одсуство до три дана, и да о томе извештава надзорника;

10., да руководи рад наставничког већа;

11., да води преписку са свима властима;

11., да на крају свака три месеца, а по потреби и чешће, извештава надзорника или Министра о целокупном стању школе.

4. Наставничко веће

Чл. 68. Сви наставници једне одвојене школе чине наставничко или учитељско веће.

Председник је већа управитељ (управитељка), који сазива седнице на крају свака два месеца, а по потреби и чешће. Пословођу бира веће из своје средине.

Сваки је наставник дужан учествовати у раду већа.

Председник извештава надзорника о раду већа.

Чл. 69. Наставничко веће ради ове послове:

1., договара се о правилном поступању при предавањима и одржању везе и јединства у настави кроз све разреде;

2., споразумева се о подједнаком правилном поступању свих наставника у погледу на васпитавање деце и на потребан поредак у школи и ван школе;

3., приређује школске екскурзије, школске свечаности и забаве;

4., предлаже набавку потребних наставних средстава;

5., распоређује уџбенике и материјал за рад у школи;

6., предлаже надзорнику одличне ученике за награду;

7., бира сиромашне ученике који добивају помоћ из школског фонда;

8., стара се о увећању школског фонда и школског имања;

9., брине се о напретку школе и о одржању њена угледа;

10., приређује, кад потреба захте, родитељске састанке (вечери) у школи ради договора о васпитавању деце.

5. Окружни наставнички збор

Чл. 70. Окружни наставнички збор састављају сви учитељи и учитељице основних школа који стоје под управом једнога школскога надздрника; а београдски наставнички збор састављају сви наставници основних школа у Београду. Ако у једноме округу има два надзорника и два збора, онда се зборови зову по местима где се држе састанци.

Окружни надзорник као председник, сазива окружни учитељски збор бар један пут у години. Потпредседника и пословођу бира збор.

На збору се решава већином гласова.

Наставници су дужни долазити на састанке наставничкога збора и учествовати у раду његову. Школски надзорник подноси извештај о раду збора Министру просвете.

Чл. 71. Наставнички збор ради ове послове:

1., претреса педагошка питања која се тичу основне школе, и која се ставе на дневни ред;

2., оцењује угледна предавања, која поједини чланови збора држе у основној школи;

3., одређује темате за расправљање на другоме састанку и бира известиоца за то:

4., договара се о уклањању сметњи у школском раду, и чини предлоге о том окружноме школском одбору.

5., стара се о стручном усавршавању својих чланова;

6., већа о напредовању просвете у округу и у целој земљи.

Ближа упутства о томе даје Министар, по предлогу надзорничкога савета.

6. Школски надзорник

Чл. 72. Школски надзорник врши стручни и инструктивни надзор над свима, јавним и приватним народним школама у својој области.

Надзорник може бити онај кандидат, који је по положеном испиту зрелости у средњој школи, свршио филозофски факултет и положио професорски испит из педагошке групе (чл. 116. закона о средњим школама) као и професори учитељских школа који су положили професорски испит из педагошке групе наука.

Школски надзорник има плату, права и положај професора средњих школа.

На име путнине има 800—1000 динара годишње.

Чл. 73. За сваки округ поставља се по један надзорник; а ако у округу има више од 80 наставника, онда се поставља и други надзорник. У врлетним крајевима са тежим са обраћајем, овај се број може и смањити по нарочитом решењу Министра просвете.

Надзорник станује у окружној вароши. Канцеларија му је у згради окружнога начелства. У округу где има два надзорника, Министар одређује место за становање другоме надзорнику. Канцеларија је овога другога надзорника у згради срескога начелства.

Сви се надзорници постављају Краљевим указом на предлог Министра просвете и црквених послова.

Чл. 74. Дужности су школскога надзорника:

1., да бар два пут у години походи и добро проучи сваку основну школу и остале ниже васпитне заводе у свом округу, и да уклања сметње школскоме раду;

2., да, према потреби, поучава наставнике у правилном школском раду, и да се стара о њиховом усавршавању;

3., да надгледа службени рад управитеља и наставничких већа, и да прегледа рад месних школских одбора, па да о овом последњем извештава окружни школски одбор;

4., да сазива окружни учитељски збор и да управља њиховим радом;

5., да се брине о отварању нових разреда и нових школа, и да учествује при избору места за подизање школа и при прегледу зграда, које приватна лица нуде за школе;

6., да објављује школске законе и наредбе преко управитеља и преко других школских власти;

7., да оцењује рад и владање наставника да *истражује* њихове кривице и да их кажњава за мање кривице а веће да доставља Министру;

8., да извиђа сукобе између наставника и месних школских одбора, и да решава спорове између њих, а у случају неуспеха да то подноси на решење окружном школском одбору;

9., да кажњава председнике и чланове месних школских одбора за невршење дужности према овом закону;

10., да одређује време за мањи школски одмор (чл. 22) и да одлучује о прекидању наставе у ванредним приликама;

11., да се стара о попуњавању упражњених учитељских места, и да одређује заменике болесних наставника за дуже време;

12., да наставницима даје одсуство до десет дана, а молбе за дуже одсуство да подноси Министру са својим мишљењем;

13., да води статистику свих школа у својој области;

14., да пази да се само одобрене школске књиге употребљавају у школама, и да се за школске књижнице набављају све књиге, које Министар препоручи;

15., да предлаже Министру отварање приправних разреда (чл. 6) и приватних школа (чл. 11);

16., да одлучује о исписивању ученика и ученица основних школа, у договору с месним школским одборима (чл. 23. и 25.);

17., да учествује у раду надзорничкога савета;

18., да подноси окружноме школском одбору и Министру полугодишње извештаје о стању школа у свом округу, и да чини потребне предлоге за поправку тога стања;

19., да води преписку са свима школским и другим властима, и да посредује у преписци између управитеља основних школа с једне стране и Министарства просвете с друге стране;

20., да врши и друге послове, који су му одређени овим законом и да се у свом раду управља према упуствима, која пропише Министар просвете о надзиравању школа.

Чл. 75. Надзор над вежбаоницом учитељске школе (основном школом, у којој се ученици или ученице учитељске школе вежбају у школском раду) врши управитељ школе. Његове су дужности у овом погледу као и дужности окружнога школског надзорника.

7. Надзорнички савет

Чл. 76. Надзорнички савет састављају референат за основну наставу и сви окружни школски надзорници. Он се састаје по позиву Министра просвете и црквених послова у Београду, за време великога школског одмора.

Председник је савета референат. Потпредседника и деловођу бира савет из своје средине.

Чланови савета који долазе са стране, добивају из државне касе по 8 динара на дан у име попутнине и трошкова.

Чл. 77. Надзорнички савет већа:

1) о наставном плану и о програмима предавања за народне школе;

2) о уџбеницима и наставним средствима за те школе;

3) о раду окружних учитељских зборова и окружних школских одбора;

4) о научним и практичним течајевима за усавршавање наставника;

5) о напредовању основне наставе у целој земљи;

6) о средствима за унапређење образовања и просвете у цѐлом народу.

Предлоге о том подноси председник Министру просвете и црквених послова.

VII Прелазне наредбе

Чл. 78. Крајем школске године, по ступању овога закона у живот, затвориће се све грађанске и девојачке школе. Њихова имаовина предаће се месној народној школи.

У местима, где су биле ове школе може се на захтев дотичних општина отворити одмах V, а до године и VI разред.

У исто време прописаће се нови наставни план и нови програм предавања за шесторазредну основну школу.

Чл, 79. Повишице плате садашњим сталним учитељима и учитељицама, који су у служби, срачунаће се и издавати плате по овоме закону 1. јануара 1905. године (чл. 33.) Никоме се не може урачунати у повишицу по овоме закону она година службе, у којој је добио рђаву или слабу оцену, као и оне године, које су већ изгубљене због напуштања учитељске дужности или по осуди.

Чл. 80. Виши учитељи грађанских школа, по свршетку ове школске године превешће се за наставнике основних школа са платом коју имају. Они не могу добивати повишице никако ако им је плата равна или већа од највеће учитељске плате по овоме закону. Ако им је плата мања од највеће плате, онда ће добити повишицу тек пошто испуне потребан број година за дотичну плату.

У име станарине добиваће само разлику између дотадашње плате и плате коју би имали по овоме закону заједно са додатком на станарину.

Чл. 81. Привремени учитељи грађанских школа и привремене учитељице девојачких школа свршетком ове школске године поставиће се за наставнике основних школа, с платом, коју би имали, да су непрестано служили у основној школи по овом закону.

Учитељи и учитељице који се затеку у пенсији, кад овај закон ступи у живот, могу се опет вратити у учитељску службу с правима која имају наставници по овоме закону, и то према одлуци Главног Просветног Савета.

Привремени учитељи народних школа који имају спрему према члану 29. овога закона, поставиће се за сталне учитеље.

Привремени наставници и заступници који немају квалификације према овом закону, отпустиће се из слу-

жбе ако нису у служби провели најмање 5 година. За њих ће се прописати нарочити испит. Ако не положе испит за пет година, отпустиће се из службе.

Чл. 82. Месни школски одбори и окружни школски одбори саставиће се према одредбама овога закона крајем ове школске године.

Чл. 83. Садашњи школски надзорници за које буде имало места, вратиће се у почетку нове школске године у средње или стручне школе, и њима ће се плата регулисати према закону о овим школама. За остале важе одредбе закона о чиновницима грађанског реда.

Чл. 84. Одредбе овога закона које говоре о школском надзорнику изводиће се поступно кад за то буде буџетске могућности и спремних, стручних људи.

Надзор над основним школама дотле ће вршити Министар просвете крајем школске године преко својих изасланика. Али он може и у току школске године изаслати своје изасланике у школе кадгод то потреба захте. Изасланици могу бити наставници средњих школа или учитељи које према кандидацији Просветног Савета изабере Министар.

У име дневнице и попутнине добивају изасланици по петнаест динара дневно.

Чл. 85. Распоред наставника за 1904-05 школску годину извршиће нарочита комисија, коју ће одредити Министар просвете и црквених послова.

Сви наставници основних школа морају се јавити на стечај до 15. маја ове године.

Комисија ће за свако место учитељско, за које су се јавили два или више кандидата изабрати два кандидата од којих Министар поставља једнога.

Чл. 86. Овлашћује се Министар просвете и црквених послова да, у споразуму с надлежним школским властима, пропише прелазне наредбе и за све остале одредбе овога закона, у колико то овде није нарочито поменуто.

Чл. 87. Овај закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а обавезну силу добија десетог дана од његовог обнародовања у званичним новинама. Од тада престаје важити „Закон о народним школама“ од 26. јула 1898. год. заједно са његовим доцнијим изменама.

Препоручујемо нашем Министру просвете и црквених послова да овај закон обнародује а свима нашим министрима да се о извршењу његову старају, властима пак заповедамо да по њему поступају а свима и свакоме да му се покоравају.

19. априла 1904. год.
у Београду.

Петар с. р.

Пред. Мин. Савета, ђенерал *С. Грујић*, с. р. Мин. иностраних дела *Ник. П. Пашић* с. р., Мин. војни, ђенерал *Р. Путник* с. р., Мин. финансија *д-р Л. Пачу* с. р., Мин. унут. дела *Стој. М. Протић* с. р., Мин. грађевина *Влад. Тодоровић* с. р., Мин. просвете и црквен. послова *Љуб. М. Давидовић* с. р., Мин. нар. привреде *д-р Свет. Радовановић* с. р., Министар правде *д-р Мих. С. Полићевић* с. р.

Законодавно решење

о

признавању година службе приправника и привремених учитеља народних школа у године сталне учитељске службе.

Скупштина народна решила и краљ потписао.

Указ од 20-III-1908.

„Учитељима и учитељицама, који су по закону о нар. школама од 26. јула 1898 год. и изменама и допунама тога закона од 6. окт. 1899 г. постављени за приправнике и приправнице и вршили наставничку дужност све време проведено у тој служби, урачунава се у године сталне учитељске службе, како за задобијање права на полагање практичнога учитељског испита, тако и за повишицу плата и за пензију, по одредбама чл. 29. закона о народним школама, али без права на накнаду за протекло време.

Оним учитељима, који су само због војне обвезе били привремени учитељи или су то сада, а иначе имају потребне законске квалификације за сталне учитеље или су то већ постали, признаје се време. које су провели као

привремени учитељи у године сталне учитељске службе, како за добијање права на полагање практичнога учитељског испита, тако и за повишицу плата и за пензију, по одредбама чл. 29. Закона о народним школама, али без права на накнаду за протекло време.“

Препоручујемо нашем Министру просвете и т. д.

Закон о пензијама

учитељских удовица и учитељске деце

ЗАКОН ОД 20. АПРИЛА 1885. Г.

Чл. 1. Удовица и деца умрлих учитеља или деца умрлих учитељица добијају пензију по овом закону.

Чл. 2. Фонд за ове пензије образоваће се из ових извора:

1) Из капитала, који је завештао пок. Јов. Гавриловић; од њега ће се трошити само интерес.

2) Из редовних улога учитеља и учитељица по 4% од систематичне плате њихове.

3) Од месечног вишка плате при сваком унапређењу.

4) Од првомесечне плате, која се наплаћује од сваког учитеља и учитељице при њиховом првом ступању у службу.

5) Од улога оних учитеља и учитељица, који би после 35. своје године ступили у службу и који ће бити дужни према плати, коју буду имали за све време преко 35 година платити по 4%.

6) Од улога, који ће се наплатити од сваког учитеља и учитељице, који се после 30. године ожене или се удаду. Овај улог износиће по 2% њихове плате, коју буду имали у време женидбе или удадбе на све време преко 30 година.

7) Од улога оних учитеља, који прећу из учитељства у друге службе, пошто немају права изузети натраг из овог фонда своје улоге.

8) Од интереса на капитал овога фонда.

9) Од завештања и добровољних прилога, свагда у смислу дародавца и завештаоца.

Чл. 3. За полагање улога поменутих у чл. 2. тачкама 4, 5, 6, оставља се улагаоцима рок месечне отплате за 6 месеци. Но ако би пре овога рока улагач умро и овај улог не платио, онда да се овај неплаћени улог одбијањем једне четвртине пензије наплати.

Чл. 4. Лицима, која по овом закону имају право на пензију, почиње пензија од дана смрти онога, од кога им то право долази.

Чл. 5. Право на пензију добија се ступањем у учитељску службу.

Привремени учитељи и учитељице улажу у овај фонд као и стални. Ако их у привременој служби затече смрт, улог се враћа.

Учитељи и учитељице, које овај закон затече у служби, почињу давати улоге чим закон ступи у живот, и тиме уједно добијају сва права која им по њему припадају.

Чл. 6. Ако је умрли улагач мање од 10 година улагао пензија ће износити 30% годишње плате на коју је он улагао.

Са сваком годином преко 10 расте пензија са 1%.

Али пензија не може бити мања од 360 ни већа од 1650 динара на годину.

(Измена закона од 18.-IV.-1910. год.)

Чл. 7. Године службе привременог учитељевања рачунају се у број година, које дају право на пензију, кад учитељ или учитељица постану стални.

А године сталног учитељевања рачунаће се и тада, ако је било прекида по оставци.

Чл. 8. За дуг мужевљев или очев не може се ништа од пензије удовица и деце ни за извршење пресуде ни под забрану ставити (чл. 380. и 471. тач. 9. закона о поступку судском у грађанским парницама,) а за дугове удовице и деце, после смрти учитеља учињене, не може се више од једне четвртине пензије обуставити.

Чл. 9. Право на пензију губе:

1. Удовица кад се преуда, или ако би била осуђена на робију или заточење (чл. 18. тач. 3. крив. зак.) или за бешчасна дела.

2. Женска деца: а) кад се удаду, или б) кад се осуде на робију, заточење или за бешчасна дела.

3. Мушка деца с навршеном 21 годином или пре

тога ако би законим путем била проглашена за пунолетну или стално уживање стекла, а губе и услед кривице у првој тачци означене, т.ј. кад буду осуђена на робију, заточење или за бешчасна дела.

Чл. 10. Ни она удовица нема права на пенсију, која се законим путем од мужа раставила.

Чл. 11. Усвојена деца и пасторчад такође немају права на пензију.

Чл. 12. Удовице и деца учитеља и учитељица могу уживати пензију и изван Србије.

Чл. 13. Пензија се добија по решењу првостепеног суда. Удовица умрлог учитеља или отац деце умрле учитељице или стараоци ваља тога ради да поднесу надлежноме суду:

1. За случај ако је удовица или отац с децом остао: а) извод из протокола венчаних за осведочење брака са умрлим мужем или женом; б) извод из протокола умрлих за осведочење смрти мужевљеве или женине; в) извод из протокола крштених за осведочење година старости и брачног рођења деца; и г) сведочанство да су деца у животу.

2. За случај ако је удовица сама остала: а) извод из протокола венчаних и б) извод из протокола умрлих, као што је у тачци 1. казано.

3. За случај ако су деца сама остала: а) извод из протокола умрлих за осведочење смрти родитеља; б) дотични извод из протокола крштених, и в) сведочанство власти да су деца у животу.

Ако се изводи из црквених књига не би могли набавити, онда се могу место њих употребити и друга доказна средства.

Чл. 14. На овако захтевање суд ће извидити ствар и саслушати заступника управе фондова, издати решење коме имено да се издаје пензија, матери или оцу, или стараоцима или обојима. Овим решењем, ако против њега нема ни једна страна ништа приметити, обратиће се удовица, отац или стараоци за примање пензије управи фондова, која ће одмах наредити, да се по решењу пензија коме треба издаје.

У случају ако би која страна, било удовица или отац или сирочад, било заступник управе фондова, решењем незадовољна била, може се жалити Касационом Суду.

Чл. 15. За решења изводе црквених књига, сведочанства и потврђења власти, ради доказивања права на ову пензију, не плаћају се никакве таксе.

Чл. 16. Удовицама и кћерима учитељским, које би једино без саучесника уживале пензију из овога фонда, може се, по молби њаховој, на предлог министра просвете и црквених послова, а по одобрењу Краља, издати на удомљење један пут за свагда највише двогодишња пензија, ако се то у интересу фонда за добро нађе, и ако се добије уверење, да се оне без те помоћи не би могле удомити. Ово ће се исплаћивати по свршеном броју најдаље за 15 дана.

Чл. 17. Фонд овај као самостална правна личност, ужива сва права с овим својствима скопчана и неће се моћи употребити никад ни на какву цељ осим на коју је овим законом одређен.

Чл. 18. Фонд стоји под надзором државе, а на име министарства народне привреде. Њим рукује управа фондова, а рачуне о приходима и расходима његовим са свима пуноважним документима подноси редовно по свршетку рачунске године, најдаље до 1. марта сваке године главној контроли на преглед.

Чл. 19. Управа фондова дужна је сваке године подносити министру народне привреде извештај о стању овога фонда и извод рачуна годишњег прихода и расхода његовога.

Како овај извештај тако и извод рачуна јавно ће се преко званичних новина обнародовати.

Чл. 20. Удовице и деца учитељска што већ уживају државно издржавање, уживаће и даље, докле на то имају права по одредбама онога закона (тач. 2. чл. 20 закона, о уређењу основних школа од 1863. године.)

Чл. 21. Учитељи и учитељице, који су пре овога закона известан број година провели у учитељској служби, а желели би да им се те године урачунају по овом закону, могу, према последњој плати, положити у фонд по 2% процента за све те раније године отплатом у месечним ратама у року за две године. Но ако би улагач у том року умро, поступиће се и овде по другој алинеји чл. 3. Тиме ће задобити право да се њиховој породици, а према тим ранијим годинама, рачуна пензија по овом закону.

Чл. 22. Учитељи и учитељице, који су провели пуних 5 година у служби, па ову напустили или дисципланарним путем изгубили, имају права да могу и даље по последњој плати улагати у овај фонд, ради осигурања пензије својој породици. Они су дужни за месец дана изјавити писмено, желе ли задржати право на улагање. Ове уloге дужни су на концу сваког месеца давати; но ако то не учине за 6 месеци са накнадом 6% интереса, престаје им право улагања и њихова породица губи право на пензију.

Чл. 23. Учитељ и учитељица, који пресудом грађанског суда буду осуђени на робију или заточење или за бешчасна дела, губе право на даље улагање у фонд и њихова породица лишава се права на пензију.

Чл. 24. Закон овај ступа у живот од 1. јула ове године.

Правила

За вршење закона о пензији учитељских удовица и њихове деце

који је издан 20. априла 1885. год.

1. По тачци 2. чл. 2. овог закона дужни ће бити 4% улагати у овај фонд и они учитељи и учитељице, који се после овог закона у пензију буду ставили, и то на плату са које су пензионовани како би према тој плати и издржање својој породици осигурали.

2. Заступници учитеља и учитељака неће плаћати никакав улог.

3. По тач. 5. и 6. чл. 2. овог закона, године старости доказиваће се крштеним писмом, школском сведоџбом, а где то није могућно, онда сведоџбом два поуздана лица влашћу потврђеном. Докази ови подносе се управи фондова и она их оцењује.

4. Све уloге означене у тачкама: 2., 3., 4., 5. и 6. наплаћиваће они државни органи, који дотичним учитељима плату или пензију издавали буду. Они ће дужни бити наплаћене уloге по тач. 2. и 3. предавати управи фондова, и то надлештва у централном месту одмах, или најдаље за 10 дана по истеку месеца; а надлештва ван

централног места најдаље за 20 дана по навршетку месеца. Оне пак уloге, које по тач. 4., 5. и 6. буду наплатили дужни ће бити почасно предавати управи, колико кад буду наплатили према одредби чл. 3. истог закона у истом року.

5. Ако дотични чиновник у остављеном року не би послао ове уloге управи, дужан ће бити платити интерес 6% год. за онолико времена, за колико доцније новац управи буде предао.

6. Наплаћени редовни улози слаће се управи по списку. (Види образац).

7. Она лица, која би према одредби чл. 16. ов. зак. желела једанпут за свагда измирити се са пензијом, обраћаће се за то непосредно министру просвете и црквених послова с молбама.

8. Учитељи и учитељице, који би се хтели користити одредбом чл. 21. ов. зак. за раније године њихове службе, обратиће се за то управи фондова с доказима о годинама своје службе. Управа ће израчунати, колико треба тога улога да уложе и наредиће наплаћивање истога. Тај улог могу месечно отплаћивати, а могу га и на једанпут положити. Но они учитељи, који тај улог у року од 2 год. потпуно не положе, немају права на положај уложене суме; она улази у овај фонд, и њихове породице неће се користити тим њиховим ранијим годинама службе.

9. И они учитељи и учитељице, који се у току ове две године буду ставили у пензију, могу се користити одредбом чл. 21. и полагати овај улог као и дејствителни учитељи, за шта ће се и они управи фондова обраћати.

10. Уloге ове наплаћиваће такође они државни органи, који буду надлежни за издавање плате или пензије, а у Београду овај улог полагаће се непосредно управи фондова.

11. Учитељи и учитељице, који пуних 5 година у служби проведу, па ову напусте или је дисциплинарним путем изгубе, ако према одредби чл. 22. овог закона желе да и даље улажу у овај фонд, дужни су за то обратити се управи фондова у року од месец дана после учитељевања. Ове уloге полагаће у вароши окружној благајници, у срезу срескоj управној власти, а у Београду непосредно управи фондова.

12. Они учитељи и учитељице, који не задрже то право улагања, па се доцније поново у службу приме, неће бити дужни улагати опет једномесечну плату према тач. 4. чл. 2. овог закона, него ће уложити само вишак, ако су какав при поновном ступању добили.

Исто тако, ако су неки од ових при првом ступању у службу положили ванредни улог према тач. 5. чл. 2. овог закона због претурених 35. год. старости, они ће бити дужни положити само редовни улог према плати, коју су по други пут добили, и то за оно празно време, које су ван службе провели заједно с редовним интересом. Но ако ко од ових при првом ступању није био претурио 35 година, а при другом ступању буде имао више од 35, година, онда ће се и од њега наплатити сав ванредни улог као да је први пут ступио у службу.

13. Удовице и деца оних учитеља, које овај закон у пензији затече, добијаће после њихове смрти издржање из државне касе по одредбама закона о уређењу основних школа од 1863. год. (тач. 2. чл. 20. истог закона).

14. Кад почиње и кад престаје право на пензију, одређено је у чл. 4., 5. и 9. овог закона. Но управне власти свака у свом домашају водиће строг надзор о свима случајевима предвиђеним у тач. 1., 2. и 3. чл. 9. истог закона, и кад који случај наступи, одмах ће о томе извештавати дотичног благајника, те да престане даље са издавањем пензије.

15. Уједно се овим ставља у дужност полициским властима, да оверавају признанице, по којима ће се ова пензија издавати, онако исто, као што их оверавају и за пензије, које се чиновничким породицама издају.

16. Као што је законом наређено, овим фондом руковаће управа фондова и према томе она ће све књиге дневне и партијалне о свима приходима и расходима истога фонда водити по обрасцу књига, које води за фонд удовица и сирочади умрлих чиновника.

ПБр. 5280.
28. јула 1901. год.
у Београду.

Министар народне привреде
К. С. Таушановић с. р.

Правила

за прибирање прихода чиновничког удовичког фонда[1]

ПБр. 4863 3. XII 1894 мин. нар. привреде С. Лозанић

Чл. 20. У погледу исплаћивања пензије удовицама и деци умрлих чиновника, управа фондова, окружни благајници и благајник управе града Ниша поступаће као и до сада — сем што ће управа фондова издавати пензију оним удовицама или сирочади, које би живеле *изван земље,* само на признанице, које су потврђене од дотичних власти онога места, где оне живе. Ну, тај потпис треба да овери још и наше министарство иностраних дела, или наше посланство или консулат у оној земљи, у којој оне — удовице и сирочад — стално живе. За ова оверавања код наших власти не плаћа се такса.

Чл. 24. а) Све оно што је у овим правилима речено за благајнике и среске начелнике о улагачима чиновничког удовичког фонда (чл. 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, тач. г. чл. 12, чл. 13, први став чл. 14, чл. 15, 16, 17. — Засебна признаница за приходе учитељ. фонда — и 18, ових правила), важи и за *учитеље и учитељице* — улагаче учитељског удовичког фонда по *„закону о пенз. учитељ. удов. и њих. деце“* од 20 апр. 1885 год. (зборник 41. стр. 142.)

б) За учитеље-це састављаће се опет засебни спискови редов. улога, као и за чиновнике, пазећи нарочито на тачно исписивање имена и презимена и на њихове *„бројеве уложника учитељског удовичког фонда“* као и на *јављање истих при премештајима њиховим* и т. д. — Ну, од учитеља-ица наплаћиваће се на име редовнога улога и даље само по 4% (тач. 2, чл. 2, споменутог закона).

в). И од њих ће се наплаћивати једномесечне повишице и једномесечне плате и слати управи фондова онако исто, као и од чиновника позивљући се сваки пут на министарски претпис, којим је решена повишица или извршено постављење.

г). На име женидбенога улога наплаћиваће се од оних учитеља-ица, који се после 30 године ожене или удаду; на име ванреднога улога од оних, који су после

[1] Што се тиче учитеља.

35 године ступили у учитељску службу (тачка 5 и 6. члана 2. реченог закона). — Само се њихови ванредни и женидбени улози морају вазда измиривати у року од 6 месеци (в. члан 3. зак. о пенз. учит. уд. и њих. деце).

ђ). Учитељи-ице, који ма којим начином — напусте учитељску службу — не прелазећи у државну, а желе и даље улагати у њихов фонд, пошто су то радили већ пуних 5. година најмање, дужни су за *месец* дана писмено пријавити се управи фондова: желе ли задржати право на даље улагање. Ако то желе и ураде, морају на крају сваког месеца своје улоге плаћати оној власти (управи фондова, окружном благајнику, среском начелнику), код које су по својој жељи пријављени за улагање од стране управе фондова. Онима, који то не ураде за пуних 6 месеци престаје право на даље улагање и њихове породице губе право на пенсију (чл. 22. зак.) — Да би се ова одредба тачно вршила, власти ће и за овакве учитеље-ице водити засебне спиекове (в. први став чл. 14. ових правила). — Који учитељ-ица своје улоге не плати за пуних 6 месеци, власти од њега неће више примати улоге — и не извештавајући о томе министра народне привреде, јер се за то учитељи-ице не позивају решењем, него само управу фондова ради знања.

Чл. 25. Између ова два фонда (чиновничког и учитељског удовичког) нема никакве везе. Сваки од њих почива на оделитом закону. За то ће благајници и срески начелници од оних учитеља, који из учитељске прећу у државну службу наплаћивати једномесечну плату и остало као и од других нових чиновника за чиновнички удовички фонд. Од оних, опет, чиновника, који прећу из државне у учитељску службу, наплаћиваће за учитељски удовички фонд једномесечне плате и све остало, као и од новопостављених учитеља-ица; па тако исто и од оних, који су — пред проведеним временом у државној служби — били учитељи и улагачи учитељског фонда, по што су они, прешав из учитељске у државну службу, изгубили сва права на оне улоге, које су као учитељи дали у њихов фонд (чл. 2. тач. 7. закона о пенз. учитељ. удов. и њихове деце).

Закон о посмртној плати

од 12. окт. 1870.

(донела скупшт. у крагујевцу и намесништво потписало)

Породици умрлих учитеља и учитељака дјејствителних и привремених, ма и не служили десет година, даје се једномесечна плата за укопне трошкове, а место се умрлога попуњава одмах не чекајући да прође месец дана.

Закон овај важи и т. д.

Напомена. Дан, у који је покојник умро не рачуна се у посмртну плату.

Признаницу издаје удовица или у име сирочади старалац или ко од родбине.

Та се посмртна плата узима одиах по смрти и не може се од ње ни за чији рачун и наплату одбијати.

Види распис из 1859 г. Бр. 5436 и из т. ПБр. 1405 у овој књизи.

Правила о грађењу школа и намештају школском

ОДЕЉАК ПРВИ

Избор места

Чл. 1. Школска зграда мора бити у средини школске општине.

Земљиште за школу мора бити довољно пространо, сухо (оцедито), са свих страна ваздуху и светлости приступно.

А не може бити школа на земљишту влажном, подводном и на простору узаном. Исто тако не допушта се, да буде школска зграда близу баре, буњишта, механе, гробља, трговa и радионица које би сметале школском раду.

У градовима бирају се за школске зграде улице, у којима је тишина. Школска зграда мора од улице бити удаљена најмање седам метара. На простору између зграде и улице треба да је градина.

Чл. 2. Поред простора за школску зграду и двориште свака школа по селима мора имати најмање пола хектара земље за школску градину.

Ако близу школе нема добре пијаће воде, онда ће се свака школа снабдети студенцем у своме дворишту или градини; но исти мора бити далеко од нужника и више овога ограђен и покривен.

Чл. 3. Места за школу бира одбор састављен од једног полициског чиновника, окружног или среског лекара, окружног инжињера, школског надзорника, једног учитеља, председника општине и два одборника.

Одбор ће написмено изјавити, да изабрано место одговара одредбама ових правила. Инжињер ће изабрано место брижљиво сондирати и описати подробно све, што је потребно ради пројектовања и прорачунавања.

У случају несагласности решава по прибраним подацима министар просвете и црквених послова где ће се школа зидати.

ОДЕЉАК ДРУГИ

Зидање и распоред

Чл. 4. Школска зграда треба да је од тврда градива. Но у сиромашним општинама могу се градити школске зграде по уобичајеном месном начину (§ 43. закона о подизању јавних грађевина).

Чл. 5. Учионице треба да су окренуте југо-истоку или северо-западу. А допуштено је да буду окренуте и на другу страну света, само не југо-западу.

Чл. 6. Зидови између учионица морају бити тако дебели (најмање једну опеку), да се звук у другој учионици не чује. Са истог узрока — ако је зграда од више катова — морају имати и таванице потребну дебљину и бити испуњене песком или другим градивом, које рђаво проноси звук.

Пôд мора бити најмање 0·5 метара над равнином земљишта.

Чл. 7. Улазак у учионицу не сме бити одмах споља, него из ходника.

Ходници не треба да сȳ ужи од 2·25, ни шири од 3 метра, морају бити покривени, добро осветљени и за проветравање удешени.

С тога они треба да имају једноструке прозоре, као кухиње, ћилери и нужнички локали.

Степенице не смеју бити уже од 1·5 метра, ни праве, ни завијасто увијене, већ на два до три колена преломљене и морају имати одморишта.

Степенице на слободној ивици морају имати ограду. Та ограда мора бити висока 1·10 метра и честа, ако није зидана, када може бити и нижа због дебљине зида, и на њој у растојању од 0·5 метра притврђена пуца, да деца не би ограду употребила за пузање.

Сваки степен — ступањ — да има ивицу оштро зарубљену, а не округљаком заокругљену. Висина степена треба да је према узрасту деце 13 до 16 сантиметара, а ширина удешава се према висини, по усвојеним обрасцима за израчунавање мера ступњева: $к = ш + 26$, $ш = к - 26$ и $в = \frac{к - ш}{2}$, у којима значе: к = просечна величина корака, ш = ширина ступња (стопала), в = висина ступња, све у сантиметрима.

Величина корака = к и висина ступња = в узима се просечно.

1. за децу осн. школа: $к = 54$, $в = 13—14$
2. „ „ сред. „ $к = 58$, $в = 14—15$
3. „ ђаке великих школа и људе у опште, $к = 62$, $в = 15—16$.

Тако, на пример, код степеница *за људе и ђаке великих школа,* кад је висина 15 см. онда ширина треба да буде 32 см. а кад је висина 16 см., ширина мора бити 30 см.; *за средње школе,* кад се узме

$в = 14$ см. ширина је 30 см.
$в = 14\frac{1}{2}$ см. ширина је 29 см.
$в = 15$ см. ширина је 28 см.

а за основне школе

кад је $в = 13$ см. ширина је 28 см.
$в = 13\frac{1}{2}$ см. ширина је 27 см.
и $в = 14$ см. ширина је 26 см.

Чл. 8. У једној учиниоци са хигијенског и педагошког гледишта желети је, да не буде више од 45 ђака, Законом је допуштено да највећи број ђака буде 70. Кад

број ђака достигне ову меру, треба се старати да се отвори нова учионица.

Величина учионице одређује се по месту потребном: за ђаке, учитеља, пролазе, учила и пећ.

Клупа (седиште и сто) намењена поједином ђаку заузима у основним школама просечно 0·37 а у гимназијама 0·48 квадратних метра површине пода.

Учитељев сто, школска табла и учила заузимају 1·9 до 2 метра широко место испред клупа.

На крајевима клупа према вратима треба да је пролаз најмање 1 метар широк, да се ту може сместити и пећ.

На другом крају клупа према прозорима потребан је пролаз с обзиром на уложине прозорске 0·4 метра широк.

Пролаз између клупа у правцу к столу учитељевом треба да је широк 0·5 метра. Овај пролаз потребан је само онда, кад је учионица широка, да седе више од 6 ђака један уз другога;

Пролаз иза стражње клупе такође је широк 0·5 метра.

Кад се општим местима и пролазима остави толика мера, онда ће доћи на ђака у основним школама 0·75 до 0·85, а у гимназијама 0·95 до 1·10 квадратних метара површине пода.

Према овоме у најмањих учионица површина не сме бити мања од 40 до 50 квадратних метара. У средњих треба да износи од 50 до 60, а у највећих 60 до 70 квадратних метара.

Висина учионице не може бити мања од 3·5 ни већа од 4 метра.

Према томе доћи ће на ђака у основним школама 2·8 до 3·2 а у гимназијама 3·58 до 4 кубна метра простора.

Чл. 9. Прозори учионице треба да су увек према левој страни ђачких седишта. По невољи могу бити прозори и иза леђа; али светлост с ове стране не сме бити јача од оне с леве стране.

По већим градовима ваља радити на томе, да барем у дворницама светлост долази озго.

Површина коју заузимају прозори у учионици, треба да износи $^1/_6$ површине пода, ако је школска зграда усамљена на са свим слободном месту, а $^1/_4$ те површине, ако на близу има предмета, који је засењују. У сиромашним општинама може се свести површина прозора на $^1/_7$ површине пода, ако је школа усамљена, иначе на $^1/_5$ те површине.

Прозори морају бити један од другога подједнако удаљени. Доња ивица прозора треба да је у висини клупа, или виша од њих, а горња да допире што ближе таваници.

Зид између прозора не сме бити шири од од 1·3 метра.

Прозори у учионици морају бити четвороугли и двоструки, састављени из четири крила. Горња су крила мања, а доња већа. Горња крила — од најмање два прозора у свакој учионици — треба да су ради проветравања за време учења тако удешена, да се на ниже спуштају са шаркама на доњу ивицу. (Гледај на крају става 2. члана 7. о једноструким прозорима.)

Ивице зида изнутра поред прозора морају бити узете, како би се светлост по учионици боље расипала.

Чл. 10. Под мора бити столарски и по могућству од тврдог материјала. Ако је од меког, ваља га натопити врелим лаженим уљем. Испод пода, где нема подрума, треба прво насути довољно сухе земље, за тим 0·3 метра суха песка, или ковачке згуре (шљаке).

Зидови учионице, где се год може, треба да су за 1 до (1·5) обложени даском (аплата ламбрија), а ова да је премазана масном бојом. Иначе треба да су зидови у висини од 1·5 метара премазани масном бојом. Но у са свим сиромашним општинама може и ово премазивање отпасти.

Врата у учионици треба да су једнокрилна, широка најмање 1 — а висока 2 — метра. Врата се отварају свагда у ходник, а најбоље им је место између стола учитељевог и предњих клупа.

Чл. 11. Пећи морају бити довољно велике, да могу стално одржавати топлоту од 15° R и ложити се изнутра. Свака пећ мора имати гвоздени штит. Висина штита треба да износи преко 1 метар.

Ради проветравања треба испод пода спровести до пећи (испод штита) цев, која мора имати у пречнику 0·15 до 0·25 метра. Цев може бити од гвозденог лима или од дасака или од иловаче, или од тако зване „камене смесе“ (Steinzeug). Цев ова пролази кроз спољни зид, те доводи с поља свеж ваздух. Она је отворена с обе стране.

У зиду треба такође провести другу цев са дна пода

до изнад крова. Та цев одводи покварен ваздух и има двоја вратаоца; једна су близу пода, а друга су испод таванице. Зими отворе се доња вратаоца на тој цеви, а горња се близу таванице затворе. Лети се отворе вратаоца близу таванице, а доња се затворе.

У великим школским зградама, где средства допуштају, добро је подићи заједничко централно грејање комбиновано са вентилацијом (проветравањем).

У мањим пак сеоским допуштају се и обични вентилатори близу тавана.

Чл. 12. Поред учионица и соба за канцеларију, кабинете, књижницу и радионицу за ручни рад у сеоским зградама школским мора бити још и стана за учитеља или управитеља и за ђаке, ако их има из даљних места.

Учитељев стан мора имати:

а. Једну собу од најмање 20 квад. метара.
б. „ „ „ „ 10 „ „
в. „ кухињу „ „ 10 „ „
г. подрум и шупу за дрва.

Поред стана учитељева мора бити још соба и кухиња за послужитеља.

Чл. 13. Стан за ђаке састоји се из:

а. собе за спавање,
б. трпезарије,
в. кухиње од 10 квад. метара.

Соба за спавање мора бити удешена за проветравање и толико велика, да на сваког ђака дође 5 кубних метара простора.

Чл. 14. За станове учитеља и ђака, може се подићи одвојена зграда. А ако је школа мала (има највише две учионице) могу да буду и с учионицама, под једним кровом; али у том случају уласци у станове морају бити одвојени, тако, да учионице не буду у непосредној вези са становима.

Чл. 15. При свакој мањој школи мора се оставити нарочито празно место за дозиђивање, ако се таква потреба доцније покаже. А у свакој већој школи мора бити и по једна залишна соба за учионицу. У гимназијским пак зградама мора бити више таквих залишних соба.

У гимназијама и реалкама морају бити још одвојене собе за збирке, књижницу, цртања, физички и хемиски кабинет, канцеларија за директора, соба за скуп професора и соба за послужитеље.

Ако је зграда од више катова, учионице за млађе ђаке треба да буду при земљи, а за старије у горњим катовима.

При зградама, у којима су учионице одељене за мушку и женску децу, треба извести и засебне уласке, ходнике и нужнике.

Чл. 16. Веће школе нарочито у градовима треба да имају и дворницу за гимнастику и свечаности, која се може и угрејати. Висина те дворнице да износи најмање 5 метара.

Чл. 17. Нужници школски треба да су ван зграде. А ако морају бити у згради, онда нека су изван темеља и од зграде што више у страну. Пред овим нужницима треба да има ходник, те да буду одељени од осталих просторија двојим вратима, и ова да се сама затварају.

Нужнике треба поподити с нагибом за отицање воде. Сваки нужник треба да има седиште, а на сваку учионицу да дође по један нужник.

Ако су мушка и женска деца заједно, онда за женску децу треба направити одвојен нужник.

Нужнике, кад су у згради, ваља олепити цементом. Из свих нужника да води цев до изнад крова ради проветравања.

Ни у којем случају нужничке јаме не смеју бити израђене *непосредно испод самих зграда,* већ одвојено у дворишту најмање 1 метар од зграде удаљено, а седишта имају бити везана са њима цевима од туча или камене смесе, или засвођеним — косим — јарковима (каналима).

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Намештај

Чл. 18. Намештај школски за све средње и основне школе набавиће се по одредбама ових правила.

Чл. 19. *Клупе* школске морају бити према дечјем узрасту и удешене овако:

а) За два или највише за четири ђака. Све ивице на клупама треба да су глатке и заокружене, предња половина клупе и даска за седење стоје у непомичној вези.

б) Свака клупа мора имати наслон, а за ово се може удесити и предња страна задње клупе. Само последња клупа мора имати свој засебан наслон.

Наслон не сме бити прав, већ доле и горе савијен, према крстима и кичми коју треба да подупире.

в) Седиште (даска за седење) на задњој половини да је издубљено. Седиште мора бити тако високо, да бутине потпуно на дасци леже, цволике (цеванице) вертикално да стоје, а стопала да са свим додирују под, или, код млађих ђака, даску за држање ногу.

г) Стона даска мора бити нагнута, али то нагнуће не сме бити велико. Горњи део ове даске треба да је у ширини од 0·1 метра хоризонталан са жлебом за писаљке и мастионице.

Одстојање даске за седење од стоне даске (диференција) треба да је толика, да кад ђак усправо седи са скрштеним рукама, лактовима додирује доњу ивицу стоне даске.

д) Испод стоне даске мора бити даска за књиге; ова да је нешто ужа од прве и толико висока, да је ђак коленима не додирује.

ђ) Одстојање од стоне даске до седишта (дистанција) не треба да је већа од 0·05 метра, ако клупе немају стоне даске за извлачење.

е) Ивице на оба краја стоне даске а тако и прагови који везују предњи део клупе са седиштем ради постојаности ваља да су оковани шинама (а ове утврђене завртњима).

У сиромашним општинама ваља набавити клупе од три нумере, а у гимназијама до осам нумера.

Чл. 20. У свакој учионици треба да буде *сто* или *катедра* за наставника. Под столом или катедром мора бити постоље најмање 2 метра дугачко и 1·50 м. широко а 25 до 30 сантиметра високо, од дебљих дасака.

Чл. 21. Свака учионица мора имати и *орман* са затвором за оставу учила и ђачких потреба.

Чл. 22. *Табла* треба да је равна, црна, и да не одбија светлост.

Место на ногарима много је боље, да стоји на зиду више учитељева стола и да је удешена за спуштање и подизање, а још је боље, да буду *две,* тако, да кад се једна спушта друга да се подиже.

У прва два разреда једна од њих треба да је ишпартана, као писанке, а друга истачкана, као цртанке. У вишим разредима једна треба да је истачкана, а друга чиста, без линија и тачака.

Чл. 23. На прозорима морају бити *завесе* од сиве материје. Оне могу бити удешене тако, да се спуштају и подижу са закованом горњом страном. Али је боље, да горња страна не буде закована, утврђена, него слободна на узицама (канапима), те да се она може по потреби спуштати, како би светлост више долазила озго, а не са стране, косо. Најпосле може бити и с алкама на шипци, како би се по потреби уклањала у страну.

Чл. 24. У свакој школи ваља да има *топломер,* и да се намести у соби 1·2 до 1·5 метра над подом и на месту где је средња топлота. Дете најудаљеније од пећи треба да има топлоту од 15° R (18—20° C). Кад је топлота испод 12° R, онда ваља грејати собу ма које доба године било. Лети пак, кад је топлота у учионици после подне преко 20° R, не треба радити у њој већ на пољу, у хладу.

Чл. 25. У намештај долази још и *икона Св. Саве* и *слика владарева,* које свака учионица треба да има.

Чл. 26. Пред сваком учионицом треба да има *вешалица* (чивилук) за горње хаљине дечје са што више клинова (чивија) за вешање.

Чл. 27. Школска градина мора бити удешена тако, да може служити и за наставу а и за радове у њој.

Чд. 28. Школско двориште треба да је засађено дрвећем, које даје добар хлад, као што су: липа, орах, дивљи кестен и т. д.

Двориште мора бити добро калдрмисано или добро насуто шљунком и песком и нагнуто, тако, како би вода могла да отиче.

У дворишту пред гимназијским зградама ваља наместити справе за гимнастику.

ОДЕЉАК ЧЕТВРТИ

Прелазно наређење.

Садање школске зграде у колико не би одговарале захтевима ових правила, имају се по могућству поправити тако, да се што више приближе њима. Друге пак по здравље ученичко шкодљиве, имају се затворити, чим се потпуно докаже, да не одговарају потреби за коју су употребљене.

Овим се замењују досадања правила о грађењу школа од 18. марта 1881. године ПБр. 1360.

ПБр. 7.609.
19. јула 1899. год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Андра Ђорђевић с. р.

Правила о идењу у цркву

за наставнике и ученике основних школа

I За наставнике

А. у варошима

Чл. 1. Сваке недеље и сваког црквеног или општенародног празника наставници основних школа дужни су да иду у цркву и да певају за певницом на вечерњи и служби Божјој, а на *јутрењи* на Божић, Богојављење, у очи Вел. Петка, на Вел. Петак, Вел. Суботу и на Ускрс. Осим тога ићи ће у цркву средом и петком прве недеље часнога поста, о прећеосвећеној служби даље кад се ђаци причешћују, кад је црквена слава и кад се литија или крсти носе.

Чл. 2. Где има више од два наставника, управитељ ће увек одређивати најмање по два учитеља да певају у цркви, а где су само двојица, обојица ће редовно и подједнако ту дужност отправљати.

Но у местима где има више од два свештеника, ову ће дужност вршити учитељи заједнички са свештеницима, онако како црквена власт у договору с министром просвете уреди.

У местима где има више учитеља, управитељ ће саставити распоред за певање у цркви, и тога се имају сви тачно придржавати.

У местима где има више цркава, издаће се засебни распоред и одредити који ће учитељи у коју цркву ићи.

Чл. 3. О господским и општенародним празницима, сви месни учитељи и учитељице долазиће у цркву на службу Божју, а на вечерњу и јутрењу (в. 1 чл.) само они, који су редни по распореду.

Чл. 4. Учитељке и у мушким и у женским школама ићи ће у цркву редом по распореду као и учитељи, и то само на вечењу и службу.

Чл. 5. За идење у цркву и за певање у цркви управитељ прописује месечно (или како за добро нађе) по два распореда, један, по коме ће учитељи-ице с ученицима-ама ићи у цркву, а други само за учитеље ради певања у цркви (в. чл. 2 ов. правила).

Онде, где има више од четири учитеља, управитељ ће свакад одређивати најмање по двојицу да певају за певницом, а по један редан одржаваће поредак међу ђацима, ако није случај тачке 2. члана 2.

Чл. 6. Све што се овде прописује за учитеље, вреди и за управитеље месних школа.

Управитељи су дужни уверавати се, да ли сви наставници тачно врше своје дужности, и онда кад им није ред, да сами иду у цркву, и да певају за певницом, пак ће узимати на одговор и по потреби достављати министру оне, који се не понашају као што треба.

На случај болести, управитељ извињава наставницима изостанке од цркве, а они су дужни свакад благовремено известити о томе управитеља, како би овај могао наредити замењивање.

Б. По селима

Чл. 7. Где се црква и школа налазе у истом месту, или где је црква највише пола сахата удаљена од школе, учитељи ће ићи у цркву и држати страну за певницом онако како је одређено чланом 1., 2. и 3. за варошке учитеље. Ако је школа удаљена више од пола сахата, а има најмање 2 свештеника при тој цркви, учитељи су дужни ићи у цркву само о господским и општенародним празницима, о причешћивању и о Св. Сави, иначе (т. ј, кад је један свештеник при цркви) дужни су ићи недељом и празником само на службу Божју.

Кад је црква удаљена од школе више од 1 сахата, учитељи ће добијати бесплатан подвоз од општине, кад иду у цркву.

Чл. 8. Учитељице не морају ићи у цркву, ако је црква више од пола сахата далеко од школе, осим случаја предвиђеног у трећој тачци члана 12.

Чл. 9. Како учитељи по селима иду у цркву и своје

дужности врше, о томе воде надзор окружне проте, намесници и дотични свештеници.

II. За ученике и ученице

А. У варошима.

Чл. 10. Преко године ићи ће у цркву на вечерњу и службу ученици и ученице основних школа по распореду, који саставља управитељ, и то:

а. Ученици и ученице I разреда 4 до 5 пута;

б. Ученици и ученице II разреда 8 до 10 пута;

в. Ученици и ученице III разреда 10 до 15 пута;

г. Ученици старијих разреда увек кад није ред млађим разредима.

Деца мушких основних школа иду у цркву заједно с децом женских школа, и то свакад по један разред мушке и по један разред женске школе заједно.

Чл. 11. Од идења у цркву ослобођавају се деца болешљива и слабо одевена. Ово оцењују дотични наставници с управитељем.

За време јаке зиме неће ићи у цркву ученипи I, II. и III. разреда, а и ученици старијих разреда, кад је цича и веома мочарно време. Ово оцењују управитељи месних школа.

Б. По селима

Чл. 12. Где се црква налази у истом месту, у ком и школа, ученици и ученице основних школа ићи ће у цркву онако како је прописано за варошке школе у чл. 10. ов. правила.

Где пак црква није удаљена више од пола сахата, ићи ће свакад на службу Божју само ученици-це III. и старијих разреда, а млађих само о причешћу.

Ако је црква од школе удаљена више од пола сахата, дужни су ићи у цркву ученици-це IV, V. и VI. разреда на службу Божју, али само кад су господски и народни празници, а сви кад је причешћивање, у време божићњег и часног поста.

Чл. 13 Месни учитељ разрешава од идења у цркву ученике слабуњаве, болесне и лако одевене. Зими кад су велике хладноће и влаге, може ослободити и сву децу од идења у цркву.

III. Опште одредбе

За ученике и ученице основних школа

Чл. 14. Ученичке изостанке од цркве извињава дотични учитељ, а за оне, за које нађе да нису довољно оправдани, доставља или сам (где нема управитеља) или преко управитеља одбору школском, који при том поступа онако исто као што је прописано чл. 39. закона о осн. шк. за изостанке од школе.

Чл. 15. Пре поласка у цркву има се свакад одредити довољан број из III. и других старијих разреда за облачење у чираке и рипиде и за одговарање на служби и вечерњи. Последњи увек стоје код певнице. Кад је веома хладно време, за ово ће се одређивати, само здрави и одевени ученици.

Распоред, који је за ово потребан, утврђиваће управитељ у договору с дотичним учитељима, а у местима где нема управитеља, сами учитељи.

Распоред овај саставља се независно од онога у чл. 10.

ПБр. 1793. 27. фебр. 1884.

Напомена. Уз ова правила има још и три расписа, који се односе на цркву, а то су: 1. Распис од 28. јула 1883. ПБр. 1072. о томе, да се ученици беог. осн. школа пристојно владају у цркви; 2. Распис од 18. фебр. 1894. ПБр. 1546. и 3. Распис од 10. окт. 1894. год. ПБр. 18703. У оба се ова расписа обраћа пажња учитељима на што тачније вршење дужности према цркви.

Правила о грађењу учитељског распореда

— Од 3.-V.-1904. ПБр. 5357. —

Чл. 1. Министар просвете и црквених послова према чл. 86. закона о народним школама прописује ова правила за добивање учитељске службе стечајем у народним школама и за попуњавање празних учитељских места.

Чл. 2. Учитељска се места попуњавају стечајем (чл. 35. закона).

Чл. 3. Вароши и варошице могу добити они наставници који имају најмање једну периодску повишицу, окружне вароши они који имају две периодске повишице, а Београд се добива тек после три повишице.

Чл. 4. Године заступничке и привремене учитељске службе не узимају се у рачун при предлагању наставника за извесна учитељска места осим ако нису те године признате у године сталне учитељске службе.

Чл. 5. Првенство за боља места имају они наставници, који имају за то веће породичне потребе, одликују се радом у школи и на књижевности.

Чл. 6. За свако учитељско место комисија предлаже по два наставника и истиче по чему су они пречи да добију дотично место од осталих, који су за то исто место поднели молбу.

Чл. 7. При предлагању наставника за свако учитељско место, комисија ће водити рачуна да све погодбе по чл. 5. ових правила буду у складу, у колико је то могућно, и да се не претпоставља један наставник са већим породичним потребама другоме, чије су остале погодбе много боље.

Чл. 8. Кад се предлажу наставници за неподељене школе или само за III и IV разред мушке основне школе у комбинацију се не могу узимати и учитељице (чл. 28. закона).

Чл. 9. При предлагању наставника за I и II разред мешовите и мушке основне школе и по селима и по градовима улазе у комбинацију и учитељице (чл. 28. закона).

Чл. 10. Квалификације учитеља и учитељице, мужа и жене оцењују се посебно, и онда се по чл. 5. правила одлучује: да ли ће се предложити да добију службу заједно у једном месту.

Чл 11. Ни у ком случâју не може квалификација учитељева бити пресудна да добије службу са њим и учитељица, његова жена са мањом квалификацијом од других наставника који су молили зâ исто место.

Чл. 12. Ни квалификација учитељичина, ако је боља него квалификација учитеља, њеног мужа, не може бити пресудна да тај учитељ добије службу у истом месту са њом.

Чл. 13. Комисија ће водити рачуна да учитеља и учитељицу, мужа и жену, предлаже за службу у једном месту, у колико има за то законске могућности.

Чл, 14. При предлагању за учитељска места учитељицâ, чији мужеви нису учитељи, комисија ће имати у виду само квалификације тих учитељица и породичне потребе.

Чл. 15. У колико је могућно по закону и овим правилима, комисија ће водити рачуна да се и ове учитељице не раздвајају службеном потребом од својих мужева.

Чл. 16. Наставници са већим породичним потребама, који не добијају градове, предлагаће се да буду постављени у сеоским школама у близини градова, које су тражили, у колико је то у сагласности са законом.

Чл. 17. При оцени квалификација наставничких ради предлагања за извесна учитељска места, узимаће се у обзир и владање као год и квалификација по чл. 5. правила.

Чл. 18. Кривице за које су наставници кажњени опоменом, укором или губитком плате до петнаест дана, застаревају у току три године и не узимају се у рачун при оцени наставничких квалификација при грађењу учитељског распореда, ако се наставник пре није ни у чему огрешио о своје дужности (чл. 53. закона).

Чл. 19. При оцени наставничких квалификација ради предлагања за извесна учитељска места, не узимају се у обзир политичке кривице и казне.

Чл. 20. На стечај за место у коме су наставници били и одатле по казни премештени, могу се ти наставници јавити тек пошто им истекне један период за повишицу, рачунајући од дана премештаја по казни (чл. 36. закона).

Чл. 21. Нови наставнички кандидати не могу се јавити на стечај. Њих поставља Министар просвете у непопуњена учитељска места после свршеног учитељског распореда.

Чл. 22. Наставници у пензији могу се вратити у службу кад Главни Просветни Савет да мишљење за то, па то и Министар усвоји и лекарским уверењем једног школског лекара утврди се, да су здрави и способни за учитељску службу.

Чл. 23. Наставници из пензије који су мање времена провели ван службе, имају пре̂че право на боља упражњена учитељска места од оних, који су дуже били у пензији, особито кад им је још и рад био успешнији.

Чл. 24. Наставници који су били у служби, па су напустили учитељство или су разрешени од дужности по ранијим законима, сматрају се као нови учитељски кандидати. Они се постављају за учитеље, ако буде потребно и то пошто поднесу уверење надлежне власти о владању и занимању за време откад су престали бити у учитељској служби, а Главни Просветни Савет да̂ мишљење да их треба у службу повратити.

Чл. 25. Списак учитељских места, службени листови учитељски, листови о личним податцима учитеља, податци о кривицама и оптужбама појединих наставника и све друго што је потребно за рад, ставиће се комисији на расположење.

Чл. 26. Приватне доставе, препоруке и оптужбе наставника комисији, неће се узимати у обзир при грађењу учитељског распореда.

Чл. 27. Комисија за грађење учитељског распореда ради у Министарству Просвете.

Њен се рад не може предавати јавности докле га Министар просвете не одобри.

Чл. 28. Председник комисије распоређује рад између чланова.

За пословођу, који води записнике о целокупном раду, бира комисија једног свог члана.

Чл. 29. Записнике о раду, предлоге и извештаје и питања Министру просвете потписују сви чланови и онда акта доставља председник комисије Министарству на даљи рад.

У записнике се бележе и одвојена мишљења појединих чланова, ако би тога било.

Чл. 30. Учитељски се распоред доставља почесно, чим се сврши за Београд, за поједине окружне вароши и поједине округе, па се тако и објављује у Просветном Гласнику, одмах кад га Министар потпише.

Чл. 31. Списак наставника који су остали без места и списак непопуњених учитељских места доставља комисија Министарству просвете на даљи рад по чл. 37. закона.

Чл. 32. Ова правила важе, кад их Министар просвете потпише и у Српским Новинама објави.

Правила о полагању учитељских испита

— Од 21.-V.-1904 и Измене од 15.-II.-1909. ПБр. 2222. —

Чл. 1. На основу чл. 86. закона о народним школама Министар просвете и црквених послова прописује ова правила о полагању учитељских испита за учитеље и учитељице у народним школама (чл. 29., 30. и 81. закона).

I Врсте испита

Чл. 2. Испита за учитеље и учитељице у народним школама има два: испит за привремене наставнике да би постали стални (чл. 30. и 81. закона), и испит за сталне наставнике (чл. 29. закона).

II Испит за привремене учитеље

Чл. 3. Право на испит по чл. 30. закона о народним школама имају они привремени учитељи и учитељице који су свршили учитељску школу без учитељског испита зрелости, или потпуну средњу школу, или богословију, или филозофски факултет као ванредни ученици, или Вишу Женску Школу са одличним успехом. Они привремени учитељи и заступници који немају квалификације по чл. 30. закона, а провели су најмање пет година у Србији или у неослобођеним српским земљама у учитељској служби до 3. маја 1904 године, имају право на испит према члану 81. закона о народним школама.

Чл. 4. Ни један кандидат не може полагати овај испит ако није служио најмање две школске године као привремени наставник и за то време оцењиван за рад у школи повољним оценама или по старом закону најмање добрим оценама.

Сваки кандидат мора бити српски поданик.

Чл. 5. Привремени учитељи полажу овај испи у учитељској школи у Алексинцу или у Јагодини, а приврe-

мене учитељице у учитељској школи у Београду или Крагујевцу у исто време кад полажу учитељски испит зрелости и ученици и ученице у овим школама.

Чл. 6. Кандидати који желе да полажу овај испит пријављују се управитељу учитељске школе у којој ће полагати испит, најдаље до 15. априла.

Уз молбу прилажу и потребна уверења о свршеној школи и о успеху у школском раду, откад су у служби као привремени наставници.

Чл. 7. Управитељ учитељске школе износи молбе ових кандидата Професорском Савету, који одлучује имају ли право да полажу испит, и ако имају, уврштују их у списак учитељских кандидата за полагање испита, и управитељ их позива да дођу на испит према утврђеном распореду.

Чл. 8. Кандидати чији је рад у школи као привремених учитеља или учитељских заступника оцењиван по ранијем закону као врло добар, могу по одобрењу Министра просвете и црквених послова полагати овај испит само из педагошке групе, српског језика са књижевношћу и школскога рада, а из осталих група предмета из којих се по закону полаже учитељски испит зрелости могу бити ослобођени.

Чл. 9. Предлог да привремени наставници полажу учитељски испит по чл. 8. ових правила подноси Министру просвете и црквених послова управитељ учитељске школе у споразуму са професорским саветом.

Чл. 10. Који кандидат не положи овај испит први пут, може га после једне школске године поново полагати, ако је и у својој школи за рад оцењен повољном оценом. Ну, ако овај испит и по други пут не положи до навршетка пете године, откад је ступио у живот садашњи закон о народним школама, отпустиће се из службе и не може више никад бити ни привремени учитељ у народној школи.

Чл. 11. Садашња правила о полагању учитељскога испита за ученике учитељске школе важе и за привремене учитеље који овај испит хоће да полажу, изузев чл. 1.

Чл. 7. правила о полагању учитељског испита за ученике учитељске школе не вреди за оне привремене учитеље којима Министар просвете одобри да полажу испит по чл. 8. ових правила.

III Испит за сталне учитеље

Чл. 12. Стални наставници народних школа после две школске године учитељске службе дужни су полагати практични учитељски испит (чл. 29. закона).

Чл. 13. Овај се испит полаже редовно месеца септембра, у Београду, пред испитном комисијом, коју одређује Министар просвете и црквене послова. Изузетно од овога Министар просвете може појединим кандидатима одобрити полагање испита и у друго доба године, ако молбу за то оправдају јаким разлозима. *(Измена од 1909.)*

Чл. 14. Према броју кандидата, Министар просвете одређује једну или више испитних комисија. Испитну комисију чине три професора из Београда, првенствено они који су полагали професорски испит из педагошке групе наука, или су радили на педагошкој књижевности. Председнике испитних комисија одређује Министар просвете и црквене послова.

Референат за осн. наставу распоређује кандидате на испитне комисије и присуствује појединим испитима као Министров изасланик. *(Измена од 1909 г.)*

Чл. 15. Сваки кандидат који жели полагати овај испит дужан је претходно разрадити код куће једно важније педагошко питање.

При изради овога питања кандидат треба да се послужи бољим педагошким делима на српском језику, па ће на крају свога састава и именовати све српске списе којима се служио.

Чл. 16. Питање за израду изабраће сам кандидат и обратити се Министарству просвете питањем: хоће ли му се оно примити као домаћи рад за испит, када га добро буде обрадио. *(Измена од 1909.*

Чл. 17. Кад кандидат добије потребно одобрење, обрадиће изабрано педагошко питање свестраније с теоријског и практичног гледишта, а уз пријаву за испит послати тај свој рад заједно са уверењем о учитељској служби и оценама рада у школи и то најмање на месец дана пре полагања испита.

Чл. 18. На десет дана пре 1 марта комисија ће се састати у седницу, оценити пријаве, уверења о учитељској служби и домаће радове пријављених кандидата за испит, и позвати оне који имају погодаба за то, а домаћи су им радови добри.

Чл. 19. Који кандидат није провео две школске године као сталан учитељ, нити му је рад у школи оцењиван повољном оценом, а уз то домаћи рад није добро теориски и практично обрађен, неће се пустити на овај испит, о чему ће се на време известити преко надлежне власти.

Чл. 20. Кандидати чији су домаћи радови одбијени, могу се после једне школске године поново јавити да полажу практични учитељски испит. За домаћи рад могу узети исто питање које су први пут обрађивали, а могу изабрати и сасвим ново питање, по чл. 16. ових правила.

Чл. 21. Сваки кандидат чији је писмени рад оцењен као добар, држаће по једно практично предавање у подељеној или неподељеној школи пред комисијом за полагање практичнога учитељског испита.

Чл. 22. Питања за практична предавања дају се из свих наставних предмета која се бележе на засебним листовима. Ових листића мора бити бар пет више него што има кандидата који питање извлаче.

Чл. 23. Кад кандидат извуче питање, он ће га код куће разрадити како мисли да треба предавати у школи. За овај посао оставља му се најмање пола дана.

Чл. 24. Пре држања предавања кандидат даје спремљену припрему председнику комисије, и онда предаје у одређеном одељењу основне мушке или женске школе пред комисијом.

Чл. 25. Трајање предавања одређује председник испитне комисије. По свршеном предавању чланови комисије износе мане предавања, траже од кандидата разлоге што је радио како је радио, и ако је грешио, како је требало радити. *(Измена од 1909.)*

Чл. 26. Комисија узима у оцену домаћи рад, припреме и практични рад у школи, па онда и то како је кандидат бранио своје предавање и јесу ли му разлози са психолошког и педагошког гледишта правилни, а на основу свега тога изриче суд да ли је положио испит или није.

Чл. 27. Овај се испит оцењује оценама: неповољан, повољан и одличан.

Који кандидат добије оцену неповољан, сматра се да испит није положио.

Чл. 28. Сваки кандидат који положи практични испит добиће сведоџбу у којој се бележи оцена успеха.

Сведоџбу потписују сви чланови комисије.

Чл. 29. О резултату практичног учитељског испита председник комисије подноси извештај Министру просвете и црквених послова, који наређује да се оцене овога испита уведу у службене листове свакога кандидата.

Чл. 30. Практични учитељски испит може кандидат, који га први пут не положи, поновити после једне школске године. Ко га не положи и други пут, нема права да и трећи пут полаже.

Чл. 31. Кандидат који би за време испита учинио какву погрешку која не доликује учитељу народне школе, одбиће се од полагања на годину дана. А ако то учини кад му председник саопшти оцену успеха, доставиће се његова кривица Министру просвете да га казни по закону о народним школама.

Чл. 32. О свима случајевима који би могли наступити, а нису предвиђени овим правилима, одлучује Министар просвете на писмену представку комисије за полагање ових испита.

Чл. 33. Ова правила ступају у живот кад их Министар просвете потпише. Тада престају важити правила о полагању учитељског испита од 22. маја 1900. год. ПБр. 4619.

Правила о народним књижницама са читаоницама

— Од 18.-X.-1904. ПБр. 18309. —

I Име и задатак

Чл. 1. У сваком селу у коме има народне школе установљава се народна *књижница са читаоницом.*

Чл. 2. Задатак је народних књижница: да шире просвету и писменост у народу и да васпитавају народ и помажу му у познавању и вршењу грађанских дужности.

Чл. 3. Овај задатак врше народне књижнице одабраним књигама и листовима које дају на читање школској омладини и писменим грађанима и грађанкама.

Чл, 4, Народна књижница са читаоницом је саставни део народне школе и смештена је у школској згради.

II Средства

Чл. 5. Средства за одржање народне књижнице су:
а.) Стална помоћ школске општине;
б.) Помоћ окружног школског одбора;
в.) Завештања, поклони и прилози.

III Управа и надзор

Чл. 6. Народном књижницом управља нарочити *Одбор за народно просвећивање*. Овај одбор састављају:
а.) Сви наставници месне народне школе;
б.) Председник и благајник школскога одбора;
в.) Месни свештеник;
г.) По један писмен пуноправни грађанин из сваког села које улази у састав дотичне школске општине, који се одликују нарочитим маром према школи и књизи, а кога изберу на годину дана наставници народне школе у договору с месним свештеником.

Чл. 7. Председник је одбору председник школског одбора, а благајник благајник школског одбора.

Књижничар је наставник месне народне школе. Ако у школи има више наставника, онда књижничара бира наставничко веће.

Чл. 8. Изабрани књижничар мора се примити ове дужности (чл. 45. тач. 11. закона о народним школама).

Чл. 9. Књижничар рукује књижницом и за њу материјално одговара.

Чл. 10. По једнога од најотреситијих ученика најстаријег разреда народне школе одређиваће месно учитељско веће за бесплатнога помоћника књижничару.

Чл. 11. Благајник рукује књижничком благајницом по прописима који вреде и за руковање школском благајницом.

Чл. 12. Благајник подноси свака три месеца одбору извештај о стању благајнице.

Чл. 13. Одбор за народно просвећивање има ове дужности:

а.) Да у почетку сваке школске године, а најдаље до 1. октобра, састави и пошље окружном школском одбору на одобрење буџет о набавци нових и повезу већ набављених књига и листова:

б.) Да одлучује којим ће се лицима допустити служење народном књижницом;
в.) Да тражи накнаду за упропашћене или оштећене књиге и листове;
г.) Да се брине о добром реду у књижници;
д.) Да се стара да стече књижници што већи број приложника и добротвора;
ђ.) Да прегледа књижничну благајницу бар једном у три месеца.

Чл. 14. Одбор се састаје на позив књижничара или председника једном у месецу, а по потреби и чешће.

IV Читаоци

Чл. 15. Народном књижницом могу се служити сви ученици и ученице месне народне школе којима то одобре њихови наставници, и сви писмени мештани обојега пола оних села која улазе у састав дотичне школске општине.

Чл. 16. За служење народном књижницом не плаћа се никакав нарочити улог или такса.

Чл. 17. Сваки читалац дужан је:
а.) Да узајмљену књигу пажљиво прочита и у одређеном року врати;
б.) Да узајмљену књигу чува од свака квара и штете;
в.) Да у подесним приликама узајмљену књигу чита и својим укућанима и осталим својим ближњима, нарочито онима који нису писмени;
г.) Да по могућству даје о своме крсном имену и другим благим данима ма и најмањи прилог на набавку и повез књига и листова;
д.) Да свима силама ради да буде што више читалаца.

Чл. 18. Свакоме читаоцу који би се чешће и јаче грешио о своје дужности према народној књижници. одбор ће забранити да се служи књижницом за краће или дуже време.

Чл. 19. Листови се читају у књижници, а књиге се могу носити кући.

Чл. 20. Један читалац може од једном узети само једну књигу, и док је не врати не може добити другу.

Чл. 21, Узајмљена књига може се задржати ради читања најдаље петнаест дана.

Чл. 22. Ако читалац не би у одређеном року вра-

тио узајмљену књигу или лист, или би их оштетио, биће дужан најдаље за других десет дана накнадити у новцу њихову вредност.

Чл. 23. За малолетнике ће платити ову накнаду родитељи, односно старатељи, а за удате женскиње мужеви.

V Књиге

Чл. 24. У народну књижницу могу се унети само оне књиге које Министар просвете, у споразуму са Главним Просветним Саветом, за ово препоручи, или које Министар одобри по предлогу дотичног одбора за просвећивање.

Чл. 25. Министар просвете израдиће спискове књига:

а.) које се *морају* набавити;

б.) које *треба* набавити; и

в.) које се *могу* набавити.

Ови ће се спискови од времена на време допуњавати.

Чл. 26. При избору књига, које ће се препоручити и одобрити за народне књижнице, мора се гледати на то да препоручене и одобрене књиге буду подесне и својом садржином и техничком израдом и ценом.

Чл. 27. Свака књига мања од пет штампаних табака мора бити лепо и јако прошивена, а већа од пет штампаних табака мора бити тврдо повезана.

Види уз ова правила и распис од 19.-X.-1904. ПБр. 18324. у „Просв. Гласнику“ за новембар 1904.

Правила о среским фондовима

за подизање школских зграда.

— Од 28.-V.-1904. ПБр. 8330. —

Чл. 1. Срески фондови за подизање школских зграда установиће се у оним срезовима у којима је народ скупио извесну суму новаца и намењо на поменуту сврху (чл. 15. закона о народ. школама).

За заснивање тих фондова потребно је одобрење Министра просвете. При тражењу одобрења означиће се и сума којом се фонд заснива.

Чл. 2. Главница среских школских фондова даваће се на приплод Управи Фондова.

Чл. 3. Школским среским фондом рукује нарочити Одбор, у који улазе: управитељ основне школе у среском месту и четири грађанина, које изабере среска скупштина.

Одбор се сам конституише, бирајући из своје средине председника, благајника и деловођу.

Рад ових одбора стоји под контролом окружних школских одбора.

Чл. 4. Новац из овога фонда даваће се под интерес оним општинама које би хтеле подизати школске зграде.

Зајам ће се давати по реду пријаве.

Интерес на узајмљени новац биће за првих пет година 6 од сто, а са сваком познијом годином интересна се стопа повећава са 1 од сто, док не стигне свој максимум од 10 од сто. После овога максимума интерес се неће повећавати.

Узајмљени новац може остати на дугу највише 10 година. После тога рока приступиће се продаји залоге.

Чл. 5. Од оних општина које за две године не плате интерес на узајмљени новац, наплатиће се целокупне суме продајом залоге.

Чл. 6. Из среских школских фондова може се издати на зајам до половине њихова основна капитала.

Оним школским општинама, које се пријаве доцније, даваће се зајам из интереса на позајмљени новац и из приноса оне половине фондовске, која је на приплоду код Управе Фондова.

Сав интерес ових фондова даваће се на зајам потребитим школским општинама.

Чл. 7. Зајам ће се давати школским општинама под оним истим погодбама, под којима га даје и Управа Фондова или на поуздано лично јемство општинских часника.

Срески одбор, уз материјалну одговорност својих чланова, дужан је побринути се да се узајмљене суме свагда потпуно обезбеде.

Чл. 8. Одлуке о зајму среских одбора с мишљењем окружног школског одбора иду на одобрење Министру просвете.

Без Министровог одобрења новац из среског школског фонда не може се дати на зајам ни једној школској општини.

Чл. 9. Чланови управе ових срески школских фондова имају по шест динара дневнице кад раде. Она им се издаје из касе фондовске месечно.

Рачуни о исплати ових дневница заједно са записницима одборских седница шаљу се на одобрење и оверу окружном школском одбору. Тек по овој овери они могу бити исплаћени.

Седнице се држе само почетком и крајем године и трају највише по два дана.

Чл. 10. Кад све школске општине једнога среза буду имале потребне зграде, онда ће се интерес ових фондова делити школским општинама као помоћ за одржавање школских зграда и набавку потребних учила и намештаја.

Чл. 11. Пошто се и ове потребе подмире, ако што од интереса претекне, онда се тај претек може дати као издржање каквом даровитом ученику из дотичнога среза, који би се спремао за учитеља основне школе.

За ово је потребна одлука среске скупштине, која с мишљењем окружнога школског одбора иде на одобрење Министру просвете.

Чл. 12. Ова правила важе од дана кад их Министар просвете потпише и у „Српским Новинама“ објави.

Правила

о штампању уџбеника за нар. и средње школе

Чл. 1. Министар Просвете и Црквених Послова, позвано да се стара да народне и средње школе буду снабдевене уџбеницима и помоћним наставиим средствима, прописује ова Правила, по којима ће се од сада снабдевати школе поменутим школским потребама.

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Уџбеници

Чл. 2. У јавним основним школама употребљавају се само уџбеници државног издања.

Чл. 3. Главни Просветни Савет утврђује за које ће

се наставне предмете и за које разреде израђивати уџбеници.

Чл. 4. Нове уџбенике за основне школе Министарство Просвете и Црквених Послова добива у првом реду стечајем.

План за израду уџбеника израђује Главни Просветни Савет предлажући Министарству — што стечај објављује — време за које ће се уџбеник израдити, величину дела и награду, ако дело буде примљено.

Чл. 5. На стечај се подносе дела само у рукопису.

Чл. 6. За оцену поднесених рукописа Главни Просветни Савет бира стручни одбор од најмање три лица, који ће дело прегледати и Савету поднети своје мишљење.

Чл. 7. Стручни Одбор је дужан рукописе прегледати и у року од три месеца Главном Просветном Савету поднети своје мишљење, које се штампа у Просветном Гласнику. Ако се чланови одбора не би сложили, онда се подноси написмено и одвојено мишљење.

Хонорар одбору одређује Савет, а плаћа га Министарство Просвете.

Чл. 8. Ако се који од изабраних чланова одбора не би примио примио понуђеног му посла, дужан је о томе известити Савет у року од 10 дана од дана саопштења да је за члана изабрат.

Чл. 9. При оцени рукописа пази се:

а) је ли дело израђено по наставном плану и програму и према захтевима стечаја;

б) је ли његова научна и методска страна исправна, и

в) је ли језик, стил и цео начин обраде подесан за уџбеник.

Сви ови захтеви морају бити потпуно заступљени, и не може се једна добра страна дела сматрати као накнада за другу слабу страну његову.

Чл. 10. Главни Просветни Савет може пре своје коначне одлуке, ако нађе за потребно, саслушати мишљење пишчево (усмено или писмено) на замерке или напомене учињене од стране одбора.

Чл. 11. Ако би се на стечај јавило више дела, Министарство Просвете може, по предлогу Главнога Просветног Савета, дати неку награду и оним писцима, чија

дела не би била примљена за уџбеник, али би иначе својом ваљаном израдом награду заслуживала.

Чл. 12. Ако се стечајем не би добило никакво дело или од поднесених дела ни једно не би било изабрано за уџбеник, Министарство Просвете ће, по предлогу Главног Просветног Савета, израду уџбеника поверити коме стручном лицу и познатијем школском раднику.

План и време за израду дела и награду предлаже Главни Просветни Савет.

Чл. 13. Уџбеник који се добије по поруџбини, не даје се на реферовање, него ће га прегледати сâм Просветни Савет и Министарству дати о њему своје мишљење.

Чл. 14. Примљени уџбеник Министарство Просвете откупљује од писца једном за свагда.

На овај начин откупљено дело постаје искључиво својином Министарства Просвете и Црквених Послова.

Чл. 15. Откупну цену за уџбеник предлаже Главни Просветни Савет, а коначну одлуку о томе доноси Министарство Просвете и Црквених Послова.

Главни Просветни Савет може, према вредности дела, предложити и већу награду од оне која је у стечају објављена.

Чл. 16. У овако откупљен уџбеник Министарство Просвете може уносити само мање измене и исправке, које у основи не мењају дело, и о чему ће Главни Просветни Савет дати своје мишљење.

Чл. 17. Једном примљен и у школу уведен уџбеник, не може се никаквим другим заменити у току петогодишње периоде школске, која ће се увек рачунати до половине и до краја сваке деценије почевши од 1905/6 школске године (1905/6—1919/10; 1910/11—1915/16 итд.).

Чл. 18. Само у почетку сваке нове петогодишње периоде могу се поједини предмети заменити другим, бољим и савременијим:

а) ако то предложи Главни Просветни Савет, или

б) ако се понуди какво боље и савршеније дело, којим би се дотадашњи уџбеник заменио.

Чл. 19. Ако би Главни Просветни Савет предложио замену каквог уџбеника другим, онда ће на годину дана пред почетак петогодишње школске периоде поднети Министарству предлог о томе и, по одобрењу Министарства Просвете, урадити све што треба према овим Правилима, како би нови уџбеник могао бити готов за нову петогодишњу школску периоду.

Чл. 20. Ако би пак питање о замени каквог уџбеника било покренуто понудом новог уџбеника каквог писца (или издавача), онда је писац (или издавач) дужан своје дело у рукопису поднети Главном Просветном Савету на оцену најмање на шест месеци пре почетка петогодишње школске периоде, а Савет ће даље поступити према одредбама ових правила.

Хонорар референтима за преглед дела плаћа сам писац (или издавач).

Учила

Чл. 21. Помоћна наставна средства (учила) за наставу у основној школи могу бити државног и приватног издања.

Чл. 22. Сва она помоћна средства која су за наставу неких предмета неопходно потребна, искључиво су државног издања (писанке, цртанке, прегледи за цртање и писање, географске карте, разне слике за очигледну наставу итд.).

Чл. 23. Све одредбе ових правила о начину добибивања, о оцени и награди писаца за уџбенике у основним школама, вреде и за добивање нових наставних средстава државног издања.

Чл. 24. Но поред наставних средстава државног издања Министарство Просвете може допустити употребу и наставних средстава приватног издања.

Набавка ових учила није за школе обавезна.

Чл. 25. Тако исто може Министарство одобрити и употребу помоћних књига приватног издања којима би се ишло на то, да се настава појединих предмета, или појединих делова њихових, прошири, објасни, утврди, или олакша.

Набавка ових књига није за ученике обавезна.

Чл. 26. Преглед и оцену наставних средстава и књига приватног издања врши Главни Просветни Савет према овим правилима; хонорар референтима плаћа писац (или издавач).

Без прегледа и повољног мишљења Главног Просветног Савета и без одобрења Министра Просвете и Црквених Послова, не смеју се употребити у школи наставна

средства нити ученицима препоручивати помоћне књиге приватног издања.

Учитељ који против овога поступи, и надзорник који то пропусти, казниће се по закону.

Чл. 27. Израда помоћних средстава и помоћних књига приватног издања мора бити солидна и лепа, а цена јевтина.

Допуст за употребу Министарство објављује расписом.

Чл. 28. За употребу помоћних наставних средстава која би израдио сам наставник, и намењо само својој школи, довољно је одобрење дотичног надзорника народних школа.

Прелазна наређења

Чл, 29. После потврде и објаве ових Правила писци (или издавачи) уџбеника, који се сада употребљавају у основним школама, дужни су у року од три месеца поднети Главном Просветном Савету преко Министарства Просвете своје уџбенике, које желе уступити Министарству према овим Правилима.

У својој понуди изнеће и откупну цену, по којој своја дела Министарству уступају у својину.

У истом року поднеће и Државна Штампарија своја издања Главном Просветном Савету на оцену.

На преглед могу се, само за овај случај, послати и штампани примерци.

Министарство Просвете може, за случај да уџбеник буде примљен, откупити од писца (или издавача) и штампане примерке, али само у том случају, ако им је и техничка израда добра.

Чл. 30. По пријему ових понуда, Главни Просветни Савет ће, најдаље до краја 1903/4 школске године, прегледати све понуђене уџбенике и Министарству поднети предлог о томе:

а) који ће се од понуђених уџбеника непромењени задржати у основним школама;

б) који ће се задржати с потребним изменама и каквим;

в) који ће се избацити из употребе и другим новим заменити.

Затим ће Главни Просветни Савет предложити откупну цену за усвојене уџбенике, предложити лица којима би се могла поверити прерада уџбеника, израдити стечаје за нове, и у опште урадити све што је према овим Правилима потребно, како би почетком 1905/6 школске године ступио у пуну силу чл. 17. ових Правила.

На основу чланова 44, 47 и 49 закона о средњим школама, потписани Министар просвете и црквених послова, а по саслушању Главног Професорског Савета прописује ова Правила о испитима у средњим школама.

ПРАВИЛА

о пријемном испиту у средњим школама

Од 14.-I.-1902. ПБр, 285.

Чл. 1. За ступање у I разред средњих школа сви ученици полажу *пријемни испит* одмах по свршеном упису — најдаље другог дана после великог школског одмора. Цео испит може трајати највише три дана (чл. 44. зак.).

Чл. 2. Пријемном је испиту *задатак:* да се у средњу школу не пропусте ученици без довољне спреме, који не дају јемства за даље успешно школовање, и који би штетно утицали на целокупни школски рад и напредак осталих ученика.

Чл. 3. Пријемни се испит полаже пред *одбором,* који бира Професорски Савет првога дана по истеку великог школског одмора. У школама, у којима је број пријављених ученика за I разред велики, могу се за пријемни испит изабрати два одбора, који ће радити у исто време.

За чланове одбора бирају се наставници оних предмета, из којих се испит полаже, а првенствено они који те предмете предају у нижим разредима. Председник је испитном одбору директор, а ако је он спречен, онда по годинама службе најстарији члан одбора.

Допушта се да један члан испитује из два предмета, но број чланова с председником ни у ком случају не може бити мањи од три.

Чл. 4. Пријемни се испит полаже из српског језика, рачуна и српске историје.

У исти мах може се испитивати највише по 5 ученика из свих предмета.

За време испита из каквог предмета присуствују сви чланови испитног одбора.

Чл. 5. На испиту се од сваког ученика тражи:

а). *Из српског језика:* да течно, правилно и разговетно чита; да уме да преприча оно што је прочитао; да распознаје врсте речи; и, да читко пише. За читање узимаће се књиге из дечије и народне литературе. Писање ће се вршити по диктанду, пером на хартији, било с појединим групама, било са свима ученицима у исти мах. При оцењивању обраћа се пажња на читко и правилно писање, и на број учињених правописних погрешака.

б). *Из рачуна:* усмено и писмено (на школ. табли) рачунање у све четири основне рачунске врсте, а у обиму наставног програма за IV разред основнѐ школе. Нејасне, тешке и непрактичне задатке ваља избегавати. При решавању задатака уверити се: да ли је ученик добро познат с таблицом множења и дељења, и с рачунским знацима.

в). *Из историје:* Стеван Немања; Свети Сава; Стеван Душан; Цар Урош и Вукашин; Краљевић Марко; Цар Лазар и Царица Милица; Косовска битка и косовски јунаци; Карађорђе; Хајдук Вељко; Синђелић; Рајић; Кнез Милош; Кнез Михаило; проглас независности и краљевине.

Чл. 6. При испитивању ученика обраћа се нарочита пажња на одговоре из *српског језика* и *рачуна,* тражећи из тих предмета већу и поузданију спрему, која би била довољна за добар успех у току даљег школовања.

Чл. 7. Председник одбора у споразуму с предметним наставницима даје оцене из сваког предмета посебице, и заводи их у списак који је за то нарочито спремљен, и који по свршетку испита потписују сви чланови одбора. Списак се чува у школској архиви.

Чл. 8. Ученик, који на пријемном испиту добије слабу оцену ма из ког предмета, неће се примити у средњу школу, нити ће му се допустити да испит те школске године понови (чл. 45. закона).

Чл. 9. По свршеном испиту сваког ученика председник испитног одбора написаће и потписати на свеђби учениковој (из IV разр.) је ли пријемни испит положио или није, и сведоџбу вратити ученику.

Напомена. По распису од 20-XII-1891. ПБр. 19.601 за пуштање на пријемни испит тражи се *добро владање* у сведоџби из осн. школе за све ученике без разлике.

По распису од 25-VIII-1881. ПБр. 5627 крштенице се враћају ђацима, после уписа (ваљда и сведоџбе).

Програм рада у забавишту

— Од 28. XI. 1899. ПБр. 13.794 —

На основи члана 5. закона о народним школама министар просвете и црквених послова прописује ове основе за рад у забавиштима.

У забавишта примају се деца у првом месецу сваке школске године, а уписује их месни школски одбор као и децу за I разред основне школе.

Забавишту је задатак, да малу децу у првом добу детињства сачува од уличке беспослице и шкоде и да их што правилније васпитава у погледу телесном, умном и моралном.

Распоред појединих вежбања на часове и недеље за свако забавиште утврђиваће управитељка забавишта, а одобраваће га школски надзорник.

Забавишту је поглавити задатак, да одржавањем срдачне *благости* и родитељске *нежности* попуни и поступно изведе *прелаз* из домаћега живота и васпитања у школски и да *забавом* поступно упућује децу на рад, ред, послушност и све што је добро.

Према овоме успех рада у забавишту не цени се по количини и висини знања, која деца добивају наставом, него по доброме реду, чистоти, здрављу, веселости, умној бистрини и уљудности у деце.

Сав рад у забавишту треба да тежи томе, да се у деце помогне укупни развитак свих способности, а све ово без умора, принуде и сувишног напрезања, те да дете свестрано јача и да му се развије љубав према друговима, према школи и раду.

Према томе управитељица забавишта не треба да се

стара, да даје основној школи децу са што више знања, него децу здраву, чилу и кадру да примају ону наставу, коју им она буде давала.

За ово забавиља треба да има довољно стрпљења и вештине.

Ако она не уме децу да развесели, да им занимање брзо промењује и да их у њих уводи и задобије за игре и рад, забавиште ће промашити свој циљ. Зато се забавиља мора обзирати на разлику у темпераментима, на жустрину у једних и спорост и тромост у других.

Забавиља треба да се стара, да деци сав рад у забавишту буде лак и мио, а не да их оптерети лекцијама и научи читању, писању или рачунању.

Први рад састоји се из згодних игара ради кретања и певања и вежбања слуха, вида и такнућа. Године првога детињства треба јаким и тачним посматрањем да створе у деце чисте и јасне представе о првим основама онога, што ће бити доцније предмет основне наставе. Оне треба да створе и добре навике и наклоности, на које се основна школа може доцније ослонити у раду своме. У њима треба да се изазове наклоност за гимнастику, певање, цртање и приче, да се ојача способност у слушању, гледању, посматрању, подражавању, причању и одговарању, да се развије пажљивост, поверење и љубав, схватљивост и примљивост душе за све што је добро.

У забавиште треба употребити ону методу, која је означена самим овим именом, дакле *у забави,* а понашање забавиљино према деци да буде право материнско.

У забавишту се не сме предузимати образовање или вежбање једних способности на штету других, него се морају *хармонично развијати* све. Зато се овде не сме узимати строго ни једна метода, која се оснива на каквој искључивој и вештачкој системи.

Радње морају бити врло различне и морају се мењати често: кретање тела, забавне игре, гимнастичке игре с певањем, рад у забави, разматрање ствари, разговарање, само певање, први покушаји цртања, бројања, приповедања итд.

Ручни радови су ови: *Ређање дрваца* и прављење разних облика истинских предмета, као: столице, стола, прозора, куће, цркве, капије и т. д. (Дрвца се дају готова, а деца их само одабирају и ређају). *Ређање шаре-*

них картона и прављење различних облика, који су деци познати, као: шатора, чесме, лађе, споменика, куће ит.д. *Ређање различног зрневља:* пасуља, кукуруза, боба, каменчића и т. д. и прављење слика (по прегледу с картона или табле) у контурама: куће, коња, човека, тице, рибе и т. д. *Плетење лесица* од шарене хартије разног поплета. (Наставница даје деци све готово, а она се вежбају у провлачењу, руковању и склапању боја. Крајеви се не лепе, тако, да се сваки плет може расплести и плести други, на други начин). *Низање ђинђуха* и прављење разних облика: прстенова, минђуша и т. д. *Прављење играчака од иловаче:* куглица, ваљака, колача, цигала (призама), ораха, трешања, крушака и т. д.

Забрањује се шивење и сви други радови, који заморавају.

Први основи моралног васпитања дају се деци у забавишту не у облику лекција, него помоћу разговора, прича и песама, удешених, да у деце изазову осећање о њиховој дужности према родитељима, браћи, сестрама и људима у опште, према домовини и Богу.

Ови први основи морала морају бити независни од сваке конфесионалне наставе.

Корисна знања састоје се из најосновнијих појмова: о телу и оделу, о кући, јелима, домаћим и најобичнијим животињама, биљу и камењу у дворишту, бојама и облицима, главним правцима и странама света и т. д.

Вежбање у говорењу не узима се оделито, већ се изводи у вези с овим посматрањима и разговором.

За цртање се припремају деца намештањем дрваца и обележавањем појединих праваца и односа њихових. За тим долази цртање на таблицама најобичнијих и најлакших предмета.

Настава из читања и писања не сме се давати у забавишту. Деци се само могу показивати разна слова (из Словарице или Буквара) ради цртања.

Из рачуна и геометрије деца стичу основне појмове бројањем, ређањем и разним намештањем дрваца и других предмета. Слободно је и бројање на рачунаљци као и очигледно представљање бројева до десет цртежима на таблицама.

Душевне и телесне радње морају се предузимати

наизменично. Ни једна не сме трајати дуже од 20 минута. Њих увек прати певање и говор.

* * *

Пошто у нас још нема ни *игара*, ни *песама*, ни *декламација* за децу овога доба, то се очекује, да ће позвани, било по наклоности и љубави према деци, било по спреми и занимању, настати, да се ова потреба у васпитању, а празнина у књижевности ускоро попуни. У овоме пожелети је, да преовлађује српски дух и да се и преводи најпризнатијих писаца ове врсте прилагођују нашем народноме духу.

Наставни план и програми
за основне школе

На основи члана 5 и 10 Закона о народним школама министар просвете и црквених послова, по саслушању Главнога Просветнога Савета, прописује овај нови наставни план и програме за основне школе.

I Наставни план

БРОЈ	Предмети	РАЗРЕДИ I	II	III	IV	Свега
1	Наука хришћанска	2	2	2	2	8
2	Српски језик са слов. читањем	8	8	6	6	28
3	Земљопис са српском историјом	—	—	3	4	7
4	Рачуница с геометр. облицима	4	4	4	4	16
5	Познавање природе с пољопривредним поукама у мушким и поукама за домаћице у женским школама	—	—	3	3	6
6	Цртање и лепо писање	2	2	2	2	8
7	Ручни рад	2	2	2	2	8
8	Певање	2	2	2	2	8
9	Гимнастика и дечје игре . . .	2	2	2	2	8
	Свега	22	22	26	27	97

II Наставни програми

A

Наука Хришћанска

Циљ: Буђење религиско-моралних осећања и упознавање са својом вером.

I разред

Крсни знак, „Во имја оца“ и „Оче наш“ на словенском, с кратким тумачењем.

Божић. Свети Сава. Врбица. Цвети као народни и црквени празник. Ускрс. Свети Ђурђе.

II разред

„Богородице дјево“ на словенском с кратким тумачењем.

Мала Госпођа. Ваведење. Св. Никола. Св. Јован. Крштење Христово. Богојављење. Благовести. Спасов дан. Велика Госпођа.

III разред

Молитва пре и после учења на словенском, с кратким тумачењем.

Створење света. Потоп и Ноје. Прича о Јосифу. Мојсије и пророци. Рођење Христово, његово детињство, живот и наука у кратко. Долазак Христов у Јерусалим. Тајна вечера и причешће. Страдање и смрт Христова (Велики Четвртак, Велики Петак и Велика Субота). Ускрс. Духови.

IV разред

„Вјерујy“ на словенском с кратким тумачењем.

Радња апостолска: Апостоли Петар и Павле. Гоњење хришћана. Константин и Јелена. Крштење Срба. Ћирило и Методије. Крсно име. Црквена слава и заветина.

Христова наука: Две најглавније заповести љубав према Богу и ближњима. О милостивом Самарјанину. О немилостивом слузи. О богаташу и Лазару. О пшеници и кукољу. О даровима. О сејачу и семену. О послушном и непослушном сину. О неваљалом сину.

Напомена. У свима старијим разредима ваља укратко понављати и оно што се прешло у нижим разредима. Уз вођење пак ученика у цркву ваља посматрати црквене утвари, и по том водити кратак разговор о њима.

Б

Српски језик са словенским читањем

Циљ: Разумевање и правилна употреба усменога, писменога и књижевнога говора, а уз ово развијање националних и патриотских осећања.

I разред

1. *Вежбање у посматрању, мишљењу и говору.*

а) Упознавање ученика са школом и међу собом; ред у школи и школском дворишту. Ствари дечје; употреба и чување њихово.

б) Посматрање и упознавање ствари у школи и биљака и животиња из најближе околине: име, облик, боја, положај, делови, градиво, корист, употреба и број ствари; разликовање правца на стварима; посматрање ствари које се спомињу у Буквару.

в) Разговор о родитељској кући, стварима и животу у њој.

Правилно исказивање свега онога што се видело, чуло или питањем изазвало и развило.

Научити на памет неколике и кратке лаке песме и изреке.

г) Разликовање ствари од њихових слика и речи; разликовање речи у реченицама, и слогова и гласова у речима.

2. *Писање и читање.* Познавање и повлачење разних црта.

Писање малих слова и речи на таблицама; писање великих слова и речи и лаких реченица на хартији.

Упоредно с писањем читање. Чита се само из Буквара и с табле школске, и то шчитавањем, по слоговима, а никако срицањем, по једно слово, и свуда с објашњавањем садржине и извођењем поуке.

II разред

1. *Вежбање у посматрању, мишљењу и говору.*

а) Породица, задруга и општина. Село и град. Занимање становништва. Најглавнији путови у месту, с цртањем.

б) Шира околина на хоризонту: стране света, сунце, месец и звезде. Посматрање земљишта у околини. Брда, долине и реке, с цртањем.

в) Посматрање промена у току године: у башти, бари, потоцима и рекама, у ливади и шуми, с нарочитим обзиром на животиње и биље.

г) Посматрање ваздуха и природних појава у њему. Годишња времена и пољски радови; дан и ноћ, недеље и месеци.

д) Научити на памет неколико поучних изрека, стихова и мањих, лако разумљивих песмица.

2. *Читање.* Течно, правилно и јасно читање с разумевањем, најпре из Читанке за овај разред а по том и из других лакших и згоднијих књижица. Причање и пропитивање садржине с извођењем поука. Уз ово упознавање са знацима за застајање и главнијом употребом великих слова.

3. *Писање.* Лепо писање речи и реченица. Писање по такту. Преписивање с табле и из књиге реченица и краћих чланака. Исписивање појединих реченица из памети, изрека и причица научених на памет. Свуда обратити особиту пажњу на лепоту и правилност.

4. *Поуке о језику.* Реч и реченица Име и радња (подмет и прирок). Вежбање у састављању реченица, усмено и писмено. Обртање реченица из једнине у множину и обрнуто. Упознавање с лицима и родовима.

III разред

1. *Читање.* Читање течно, лако и лепо, с разумевањем и правилним нагласком, најпре из Читанке за овај разред а за тим и из других згодних књига и листова. Слободно исказивање онога што се прочитало и извођење поука.

2. *Писање.* Лепо писање по прегледу и без прегледа. Преписивање из Читанке без грешака.

Упознавање са свима знацима за застајање. Исписивање на памет научених чланака или песама.

Писање већих реченица из памети. Писмено исказивање лакших испричаних чланака.

3. *Поуке о језику.* Понављање о реченици. Реченица потврдна, одречна и упитна. Разликовање на предметима: имена, особина, броја и радња. Радње у прошлом, садашњем и будућем времену. Састављање најпростијих реченица и изналажење у њима подмета и прирока, броја и времена. Додаци подмету и прироку.

4. *Декламовање.* Учење на изуст одабраних моралних и поучних песама, изрека и кратких приповедака.

IV разред

1. *Читање.* Течно, разумљиво и лепо Причање читаног чланка логично и правилно, с извођењем поука. Све више вежбања у читању и разумевању и других згодних књига.

2. *Писање.* Продужење вежбања у лепом писању; већа пажња на правопис и писмене саставе. Писање по казивању. Кратко записивање наученога код свакога предмета. Описивање и поређење познатих предмета из околине. Писма родбини. Кратки путописи.

3. *Поуке о језику.* Понављање и утврђење о реченицама. Проширивање реченице споредним реченицама. Познавање врста речи: именица, придева, бројева и заменица (без падежа), глагола (само у три главна и три прошла времена), прилога, предлога и веза.

4. *Декламовање.* Учење на изуст неколико одабраних народних и лирских песама.

5. *Словенско читање.*[1] Познавање словенских слова и поређење са српскима. Читање познатих молитава и црквених песама. — Читање апостола у читаници и у цркви (на Божић и Ускрс и о другим већим празницима) и неколико Христових прича, с објашњењем појединих речи и садржине.

В

Српска Историја

Циљ: Познавање прошлости свога народа и буђење националних и патриотских осећања.

III разред

У овоме разреду за овај предмет неће бити засебних часова, него ће се, уз читање чланака из читанке, обрађивати поједине приче из живота српскога народа народа и у Земљопису, код важнијих места, биографије појединих знатних људи, као и приче о важним догађајима на њима.

[1] Само у мушким школама.

IV разред

Слике из историје:

I Стара постојбина (живот, вера, обичаји и управа у Срба док су били у старој постојбини).

II Сеоба и нова постојбина.

III У опште о жупанима а на по се о Војиславу и поука из њиховог рада. Примање хришћанства и писмености.

IV Немања и Св. Сава.

V Стеван Првовенчани.

VI „ Дечански (укратко ради везе).

VII „ Душан Силни.

VIII Урош и Вукашин.

IX Марко Краљевић, Кнез Лазар на Косову.

X Ђурађ Смедеревац и главнији догађаји.

XI Пропаст Србије.

XII Пропаст Босне и Херцеговине.

XIII Патње под Турцима.

XIV Хајдуци и ускоци.

XV Први устанак — Бојеви на Иванковцу, Мишару, Суводолу, Чегру, Варварину, Лозници, Неготини и Равњу.

XVI Пропаст Србије 1813 године.

XVII Други устанак и све о кнезу Милошу. — Бојеви на Љубићу, Пожаревцу и Дубљу.

XVIII Бој на Сентомашу — Србобрану. — О стању тамошњих Срба (у кратко).

XIX Кнез Михаило. I и II влада.

XX Кнез и Краљ Милан.

XXI Краљ Александар I.

Напомена. Уза сваку слику кратак опис оне земље српске, у којој се догађај збива и оних места, која се у њему помињу (све на мапи).

Г

Земљопис

Циљ: Познавање своје Отаџбине уже и шире и буђење љубави према њој.

I и II разред

Уз вежбање у посматрању, мишљењу и говорењу деца се упознају с месним оријентовањем на хоризонту,

а цртањем школе, дворишта и најближе околине на школској табли припремају се за разумевање карата и у опште цртежа, који представљају земљиште.

III разред

1. Понављање и сређивање појмова задобивених у I и II разреду. Даље посматрање околине. Упознавање са знацима, којима се бележе: равнице, брежуљци, брда, планине, реке, језера, места становања и путови. Представљање околине тим знацима.

2. Речни слив (или речна област) у којем је школа као географска јединка, с посматрањем, пластичним представљањем и цртањем, и то: а) положај, границе и величина; б) облик хоризонталног протезања; в) висински облик; г) воде и реке; д) производи; ђ) становништво, његов живот и занимање; е) знатна места; ж) путови. Познавање важнијих животиња, биљака, врста земље, минерала и минералних вода на томе земљишту.

3. Остали сливови или речне области, почевши од ближих па даљима, и то ови: Саве, Дунава, Тимока, Нишаве, Јужне Мораве, Западне Мораве, Велике Мораве, Колубаре и Дрине, у главноме истим редом као и под 1.

4. Подела Краљевине Србије по реци Морави на источну, западну и јужну, с називима и кратким описом појединих покрајина, као: Мачва, Шумадија, Стари Влах, Гружа, Левач, Стиг, Пореч, Кључ, Крајина итд.

5. Управа, грб и застава Краљевине Србије. Управне власти у кратко.

6. Уз опис мêстâ и догађаја знатни људи.

IV разред

1. Опис Краљевине Србије у целини, с опширнијим излагањем утицаја једнога географског предмета на други. Обележавање округа.

2. Опширније проучавање појединих покрајина и округа: њихова обилност, производи, лековите воде, становништво, његови обичаји, занимање, храна, одело и умотворине, знатна историјска места, манастири, градићи, главна индустријска предузећа, саобраћајна средства итд

3. Преглед главнијих планина и водомеђа у Источној, Западној и Јужној Србији. Преглед важнијих река и њихових притока с поређењем по правцу, протезању,

родности и насељености њихових долина и по количини села и градова у њима.

4. Опис и укупан преглед граница Србије, њен положај, величина и облик протезања, с кратким описом и цртањем свих српских земаља а нарочито суседних. Положај Србије на глобу.

Д

Рачуница и геометријски облици

Циљ: Стварање јасних представа и појмова о количинама и облицима и развијање осећања тачности и правилности.

А) Рачуница

I разред

а) Показивање бројева на стварима, (рачуњаци и дрвцима) и цртама на табли и таблицама.

б) Очигледно упознавање с новцима, метром, килограмом и литром, све до броја десет. Сабирање и одузимање, најпре на стварним предметима а за тим са чистим бројевима. Множење и дељење, до десет, опет најпре на стварима, а по том с чистим бројевима. Све четири рачунске радње само усмено.

в) Рад с дрвцима и на рачуњаци, с бројевима до 20 (као и до 10). Све четири рачунске радње најпре на стварима а за тим с именованим бројевима без ствари и на послетку с чистим бројевима. Израчунавање лакших примера.

г) Упознавање с деловима до 10 (само на стварима и цртежима).

(Писмено рачунање (с цифрама) из овога разреда се изоставља).

II разред

а) Поступно учење и упознавање бројева од 20 до 100 на рачуњаци и дрвцима као и у I разреду. Прављење десетица на хартији и рад с њима у сва четири вида.

б) Израчунавање примера, помоћу рачуњаке и ових десетица. Познивање новца, нових мера и њихових делова до 100. Израчунавање задатака из живота, без очигледних средстава.

в) Рачунање с неименованим бројевима, усмено, у све четири рачунске радње. Извођење таблице множења и памћење.

г) Писмено рачунање, у сва четири вида, поступно, с извођењем правила из примера.

III разред

а) Упознавање са стотинама до 1000, очигледно (на хартији и дрвеним плочама). Рад с њима у све четири рачунске радње, додајући поступно по једну стотину.

б) Упознавање с мерама у томе кругу очигледно и рачунање с њима.

в) Усмено вежбање с чистим бројевима од 1 до 200, за тим од 200 до 300 и т. д. све с целим бројевима, а деловима само до 10.

г) Писмено рачунање (с целим бројевима) у све четири радње поступно, с извођењем правила.

д) Писмено израчунавање разноврсних примера из живота. При овоме све лакше случајеве израчунавати усмено.

ђ) Рачунање с разноименим бројевима.

IV разред

а) Очигледно представљање бројева преко хиљаде.

б) Четири основне рачунске радње с целим бројевима преко хиљаде. Нове мере. Рачунање с разноименим бројевима.

в) Десетни разломци. Рачунање с њима.

г) Израчунавање примера из живота с округлим бројевима преко хиљаде, усмено и писмено.

д) Решавање задатака из простог правила тројног свођењем на јединицу усмено и писмено.

Б) Геометријски облици

I и II разред

Уз вежбање у посматрању, мишљењу и говору: основни појмови о линијама, угловима, троуглима, четвороуглима итд. У Ручном Раду: цртање и грађење троуглова и четвороуглова. Цртање и изрезивање кружних линија.

III разред

Проширење основних појмова о линијама и угловима: троугли, четвороугли, квадрат и правоугаоник, ромб и ромбоид, трапез и трапезоид, многоугао и круг, све с цртањем и грађењем од хартије (картона).

IV разред

Прављење главних геометријских облика. Мерење и израчунавање површина.

Појам о запремини и израчунавање садржине у правилних тела (сем кугле).

Ђ

Основи природних наука и јестаственице

Циљ: Упознавање с природним предметима и појавама и развијање естетичких осећања.

Овај предмет у I и II разреду неће имати засебних часова, већ се изучава у очигледној настави уз вежбање у посматрању, мишљењу и говору.

III разред

1. *У јесен.* Разговор о јесењим данима. Шта бива с биљем и животињама? Сељење тица и зимње спавање у неких животиња.

Градина с воћњаком и ливада. Разговор о домаћим животињама и биљкама. Посматрање разних врста земаља и минерала, којих има у околини. О магли. Како постаје киша и роса.

2. *У зиму.* Како је у *градини* и *воћњаку* а како на ливади? Разговор о шуми и шумском дрвећу. Живот животиња у зиму. О курјаку. О каменом угљу. Чување од угљене киселине и угљеног оксида. Како постаје снег, слана и иње.

3. *У пролеће.* Весници пролећа. Живот у природи. Радови у градини. Цветање и листање биља. Клијање. Животиње и њихов однос и зависност једне од друге и од целине. О ласти. О љубичици, кукуреку, јагорчевини и ђурђевку. Ливада, трава и животиње на ливади. О поплавама.

4. *У лето.* Посматрати како се плодови замећу. *Ливада.* Ливадски поток и његов значај за ливаду. Влага

и сунце. Ливада на брду и ливада у реци или потоку. Згушњавање и разређивање ваздуха (у примерима, који се могу показати). Обични појави ширења тела. Познавање човекова тела и најважнијих органа и радњи њихових.

IV разред

1. *У јесен.* Посматрање природе, времена, људских радова и природних појава. Отровне и неотровне гљиве. Сумпор и прављење жижица и барута. Жива и објашњавање термометра. О изворима. О гвожђу.

2. *У зиму.* О мразу. Распадање стена. Живот животиња у зиму. Белутак и грађење стакла. Иловача и грађење посуђа.

3. *У пролеће.* Посматрање органског живота: а) у градини, б) на њиви, в) на ливади, г) у бари, и д) у шуми. Тице, које у пролеће долазе. О чувању тица и њихових гнезда. О градини и поврћу. О воћњаку.

4. *У лето.* Посматрање живота у природи. О свиленој буби и чели. О њиви и усевима. О шумама и значају њихову. Разговор о грому и громобрану.

Посматрање и тумачење физичких и кемијских појава, с којима се деца сусрећу, а нарочито: у соби, кујни, подруму и дворишту.

Познавање човека, проширено и у вези с негом појединих органа и чувањем здравља.

Е

Пољопривредне науке (само у сеоским школама)

Циљ: Проширење знања о природи с применом на живот и буђење љубави према раду у опште, а физичком посебице.

У I и II раз. деца само присуствују раду у градини и у лакшим радовима помажу.

III разред

1. Главне врсте оране земље.
2. Ораница и здравица. Дубље и плиће орање Орање пред зиму и у пролеће.
3. Плуг и ралица. Веће користи од орања плугом.
4. Брана; дрљача, ваљак.
5. Потреба ђубрења. Разне врсте ђубрета и ђубрења.

6. Семе, избор и припремање семена за сејање.
7. Прорећивање усева, плевљење и окопавање. Плуг за окопавање.
8. Корист од воћака, каква је сад и каква још може бити.
9. Подизање воћака сада и како треба подизати.
10. Калемљење под кору, спајањем и пупољком.
11. Користи од стоке.
12. Храњење и благо поступање са стоком.
13. Какве треба да су стаје за стоку.
14. Користи од тица. Тичје кућице.
15. Жетва српом и косом.
16. Корисне и штетне животиње у месту и околини и истребљивање штетних.

IV разред

1. Понављање онога, што се учило у III р.
2. Разне врсте градинарских и пољских усева.
3. Детелина. Вилина косица. Сејање ливадских трава.
4. Неговање ливада. (Чишћење од корова, дрљање, ђубрење итд.). Наводњавање ливада.
5. Риљање и испитивање земље за виноград с америчком лозом. Калемљење лозе.
6. Корист од шума за разне потребе и климатски утицај њихов. Подизање шума.
7. Корист од чела. Разлике гајења у вршкарама и ђерзонкама.
8. Користи од свилене бубе и како се она гаји.
9. Спремање зимнице и чување плодова преко зиме.
10. Какве савршеније справе и алате употребљавају пољопривредници других народа у раду свом,

Напомене. Све ово у толико у колико је могућно у вези с практичним радовима у башти а у доба кад је чему време.

Где су разреди спојени, ту ће се једне године учити оно, што је за III, а друге оно, што је за IV разред прописано.

У појединим крајевима могу се према месним потребама, поједине тачке проширивати, а друге прелазити краће. Нарочито обраћати пажњу на оно, што се у месту и околини ради погрешно, и упућивати у ономе како треба.

Ж

Цртање и краснопис.

А) Цртање

Циљ: Правилно схватање облика и вежбање руке у извођењу њихову. Развијање чула вида и осећања за тачност, правилност и лепоту.

I разред

Праве линије, углови, основни облици ствари с правим линијама.

II разред

Продужење онога из I разреда.
Облици за украс с правим линијама.

III разред

Криве линије, основни облици с кривим линијама; слике с мешовитим линијама.

IV разред

Продужење онога из млађих разреда.
Развијање кривих линија у облику листа и цвета и других предмета.

Б) Краснопис

а) Разлагање писмена на њихове састојке и правилно писање састојака.

б) Везивање делова или састојака у целине и изналажење грешака у целини.

в) Вежбање у правилном писању целине, док се не извежба и око и рука.

г) Везивање слова с пажњом на једнакост у величини, дебљини, размаку и нагибу.

д) Писање читавих речи с овим истим обзирима.

ђ) Лепо писање читавих реченица и чланака.

Напомена: Све се ово врши у школи, под надзором и упутом учитељевим.

З

Певање

Циљ: Развијање слуха, гласа и осећања за лепоту; упитомљавање и облагорођавање срца.

I разред

Црквене песме:
Амин. Господи помилуј. Подај Господи. И всјех и

всја. И духови твојему. О имени господни. Слава тебје Господи.

Световне:

а) за мушке:

Јагње моје. Добар ђак. Несташни дечаци. Хвала Богу.

б) за женске:

Лутко моја. Ја сам добре воље. Благо нама тицама. Сунце зађе

II Разред

Црквене:

Свјати Боже. Милост мира. Имами ко Господу. Оца и сина. Тјело Христово. Буди имја Господне. Господ воцарисја.

Световне:

За мушке и женске: Челица. Киша. Четири годишња времена. Јеленче. Моје село. Пошетала Царица Милица.

III Разред

Црквене:

Један Свјат. Тебе појем. Рождест о твоје. Општеје воскресеније. Христос воскресе.

Световне:

а) за мушке:

Радо иде Србин у војнике. У ранама. Лепа наша домовино. Док је нама. Соколови моји тићи.

б) за женске!

Лет, лет, тичице мале. Ој пролеће. Сестра брата на вечеру звала.

в) И за мушке и за женске:

Ускликнимо с љубављу. Смрт мајке Југовића. Јарко сунце одскочило.

IV разред:

Црквене:

Оче наш. Слава — благослови душе. Слава — јединородни. Благословен грјади. Видјехом свјет истини. Амин да исполњатсја. Во Јордање. Тропар храма који се слави и тропар на Тројице.

Световне:

а) заједничке: Химна. Косовка девојка. Уз'о деда свог унука.

б) за мушке: Ој Словени. Долине тутње. Онамо, онамо. Бранково коло. Боже братинства. Воденично коло. Српско оро, од Зар. Р. Поповића.

в) за женске: Ја сам млада Српкиња.

Напомене: 1. Све се песме певају у један глас и певају сви ученици. Само где је наставник музикалан може их поделити у два гласа.

2. У неподељеним школама не морају се прећи све песме.

3. Поред ових наставници могу узимати и друге згодне песме, нарочито патриотске.

4. У сваком старијем разреду ваља певати и оне песме, које су учене у млађим разредима.

И

Гимнастика

Циљ: Снажење тела: окретност и сигурност у покретима; развијање одважности, самопоуздања и гајење душевног и телесног здравља.

I Разред:

1. *Вежбања у реду.* Постројавање редова, по један, два, три и четири. Ход и трчање у редовима. Окретање на лево и на десно.

2. *Слободна вежбања у месту.* Савијање, пружање, махање и окретање главе, удова и трупа.

3. *Скакање* у висину и у даљину. (Само за мушке).

4. *Дечје игре:* а) за *мушку* децу: „јагње и вук", „плочање," „жари пали"; б) за *женску:* „шапца лапца," „ој јаворе, јаворе," с певањем.

И за мушку и за женску: „мириши стојна," пилића," „лончића," „миша".

II разред

Понављање и усавршавање оних вежбања из I разреда.

Дечје игре: а) за *мушку* децу: „пчела," „шуге," „жмуре", „соле".

б) за *женску* децу: „тита лобода", „ја посејах лан", „цица маца", „како с' оно мак чупа", с певањем.

III разред

Вежбања у реду, слободна вежбања.

Скакање и маршевање продужава се и проширује (само у мушким школама).

Дечје игре: а) за мушку децу: „вучење клипка" „јаницајес", „робова", „алајтопи", с певањем: „да плетемо ситан танац" и „капија".

б) за женску децу: „коларићу", „пљескавица" и „шибљика", — с певањем.

Седање и устајање без помоћи руку. Гимнастички корак. Рвање. (Последње двоје само за мушке).

IV разред

Сва вежбања у реду и слободна, скакање и маршевање продужује се и даље у мушким школама.

Дечје игре: а) за мушку децу: „мете", „у коло", „коња", „камена с рамена", „крпи".

б) за мушку и женску децу: „ми смо деца весела", „мајстори", „мала ласта", „баба тикве продавала", „коло воденично", с певањем.

Напомена: У неподељеним школама радиће заједно ученици I и II разреда све оно, што је прописано за те разреде, а ученици III и IV разреда радиће заједно све оно, што је прописано за ове разреде.

У свима разредима могу се узимати и друге згодне игре из околине.

Ј

Ручни рад

Циљ: Навикавање на рад и усавршавање у томе, потпомагање физичког, моралног, естестичког и уметничког развитка.

А) У мушкој школи

Рад у радисници

а) Привремени течај

I разред

1. Рељање дрвача, шарених хартијица или картона правилног облика (квадратног и троугластог) и цртање добивених облика.

2. Плетење лесица од шарених трака (од хартије) разног поплета (са квадратима, правоугаоницима, степенима и т. д.).

3. Прављење дечјих играчака превијањем шарене хартије (нпр. завој за писма, капа, лађа, и т. д.).

4. Прављење дечјих играчака од хартије и прућа (нпр. крст, барјак, ветреушка и т. д.).

(Рад ових модела по угледу и цртежу. Цртање дотичних модела на цртанкама, после израђеног предмета по угледу на исти.).

II разред

1. Исецање троугла и четвороугла, листа, дрвета и других облика од шарене хартије и прилепљивање на картон.

2. *Рад с ножем резачем:* штапићи за цвеће (од прућа), лопатице, дашчице за бележење калемова и расада у градини (све од танких дашчица 3. м. м. деб.). лествице од прућа и дашчица, наслон за цвеће, вратнице од прућа и дашчица (све дашчице 3. м. м. деб.) пруће 5—10 м. м. дебљине.

3. Прошивање хартије без облепљивања шареном хартијом.

III разред

1. *Рад с ножем резачем:* оквир за слике (од врбовог, брезовог или јеловог прућа), столић, столичица, клупица, лествица с наслоном (све од дашчице 5. м. м. деб. и прућа). Мотовило од (прућа).

2. *Рад с тестерицом*: оквир за слике, нож за сечење хартије, држаљица за увлаку. (Делови се предмета цртају на самој грађи. Копирање се строго забрањује).

3. Исецање од картона: правоугаоника, многоугла (правилног шестоугла) и круга. (Цртање на грађи).

*

По свршетку програма допуштено је уношење и других предмета с обзиром на дечју снагу и алат, који се у овом разреду употребљава.

б) Прави течај

IV разред

а) Плетарство

1. Вежбање у справљању витака од врбовог прућа.

2. Плетење рогоза, витака и сламе (према месном градиву) у траке са три, пет и седам струка.

3. Вежбање у плетењу лесица од витака (квадратно, подвојно и ромбично плетење).

4. Четвртаста корпица за дечје плетиво (од витака).

5. Ваљкаста корпица за дечје плетиво (основа пруће 2 mm. деб. а плет витка).

6. Ушивање шеширића од исплетених трака.

*

По свршетку програма могу се слични модели градити од сламе, витака и рогоза, али никако само од целог прућа, јер премаша дечју снагу. Онде где се за основицу мора употребити цело пруће, не сме бити дебље од 2—3 mm. Израда модела врши се по калупима а ништа из слободне руке сем плетења трака и ушивање шешира.

б) Картонажа

1. Продужење вежбања у исецању: троуглова, квадрата, правоугаоника, многоугаоника и круга. Ивичење и облепљивање ових шареном хартијом.

2. Распоред часова.

3. Мађионичке корице.

4. Прављење главнијих геометријских облика (тела) као: коцке, тетраедра (без ивичења), шестостране призме правилне и неправилне (ромбичне), пирамиде с основом четвороугла и шестоугла (с ивичењем).

5. Кутија са заклопцем.

6. Ушивање свезака у меком повезу.

7. Четворострана тацна за посетнице.

*

По свршетку програма допуштено је уношење нох вих модела, чији су цртежи састављени само из правилинија. Тврд повез и округле ствари не смеју се предавати у овом разреду с тога, што премашају дечју снагу.

в) Столарство

1. Држаљица за пера.
2. Дашчица за оставу алатака.
3. Оклагија.
4. Врањ.
5. Вешалица за чишћење хаљина.
6. Острушка за нађве.

7. Тучак.
8. Штипаљка.
9. Лењир.

По свршетку програма допуштено је уношење нових предмета с обзиром на дечју снагу. У раду ће се употребљавати што је могуће више нож резач.

* * *

Ручни рад врши се у вези с цртањем дотичног модела на цртанци или на школским таблицама.

Учитељска већа појединих срезова или округа могу састављати и друкчије програме из овога предмета, по којима ће радити, кад их министар одобри. Оваки програми имају се поднети министарству с израђеним моделима или с израђеним детаљним цртежима дотичних модела, по којима се мисли радити, најдаље до 1. августа нове школске године.

Рад у школској градини

Сем рада у радионици деца, особито сеоска, раде и у градини школској, нарочито у пролеће и у лето, све оно што је програмом за пољопривредне поуке одређено и што не премаша дечју снагу.

Б) У женској школи

I разред

а) *Припрема.* Разговор о памуку и иглама као средствима за рад. Памук мора бити бео. Место памука може се употребити и домаће прediво.

б) *Навијање конца на прст* Узимање игле у десну руку; клупче долази под лево пазухо.

в) *Отпочињање.* Одмеравање конца о школску клупу. Извођење петаља. Број петаља једнак је у свих ученица а износи 15.

г) *Рад праве петље* и њен назив. Вежбање по команди 10—15 часова.

д) *Расплетање и поправљање* погрешнога рада у вези са цртањем на школској табли и таблицама.

ђ) *Подизање испуштене петље.* Показати свима.

е) *Поређење* правилнога и погрешнога рада.

ж) *Уплетање прекинутога конца.* Раскидање чвора и уплетање конца. Објаснити зашто се тако ради.

з) *Плетење подвеза.* Израдити правилно 1 пар подвеза.

и) Израда „угледа за шаре.“ — Овде деца изучавају разне врсте петаља за лакше шаре и лакше шаре потребне при почињању чарапа. Прво раде *обрнуте* петље у дужини 5 дечјих прста. Рад с правим и обрнутим петљама. Две праве, две обрнуте у дужини 5 прста. Трећа шара: 4 праве и 4 обрнуте; 5 правих, 5 обрнутих, по 5 реди, за тим других 5 реди, где су биле праве раде се обрнуте, а где обрнуте ту праве, тако наизменце све по 5 реди — дугачких 5 прста. За овом коцкастом шаром може доћи рад с рупицама, бобицама и т. д.

II разред

Припрема. Клупче белога памука № 18 и 5 игала № 3. Посматрање правилно израђене дечје чарапе. Разговор о чарапи. Српски називи појединих делова.

Горњишта и наглавак. Какав је рад на чарапи. Плетиво и плетење. Корист од тога. Зимске и летње чарапе; кад се које носе; од чега су.

б) *Цртање чарапе* на табли и таблицама.

в) *Плетење саме чарапе.* Почињање. Једнак број петаља у свих ученица. Цртање почетка и шаре. Остали делови горњишта (вођица, клин и део изнад клина). Цртање наглавка (пета и прсти).

г) *Познавање мушких, женских и дечјих чарапа.* Разлика, дужина, ширина, облик и т. д.

Памук по каквоћи, цени и нумерама. Куповање готових клупчади, машином (мотовилом) намотаних и у канурама. Која се нумера за које чарапе употребљава. Плетиће игле по нумерама; од чега су и које су за који памук. Пажња с иглама. Остављање рада.

д) *Потплетање и крпљење чарапа.* Показивање на поцепаној чарапи.

III разред

а) *Припрема.* Клупче белога равно упреденога конца № 50 и према њему игла с кукицом.

Навијање конца на прст. Почетак рада. Промаљање конца кукицом. Ради се ланчић. Цртање на школ. табли и књижицама.

Први је образац ланчић, други — рупице, трећи —

стубић без навијутка (кратки); даље стубић с једним навијутком, са два навијутка, три, па онда разне комбинације из тога.

б) *Рад с прегледâ*. Цртање прегледа на школ. табли. Рад образаца с прегледа на хартији. Прецртавање с табле у књижице. Прво иду лакши па онда тежи обрасци.

в) *Поуке* о материјалу и игли. Упоређивање овога рада с плетењем. Шта се све може радити овим радом. (Разни умеци за јастуке, канабета и прозоре, чипке итд). Разговор о употреби ове врсте израђевина.

Прва чипка и први уметак једнаки су у свих ученица. Даљи радови иду по избору.

IV разред

а) *Припрема*. Платно за вез (јута и шупљикаво платно). Разлика тих двају платна. Опис платна за вез. Објашњење рупица и т. д. *Игла*. Разлике између обичне шиваће игле за вез. Опис вунице као конца. Удевање вунице. *Ножице*. *Напрстак*.

б) *Бод* за шарени вез (крстићи). Цртање. Извођење иглом и вуницом по платну. Једнак положај бодова. Завршивање конца и почињање новога.

Први рад врши се у руци, без ђерђева, с једном бојом — алевом.

Други рад у две боје. Основна боја за израду с обрасца. Квадрати, троугли крстићи, полумесеци, кругови, листићи итд. Цртање обрасца на табли. Прецртавање од стране ученица.

в) *Израда подвеза*. Боја црна и алева (црвена).

г) *Рад сложенијих одразаца* у три, четири и више боја с обичним крстићима и „смирна крстићима“. (Објаснити и цртати). Посматрање животиња, цвећа, воћа итд. на хартији у потребним бојама.

Израда кућње обуће, папуча, јастучића, постољака, ћилима итд.

Рад на ђерђеву. Слагање боја. Дугине боје. Поступност у бојама — преливање. Боје пољског цвећа, зеленила на ливадама, лишћа на дрвећу, кровова и зидова по кућама, боја воде, неба итд.

д) Одбројавање бодова у ширину и у дужину на обрасцу у почетку рада.

Средина и у опште положај облика на обрасцу.

Што је више могућно прибирати српске народне обрасце. (Таквих образаца има у књижици г. Влад. Тителбаха).

К

Поуке за домаћице

Циљ: Упознавање с домаћим животом и пословима и развијање вредноће, уредности и осећања за чистоту.

III разред

1. Ред у соби и кући. Ред око стола при јелу и пићу. Постављање и растребљивање стола. Ред у постељи и кујни, око рубља и посуђа. Ред око штедњака, ватре, осветљења. Ред на тавану, у подруму и другим стајама.

2. Чистоћа. Чишћење и пајање соба. Проветравање. Кречење. Прање соба, прозора и врата. Вађење мрља из одела. Употреба застирача. — Прање посуђа и чишћење разних предмета.

3. Утамањивање инсеката.

4. Храна. Врсте хране: јака и слаба, тешка и лака, биљна и животињска. Најбоља храна. Зачини и пића. Умереност у јелу. Свежа и устојана храна.

IV разред

1. *Рад и штедња*. Приход и расход. Дуг као зао друг. Бележник. Штедња у издацима на школске потребе, на оделу, обући, јелу, пићу, гориву и осветљењу. Прање рубља.

2. Вредноћа. Пословице: „време је новац“ и „ко рано рани две среће граби“. Оправданост њина. Вредноћа и тековина. Леност и нерад као извор свих зала.

3. Храна. Готовљење јела.

4. Подрум. Корист и какав треба да је.

5. Спремање зимнице.

6. Рубље и одело. Крој. Чистоћа. Чување одела. Крпљење.

7. Грејање и осветљење. Употреба дрва. О пећима и штедњацима. Употреба свећа и петролеума. Чување од ватре.

8. Вода. Вода за пиће. Одржавање чистоте око извора и бунара. Купање и умивање.

9. Нега болесника и прва помоћ у болести.
10. Двориште и врт. Рад у дворишту. Рад у врту.
11. Суседи. Потреба слагања и узајамног потпомагања. О понашању уопште.

Спроводно писмо уз програм.

— Од 9. XII. 1899. ПБр. 14117. —

Наставни су програми само *главно обележје,* нацрт или *преглед* онога што има да се пређе из којега предмета и у којем разреду. Тај нацрт може бити шири и детаљнији, или, краћи и збијенији. Отуда се може говорити о ширим и краћим наставним програмима. Опширност и краткоћа њихова ипак никад не треба да утичу на квалитет саме наставе. И најопширнији програми могу се прелазити тако површно, да деци остане само бледа слика онога што се прешло. Најкраћи пак могу се толико проширити у појединим лекцијама и деловима, да се до краја године и не сврше. Права је мера у самога наставника, а према приликама, у којима се буде находила школа. Цела је истина, да је боље прећи мање а то утврдити боље. Има ствари важнијих, код којих се треба задржати дуже, и мање важних, које треба прелазити краће. Ово програм не може да обележи. Ово је посао наставников. У овоме треба да одлучује он, и у томе се огледа његова спрема.

Да би пак наставници могли боље у овоме да се нађу и одлучују, препоручите им, да увек у почетку године граде нацрт свих предавања у години или тако звани *план лекција*. Ту треба да срачунају колико *радних дана* имају у години, оставивши увек последња два месеца (Мај и Јуни) на понављање као и на евентуалне распусте и одморе. У тим данима видеће се колико има седмица, а, према овоме, колико ће који предмет добити *часова*. Према овоме сада наставна грађа има се поделити на часове. Сада ће наставници лако увидети колико им се ваља задржавати код појединих предмета и у којој им опширности ваља прелазити поједине партије. При овоме ваља непрестано имати на уму, да је сва настава у народним школама *основна* и да се нигде и ни

у чем не сме ићи у детаље а још мање у споредности и странпутице. А начело очигледности, згодни огледи, подесни примери из живота, жива реч, јасност и разумљивост у настави, много ће учинити, да се многоме знању и умењу доиста положи *основа* и да она нимало не падне деци тешка. И ово је оно, у чему се огледа *вештина* предавачка и у чему наставници имају да се *надмећу*. Ово је душа и школи и наставним програмима. Ако овога нема, онда никакви ни најбољи програми неће бити добри. Што пак овога буде више, то ће и настава и код лошијих и непотпунијих програма бити боља и доносити више рода.

Ако би се где у току године десио дужи *прекид* предавања, онда би остало: или да се програми из појединих предмета не сврше, или да се пређу краће, према изгубљеноме времену. Које би према времену и приликама у појединим предметима, било боље, то остаје Вама, да, према месним приликама, а у договору с дотичним наставницима, одредите.

Пређашњи наставни план био је утврдио и *распоред часова* за све школе, и сеоске и градске, као и за све време, и зимње и летње подједнако. Ја ово нећу да чиним. Наставни план је одмерио колико којему наставном предмету припада часова недељно, а остављам Вама и дотичним већима појединих школа да ове часове распоредите *на дане* онако, како према месним и временим приликама нађете да је најбоље. Ако налазите да је боље, да у повереном Вам округу буде свуда подједнак распоред часова, Ви га, у договору с наставницима на срески и окружним већима, можете и утврдити, водећи рачуна нарочито о времену и захтевима хигијенским.

Овом приликом налазим за потребно да Вам сврати пажњу још на једну одвише важну околност. *То је неразложна употреба уџбеника у народној школи,* и учење из њих. У време оно, када је владао потпун механизам у настави, настава се није могла ни замислити без уџбеника. Јер наставници нису ни знали за живу реч и какву стварну, рационалну наставу; него су из готова уџбеника задавали „одавде-довде“, а деца то морала учити на памет. И ко је тада боље памтио, био је бољи ђак. Што се разумевања тиче, то је често далеко

било и од самих наставника. И наравно, да се ту без уџбеника није могло ни мањи.

Вама ће бити познато, да је новија наука о васпитању одбацила овако учење без свести и мучење деце самим памћењем онда, када је оно у њих још веома слабо, а прокламовала за бољи, природнији, кориснији и много лакши онај правац или пут, којим су се деца и дотле развијала сама, а то је: *посматрање* и *разумевање* појава око себе. И апстрактне ствари могу се тако упростити и примерима из живота или огледима, цртежима и сликама, представити тако очигледно, да их деца потпуно схвате, разумеју и без велике муке запамте. Али за основну наставу нису ствари апстрактне и одвише тешке. Оне ће доћи доцније, по природноме реду у развитку. За основну наставу су основне, просте, лаке и разумљиве ствари. И кад се оне *одаберу*, онда наставницима није тешко, да их деци изнесу и објасне тако да их она потпуно *разумеју*. А кад ово буде, онда не треба много трудбе па да их и *запамте*. За ово је пак најмоћније *понављање*. Понављање је усмено, у пропитивању, и писмено, у бележењу наученога, те да би се то могло после и прочитавати, те на тај начин опет понављати и доводити у везу једно с другим.

У толико само и *згодни* уџбеници имају смисла. Ударам гласом на то *згодни;* јер ако се само они не слажу с предавањем, ако нису оно што би дете само записало или нацртало из усменога предавања, ако у њима има чега другога или много више но што је усмено предавање обухватило, онда они нису од помоћи. А још је горе, као што сам напред споменуо, ако они постану свемоћни, полазна и завршна тачка у настави, и без усменога предавања.

У последње време јавило се толико уџбеника приватних издања, да је настала права шпекулација с њима. Прећашњи државни уџбеници, ако нису били подесни, били су барем *кратки* и *јевтини*. Краткоћа њихова чинила је, да их деца лакше изуче, а јевтиноћа, да је набавка родитељима била лакша. Па и она мала цена доносила је држави толико прихода, да је она њиме могла да потпомаже многе скупље, научне и важније ствари. Нова приватна издања као да су се надметала у томе које ће да буде опширније и скупље. Опширност

њихова помагала је учитељима те да они не морају тражити за себе грађе на другој страни, а велика цена помагала је писцима и издавачима да лакше исплате трошкове и дођу до веће добити. Али је ово у многоме било на штету и наставе и родитеља ђачких и сиротних општина.

Ја бих желео, господине, да се и у нас ускоро оствари признато начело и захтев рационалне наставе: да се свако предавање врши *очигледно* и *усмено,* живом речи, а *завршује писменим радом*, тако, да се *сваки час* сваке наставе завршује писменим радом. И тек ће онда наше народне школе давати и писменост и довољно *писмене грађане*. А ако уз ово још буде ишла и паметна *лектира,* онда ће се ово још појачати, и основна настава вршиће беспрекорно своју улогу у народном просвећивању.

Расписи до Закона од 1904.

(по предметима)

О чистоти школе и ђака

— Распис од 28. XI. 1900. ПБр. 15225. —

Министар просвете приликом похођења школа у једном делу наше Отаџбине наишао је на школе обијених зидова, неочишћених пећи, нечиста пода, врата и прозора прљавих. Нема пљуваонице, него се пљује по поду. У дворишту пасу и ричу свиње; око бунара баре и каљуге. Ђаци боси, одело и кошуље поцепане и раздрљене, лице и руке нечисте, глава неочешљана, крастава, изглед сирочића и мученика.

Из тога се види да наставници поједини не схватају своју дужност у погледу хигијене и чистоте.

Зато ће се од сад настати око држања чистоте зграде и тела и одела у деце. Нарочито да учитељице покажу према деци материнско старање. Школски одбори, да набаве што је потребно.

Школ. надзорници ће казнити немарне наставнике и узимаће у обзир при давању оцене њихов рад у смислу овога расписа.

Крштеница ђачка

— Распис од 24. VIII. 1881. ПБр. 5550. —

При упису ђака у I разред треба тражити од сваког његову крштеницу, па пошто је прегледа учитељ или школ. одбор, треба да је врати родитељу или стараоцу на даљу употребу.

Превод ђака из школе у школу

— Распис од 18. X. 1884. ПБр. 11400. —

Ђака преводи или отсељава из једне школе у другу, било то из места у место, или у једноме месту, школски одбор и упућује га школском одбору у место или у школу, у коју се досељава. Овде га прима управитељ и са преводницом шаље дотичном учитељу на упис. По том извести о пријему шк. одбор из места, из ког је ђак дошао. Ако одбор школе, из које се ђак одсели не добије кроз кратко време извешће о њему, мора га тражити преко власти, те да исти настави учење.

Управитељи ће бележити у својим извештајима случајеве кад се за ког одсељеног ученика није могло сазнати где је.

Преводница

Одбор школе, број, датум и место.
Име и презиме ученика?
Место рођења, дан и година рођења?
Које је вероисповести?
Који је разред и у којој школи учио?
Како је походио предавања?
Име и презиме и занимање родитеља или стараоца?
Место досадањег становања?
Куд се одселио?
Примедба.

Пословођа учитељ, Председник шк. одбора,

— Распис од 10. III. 1895. ПБр. 4269. —

Наређује да се преводнице не дају ђачким родитељима, но да се шаљу непосредно школ. одбору школе, у коју се ученици селе.

Известнице

— Распис од 1. XII. 1884. ПБр. 13301. —

Ове набавља школски одбор од књижара и предаје управитељима на употребу.

На њој се пише адреса оцу или стараоцу, име и презиме и разред ђака, колико је изостао од школе а

колико од цркве и ког месеца. Рок за одговор мење се обично 3 дана.

Извесницу носи школски послужитељ дотичним грађанима.

За оправдање служи доказана болест самога ђака, опасна болест његових родитеља, или други какав важан случај, који је преко воље и његове и његових родитеља могао га задржати од школе или цркве.

Као доказ за ма који од ових случајева служиће проста изјава оца и т. д. ако му ђак често не изостаје, и ако се оцу и т. д. може веровати. Ако ли ђак чешће изостаје или се оцу и т. д. не може веровати, онда ће као доказ за болест или какву сметњу служити лекарско или општинско уверење.

Штампаним извесницама служиће се само по варошима, где је свет писмен, а ређе или никако у местима, где је мало писмена света. Овде ће се то чинити путем усмених порука преко школских послужитеља.

Престарелост ђака

— Распис од 22. X. 1884. ПБр. 11408. —

Ђак осн. школе може учити *три године* само I. разред, а остале разреде може учити само по *две године*. То значи:

1. Ако ђак учи I. разр. три године, па не може да пређе у II. разр. отпустиће се из школе као неспособан. А ако I. разр. учи 3 године па пређе у II. разр. онда сваки разред даље може учити по 2 године. Али ако би који год разред даље учио 2 године, па не би могао прећи у старији разред, отпустиће се из школе.

2. Ако ђак учи I. разред једну или две године, па пређе у II. разред онда II. разред може учити 3 године. Ако и после те три године не може да пређе у старији разред, отпустиће се из школе. Или ако који год разред после другог буде учио 2 године, па није могао прећи у старији разред, отпустиће се из школе.

Ове се одредбе тичу само оних ученика, који су уредно и редовно ишли у школу.

Отпуст ђака из школе

— Распис од 8. XII. 1882. ПБр. 10196. —

1. Ђака не сме нико отпустити из основне школе, док је редовно не сврши.

2. Ако за време учења постане неспособан за школу, онда ће се сваки такав случај достављати на одобрење министру просвете с тачним описом стања ствари. Пре министровог одобрења ђак се никако не сме исписати из записника школског.

3. Ако ученик намерно или по наговору родитеља напусти школу, опет га не сме нико исписати, докле се његова ствар коначно не реши и министар о томе не извести. Све дотле бележиће му се изостанци и тражити да се доведе у школу.

— Распис од 15. X. 1884. ПБр. 11405. —

1. Само за оне ђаке, чиниће школски одбор предлоге за отпуст из школе, који су очевидно болесни, те не могу ићи у школу, или за које је идење у школу шкодљиво по здравље.

3. На случај да је дете прерасло за школу, шиљаће се увек уз молбеницу и крштеница ученика.

4. При упису у школу неће школски одбор уписивати децу сиротну против воље родитељске.

5. Деца из замрлих кућа не могу се писати у школу, а уписана предлагаће се за испис, ако се о свом трошку не могу издржавати.

— Распис од 4. II. 1899. ПБр. 1614. —

1. Сваки молилац, који тражи да му се дете ослободи од школовања, дужан је да поднесе школском одбору писмену молбу, на коју да прилепи 0,50 дин. такс. марака и 2 дин. за решење или приложи уверење о сиротном стању.

2. Велики је број ученика, који по 2, 3 и више година не долазе у школу, а по књигама се воде као ученици. Такве ученике школски одбори могу предлагати школском надзорнику за испис и без молбе ученичког родитеља, по својој службеној дужности. Школски надзорник у таким случајевима треба пре свега да се увери, да ли је дотични школски одбор чинио све, што је дужан био да учини, те да се дотични ученик у школу упути, па, уверивши се да је све учињено, одлучиваће: треба ли таког ученика ослободити, или не.

Молба за отпуст ђака

— 24. XII. 1884. год. ПБр. 14187. —

1. Одбор школски примаће и слати министру просвете (школском надзорнику) само оне молбе, које имају у предњем распису побројане услове за отпуст, а оне, у које сумња и које су без јачих разлога неће спроводити.

2. Школски одбор ће примати само писмене молбе с марком. Уз ову се прилаже и таксиран документат, на основу ког се отпуст иште. Без документа школски одбор неће узимати у рад ни једну молбу, осим оне, којој документат ннје потребан, нарочито, ако је она поткрепљена одборским мишљењем поводом министрова питања.

3. Школском одбору се ставља на срце правичност при оцени ових молби и докумената.

4. Школски одбор ће се обзирати и на време кад се отпуст тражи.

— Распис од 15. VII. 1891. ПБр. 9308. —

1. Испис ученика основне школе може се чинити од почетка школске године до краја октобра сваке године, сем ванредних случајева, које школски одбор докаже.

2. Молбе ће се подносити само школским одборима-а ако буду непосредно слане министарству *(школском надзорнику)* неће се по њима ништа предузимати.

3. Школски одбори слаће такве молбе Министарству (надзорнику) заједно с подацима о сваком ученику према приложеном формулару, који се тачно мора попунити. Управитељ ће сам израђивати и попуњавати ове формуларе. Без њих се неће ништа предузимати.

Школа, број, датум.

Кад је први пут уписан у школу?

Како је походио предавања?

Како се учио?

Како се владао?

Колико му је година по протоколу рођених (или по пописној књизи)?

Колико његови родитељи (или маса) плаћају годишње непосредне порезе?

Каквог су задружног стања (име и узраст сваког члана породице)?

Јесу ли, кад и како кажњавани његови родитељи за неуредно упућивање у школу?

Колико је од изречених казни наплаћено?

Мњење школског одбора о испису.

Напомена.

Пословођа, Председник шк. одбора,

Часови предавања

— Распис од 23. II. 1893. год. ПБр. 2285. —

Пошто ученици-це осн. школа долазе у школу раније и наставници-це осн. школа долазиће четврт сата раније пре предавања, која ће се отпочињати тачно у 8 часова пре подне и у 2 по подне.

Дечја игралишта

— Распис од 4. III. 1903. ПБр. 2507. —

Да се деца не би по градовима скупљала и с децом без занимања дружила, умољен је Министар унутрашњих дела, да нареди, да све градске општине одреде нарочита места за дечја игралишта.

Надзорници ће на томе настати и давати упуства, да се она, што боље уреде.

— Писмо од 3. II. 1876. Бр. 621. —

Наређује се управи града Београда и учитељима, да забране деци скупљање око цркве за време венчавања и просјачење новаца од кума, старог свата и т. д.

Приватни ученици

— Распис од 13. IX. 1874. Бр. 5120. —

Не сме се давати редовним ученицима особена настава за неку награду, нити се смеју узимати ученици на приват нити им се давати у школској згради засебни часови, а ученици, који се налазе у школама као нередовни, ако се по закону не могу уврстити у редовне, имају се одмах отпустити и примити тек кад им време буде.

Приватни испити

— Распис од 31. X. 1883. год. ПБр. 11665. —

Деца, која су приватно учила по програму јавних осн. школа могу полагати испите у јавним осн. школама.

4. По свршеном испиту испитна комисија саставља протокол о држаном испиту, у који се, поред имена и осталог, бележи из ког је разреда ђак полагао испит, с каквим успехом и може ли прећи у старији разред или не. По том протоколу има се, на захтев родитеља издати ученику *уверење* о свршеном испиту и за то уверење наплаћује се прописна такса. Ако родитељ не тражи уверење, саставља се по протоколу извештај, који се доставља учитељу старијег разреда, у који ђак има право да пређе.

5. Законом је наређено такође, да ни један приватни ученик не може положити у једној години испит из два или више разреда. Ако би било и таких случајева, особито код одрасле деце, о томе се мора претходно тражити одобрење од министра просвете.

Напомена. Такса за приватни испит плаћа се у основној школи 10 динара у корист државне касе.

Са овим расписом стоје у свези и расписи по овим истим предметима, и то: 1) распис од 1. VI 1877 г. Бр. 2109. 2) Распис од 25/VIII 1881 г. ПБр. 5637.

Приватне школе

— Правила од 31. VII. 1874. год. Бр. 3832. —

Чл. 1. Поједина лица, друштва, општине, срезови и окрузи, могу отварати приватне школе за наставу и васпитање, како за мушку, тако и за женску децу по одобрењу Министра просвете.

— Распис надзорницима од 2. VI. 1899. г. ПБр. 4944. —

Приватне школе подлеже државноме надзору исто онако и јавне, државне. Према овоме, шк. надзорници дужни су преко године походити и приватне школе као и редовне.

Исто тако ова се дужност њихова протеже и на испите. У свима приватним школама, испити се имају извршити под вашим надзором, а по могућству и у присуству или под председништвом вашим,

Испити ће се и у овим школама извршити онако као и у редовнима. Само ће ученици најстаријих разреда и нижих они, који желе прећи у јавне школе морати да полажу испит у јавним школама.

Акт Министарства Просвете од 26. V. 1900. ПБр. 4803.

Како се сазнало, да су многи српски грађани дали децу у приватне заводе без одобрења, зашта се по чл. 14. закона о нар. школама казни од 50—1000 динара, објављује се, да ће сваки, који до 10. јуна ове год. не добије зато потребно одобрење бити најстрожије кажњен, и деца се сматрати као да нису ни учила школу. „Просв. Гласник"; јуни 1900.

Ђаци досељени из приватне школе или из иностранства

— Распис од 13. V. 1899. год. ПБр. 4031. —

Надзорницима народних школа и т. д. наређује, да деца из приватних школа (разних конфесионалних, и завода приватних лица) морају положити испит у редовној школи и поднети о томе сведоџбу при ступању у јавну државну школу (гимназију, грађанску, девојачку или Вишу Женску).

Напомена. Колико нам је познато сви случајеви нису регулисани каквим нарочитим расписима, но се то врши, обично по нахођењу једнога малог већа, у коме су управитељ и један или два учитеља.

Ђак доноси сведоџбу, уверење или какав сличан акт из школе, из које долази. Акт је такав меродаван само као доказ, да је исти ђак учио неку приватну или јавну школу у којој другој земљи. Остали се подаци не узимају у обзир. Главни услови, под којима такав ђак може бити примљен у школу јесу: да он зна српски и да је здрав.

За тим се над њим врши мали испит из Срп. језика и Рачуна, и онда се, независно од сведоџбе, донесе одлука, у који ће разред бити примљен ученик, наравно: ако није дошао у невреме или ако школа није препуна,

Годишњи свечани испит

— Распис од 7. V. 1885. год. ПБр. 4495. —

Испиту треба да присуствује цео школски одбор или бар два његова члана. Та лица потписују протокол надзорников о прегледаној школи и оцени учитељској и дају податке надзорнику о свему што се тиче школе и њених потреба.

Лица, која ће присуствовати испиту морају бити у школи, те дочекати надзорника. Ако не могу бити сва лица из школ. одбора, одбор нек избере од грађана своје поверенике.

Нап. Вреди наћи и распис од 14. IV. 1799. ПБр. 3724.

Књиге о испиту

— Распис од 12. V. 1881. год. ПБр. 2938. —

Учитељи ће јавити и број књига дарованих за испите и име дароваоца, како би се њихова имена могла уврстити у „Просв. Гласник“ међу добротворе.

— Расписи од 17. V. 1896. год. ПБр. 10056. Од 15. V. 1902. ПБр. 4978. —

Начелство ће известити све школске општине, да држава не може поклањати књиге, но да оне из своје касе или позајмицом из политичке касе набаве књиге прописане министарством просвете за поклон о испиту ђацима врло добрим и одличним. Одлуку за које и колико књига донеће школ, одбор.

Могу се за овај циљ примати и приватни поклони у новцу или одобреним књигама. Неодобрене књиге, за које би школ. одбор нашао да су корисне, могу се поклањати ђацима о испиту, ако то министар просвете или школ. надз. одобри.

Спремљене књиге дају се о испиту у руке школ. надзорнику, да их он ђацима разда.

Сведоџбе школске

— Распис од 24. VIII. 1881. год. ПБр. 11557. —

За сваку ђачку сведоџбу ма из ког разреда она била наплаћује се 0·50 динара таксе, па била штампана или писана. Марка се прилепи пре попуњавања.

Писана се сведоџба издаје само у случају преке потребе кад нема штампаних.

— Распис од 9. XI. 1884. год. ПБр. 11357. —

На крају школ. године учитељ IV. р. прави списак ђака, који су свршили IV р. и хоће сведоџбе.

По том се списку пишу сведоџбе. Сваку сведоџбу потпише учитељ, а где има и управитељ, и он. Потпис управитељев је на десној, а учитељев на левој страни.

Списак имена тих ђака заводи се у протокол и чува у архиви.

На сведоџбу се удара печат школског одбора. Марке се такође тада ниште жигом школског одбора као школске власти. То обоје врши се у седници школског одбора или пред његовим председником.

— Распис од 30. IX. 1888. г. ПБр. 9624. —

Наређује, да учитељи на Петров дан издаду ђацима сведоџбе и да их обавесте, какве документе још да понесу, (крштеницу, уверење о имовном стању) ако оће у гимназију.

— Распис од 7. III. 1895. г. ПБр. 4058. —

Наређује, да управа државне штампарије наплаћује за бланкет сведоџбе основне школе по двадесет (20) дин. пр. ком.

Да по варошима ученици те бланкете сами купују у књижари, а по селима да потребну количину набављају школски одбори, па наплаћују од родитеља или ученика.

Казне над ђацима

— Распис од 13. XI. 1897. г. ПБр. 17690. —

Наређује, услед тога, што су казне из пређашњег расписа (од 8. XI. 1874. г. ПБр. 6998) злоупотребљене, да ред казни буде овај:

1. Опомена (свима ученицима, непомињући име кривца).
2. Опомена кривца на само.
3. Опомена кривца пред друговима.
4. Претња (свима ученицима не именујући кривца).
5. Претња на само.

6. Претња именованом кривцу пред ученицима.

7. Стајање у клупи (ако се тиме не смета ученицима, који седе иза кажњеног ученика) и то највише четврт часа.

8. Стајање ван клупе, иза осталих ученика или са стране и то најдуже пола часа.

9. Прекор на само и то очинским речима, без вређања дечјег частољубља.

10. Прекор пред друговима.

11. *Затвор.* Затвором ће се кажњавати само мушка деца а издржаваће га у учионици и може трајати ½—1 час, према кривици. Ова се казна може и понављати. За време затвора не сме се ништа радити с децом, већ ће се сви ученици у затвору распоредити у учионици тако, како би био немогућан сваки саобраћај међу њима. За то време остаће и дотични наставник или наставница у школи.

12. Ако би и поред ових казна који ученик и даље грешио, или ако би био јогунаст или неосетљив према горњим казнама, онда је учитељ дужан да то саопшти ђачком родитељу (или стараоцу) да га он казни и посаветује на послушност према учитељевим заповестима.

Ни у ком случају не смеју се употребљавати друге казне. Школа треба да упитомљава и то ће више учинити љубављу и истинском преданошћу деци и добру њихову, него батинама.

Казне од 9—12 заводиће се у списак кажњених ученика, и њих ће учитељи узимати у обзир при оцењивању владања.

Да се не би казне употребљавале, треба да васпитни ред тече правилно. У којој се школи казни много, значи да у њој не иде како ваља.

За обичне школске грешке ученици ће се казнити поступно према овој лествици казни. При већој кривици, учитељ ће се управљати према величини исте и обазираће се на осетљивост ученика, јер свакој је казни задатак да поправља, а она то чини помоћу оних осећања, која производи у ученика.

Овим се замењује распис од 18. XI. 1874. г. Бр. 6988, који такође вреди прочитати.

Напомена. Као што се види, телесне су казне забрањене у основној школи.

Дечје књижнице

— Распис од 25. III. 1898. г. ПБр. 5232. —

Наређује, да се при свима основн. школама оснују дечје књижнице, које ће се управљати по овим правилима:

1. За свако одељење основне школе — мушке или женске школе — изузимајући I. и II. разреде — установиће се *ученичка књижница* за то одељење. Као одељење сматра се онај разред или они разреди, у којима ради један наставник. Али ако је у ком месту један разред подељен на више одељења, то ће сва та одељења једног разреда имати једну књижницу.

2. Циљ је дечјих књижница, да се ученицима пружи одабрана поука и забава у вези са школском наставом, те тиме потпомаже душевни развитак у деце, особито по селима и код сиротнијих ученика.

3. Дечјом књижницом једног одељења руковаће учитељ-ица дотичног одељења под непосредним надзором школског управитеља. У случајевима другог става тач. 1. руковаће у служби најстарији учитељ дотичног разреда, или кога они изберу. О њима ће се водити исти онаки *списак* као и о књигама у књижници за учитеље и за њих ће одговарати.

Овај је распис цео у „Уч. Зборнику“ старом.

Уџбеници

— Распис од 16. VIII. 1894. год. ПБр. 12.113 —

Наређује:

1. Да се од сада у осн. школи могу употребљавати само они уџбеници и школске књиге, који су прописаним путем одобрени.

2. Изузетно, док се не израде сви потребни уџбеници, за шта ће се у своје време расписати и стечај, моћи ће се употребити и они уџбеници, који нису прописаним путем одобрени, само ако таквог уџбеника нема у државном издању, али пошто најпре сваки наставник за сваки случај посебице добије нарочито одобрење од Министра Просвете.

Напомена У овом су смислу и расписи од 20. IX. 1882. ПБр. 7286. и од 2. XII. 1883. г. ПБр. 12.783.

— Распис од 12. IX 1895. год. ПБр. 15.524. —

3. У току школске године не сме учитељ напуштати оне уџбенике, које су у почетку школ. године ученици по овоме пропису набавили, и замењивати их другима.

4. За сиромашне ученик-ице по закону је дужна општина набавити све прописане и потребне им књиге.

5. Остале књиге, па и оне које су намењене осн. школи, као помоћна средства за пространију и обилатију наставу, могу куповати деци родитељи или њихови старатељи по препоруци наставника, али се од ученика не сме захтевати да их морају набавити.

Напомена. У истом је смислу и распис од 24. III. 1895. г. ПБр. 4148. Постоји у распису списак књига државног издања, али како је по новом закону израђен и нов програм, то отпадају све те књиге; осим читанака и рачуница.

— Распис од 16. VIII. 1902. год. ПБр. 9797. —

Да надзорници обиђу школе и забране неодобрене уџбенике, а где их нађу да узму на одговор управитеља и учитеље.

— Распис од 19. VIII. 1901. год. ПБр. 8762. —

Прегледати и књижаре у том смислу и послати извештај.

— Распис од 10. XI. 1897. год. ПБр. 18471. —

2. Само за реферисање оних списа, које министарство просвете, као потребне школске књиге (уџбенике) потражи, или поручи, исплаћиваће се хонорари из државнога буџета, а из дотичне буџетске партије.

— Распис од 12. I. 1898. год. ПБр. 541. —

Наређује, да писци или издавачи, који шаљу књиге на оцену приложе уза своју молбеницу увек по три примерка понуђене књиге: два за одређене референте, а један за библиотеку министарства просвете.

Напомсне: Уз ове расписе вреди имати на уму и расписе: 1) од 20. IV. 1882. год. ПБр. 7286 и 2. Распис од 2. XII. 1883. год. ПБр. 12783. — у којима се говори о истој ствари. (Просв. Зборник од 1895. стр. 936, 937.).

Познавање Природе

— Распис од 28. III. 1898. год. ПБр. 5070. —

Наређује, да се за Познавање Природе у основним школама не употребљава никакав уџбеник, пошто се природа не може правилно упознати из књиге, већ само из природе.

Женски рад

— Распис од 27. XI. 1882. год. ПБр. 16956. —

Пошто педагошко-дидактички разлози строго забрањују, да се наставник за време часова саме наставе занима још и каквим другим послом, сем једино оним, који је у природи методичног поступка са дотичним предметом. Према томе строго је забрањено и учитељицама осн. школа, да се за време наставних часова занимају ручним радом као плетењем, шивењем, кукичањем и т. д., а за своје личне потребе.

Учитељицама је то строго забрањено чак и за време часова женског ручног рада, по што оне том приликом имају и сувише посла са предавањем, упућивањем и исправљањем радова својих ученица.

Напомена. Уз овај иде и распис од 17. XII. 1869. год. Бр. 6036., који наређује да учитељице и ученице својим женским радовима дају *српска имена* и да у опште мотре на чистоту свога језика како у свачему, тако и у женском раду и разговору о томе (види Наст. програм од 7. XI. 1891. ПБр. 17526.).

Ђаци, којима матерњи језик није српски

— Распис са упутством од 12. IX. 1882. год ПБр. 7320 —

Ако овакав ђак учећи I раз. не научи толико српски говор, колико му исти треба за даљу наставу у старијим разредима, да учи I р. две а по потреби и три године (за учење I р. и по трећи пут треба за свако дете засебно тражити одобрење министра просвете, које ће он дати). И у старијим разредима мора се настојавати. да се говор изучи, што боље и сигурније.

Нађе ли неки учитељ какав бољи и поузданији начин за успех у томе послу, имаће само да такав свој

план разложи Министру, па може одмах по њему радити у својој школи.

Уз овај распис Министар просвете обнавља Упуство и „Дневник рада за наставу деце, која не говоре српски, од 23. IX. 1870. г. ПБр. 3994.“

По томе Упуству, да би се могао изучити буквар на основу букварске методике, потребно је, да деца знаду добро српски. Зато са децом, која или сва не говоре српски или су као таква измешана са српском децом, треба радити ово:

1. Одмах у почетку шк. године нека сви учитељи настану, да таку децу упуте у српском језику, колико се више може.

2. При томе обучавању нека се држе поретка, који је у буквару и т. д. По потреби нека им учитељ покаже и саму ствар (као н.пр. перо, шешир, бубу и т. д.), казавши уједно како се зове. Осим тога нека им на самој ствари — очигледно — покаже значење по неких речи које се налазе у буквару испод сваке слике у штампаном или рукописном облику. Разуме се по себи, да буквар, треба да је само учитељу правац, кога ће се он придржавати приликом обучавања такве деце српском језику; деци не треба у почетку ни износити буквар, мањ ако се хоће који пут слика од које ствари да покаже. Што се тиче осталих речи, које се налазе у буквару, то треба наравно сам учитељ да бира, па да им по могућности добави само оне ствари, које изабране речи казују, или да их просто и јасно на табли нацрта и каже како се зову српски — а ако зна њихов језик — и њиховим.

Ти ће учитељи научити децу, да знају имена ствари које се налазе у школи и читавој школској згради (као: клупе, столице, иконе, врата, ходника, баште, ограде и т. д.), како би се тим деца спремила за изразе, које ће учитељ при предавању самог буквара употребљавати.

3. Пошто се тако, достигне претходно разумевање српског језика, онда ће тек учитељи дати деци буквар у руке и одатле их почети учити књизи.

4. Приликом упућивања деце у називима српским, учитељи ће с њима водити испрва мале, а после веће разговоре о овој или оној ствари. Тим се деца навикују на звуке српског говора и одговарањем на питања (упутити их у томе) дају сведоџбу, да ли разумеју оно, што

им се српски казује. Н.пр. код слике *нож,* кад му рекне име, нека укратко каже, од чега се прави, или код слике *перо,* нек им покаже и гушчија и гвоздена пера.

5. У та средства долази и бројање до 10 или 20 на српском језику и све што се даје предузимати са тим бројевима.

Да би се циљ лакше постигао, учитељи ће водити тачан дневник о свему, што ће радити по овоме распису. Бележиће речи, које деци казују и посведневни рад, који с њима имају — док их не упуте колико је потребно у српском говору. Очекује се, да та деца што брже изуче српски говор, како би за годину дана могла и буквар изучити.

Уз упуство иде и овај

Дневник обучавања

у школи Н. за месец н. пр. октобар

1. октобра пре подне. Данас сам показао деци, како се српски каже: *око* и *рука* Казао сам им како сваки човек има два ока и две руке, и показао сам им које је десно око, а које лево, које десна рука а које лева.

По подне истога дана. Поновио сам све што сам говорио пре подне, и казао сам им шта се зове *нога,* и да их има две: десна и лева.

Казао сам им, шта се зове *глава*, шта *уво*, шта *коса,* шта *нос,* шта *зуби,* шта *уста.*

2. октобра пре подне. Поновио сам јучерање речи од пре и по подне, и учио сам децу даље да кажу овако: *ја имам два ока, ово је десно, ово лево.* Тако и за руке. *Ово су ми очи, ово уши, ово коса, ово уста* и т. д. (показујући рукама све што говори).

По подне истог дана. Показао сам им *столицу* на којој седим, и она су учила да кажу овако: *столица је од дрвета.*

Данас сам им показао *један нож,* и она су учила да кажу: *нож је од гвожђа.*

На крају часа поновио сам што су учила јуче и данас.

3. октобра. Поновити све од 1. и 2. октобра и од прилике у истом правцу наставити.

Српски језик у тимочком и моравском говору

— Распис од 23. IX. 1882. год. ПБр. 7454 —

У школама Источне Србије, где влада друкчији акценат и мало скретање од српског књижевног језика — примећено је, — да се не обраћа довољна пажња матерњем језику и његовим многим гранама, као што су: читање, писање, причање, декламовање и т. д. Више се обрађују неки други предмети, те се тако губи из вида главна задаћа осн. наставе, која према особитим приликама наше земље има удвојену важност у школама источних крајева.

Према томе је дужан сваки наставник у тим крајевима да навикне ђаке на правилан говор и наглас и да поред рачуна обрати на матерњи језик највећу, најозбиљнију, непрекидну и свесрдну пажњу. Који у том погледу уради све што треба, има права на *особито призрење,* ако из осталих наставних предмета не савлада све, што је програмом прописано.

То ће се имати на уму приликом годишњих испита.

Лепо писање

— Распис од 17. XII. 1869. год. Бр. 6035. —

Препоручује учитељима, да боље настоје, да децу науче *лепо писати,* да мотре да им ђаци пишу *чисто,* да више линија на прописима не остаје, да се хартија не троши узалуд и да се не хита с писањем.

— Распис од 17. III. 1895. год. Пр. 4649. —

Наређује:

1) да ученици-це пишу *читко* и *чисто,* правилно и лепо;

2) да при писању, као и при цртању, држе тело и писаћи материјал правилно — према *хигијенским* прописима;

3) да писмене задатке, који су написани нечитко и нечисто, наставници враћају ђацима, да их *на ново* израде;

4) да наставници оцењују писмене радове не само по садржини и правилности језика, него и по *чистоти* и *стољном облику.*

Старешине завода чуваће израђене задатке (нарочито из језика) до краја шк. године, те их покасти надзорницима, па онда вратити ученицима.

Прегледи за лепо писање

— Распис од 9. I. 1903. ПБр. 19243/902. —

Да би настава лепог лепог писања пошла на боље израђени су у Државној штампарији *Прегледи за лепо писање,* као углед, како треба да се пише.

Нек шк. одбори набаве ове прегледе за сва одељења, у којима ће се држати обешени о зиду на угледном месту.

Прегледи су код овлашћених књижара по три дин.

Прегледи за цртање

— Распис од 30. IV. 1903. год. ПБр. 4654. —

Управа Држ. штампарије јавља Министру Просвете, а он извештава надзорнике и шк. одборе да су израђени „Прегледи за цртање у осн. школи“ 1. и 2. свеска за I разред и „Писанке за ученике нар. школа“ од броја 1. до бр. 7.

Наређује да се употребљавају у нар. школама.

Заједничка храна ђака

— Распис од 31. VIII. 1869. Бр, 3868. —

У Србији има много школских општина, у којима су села удаљена од школе. У старије време, ти су ђаци имали заједничку трпезу, о којој је се старао учитељ и старалац и за коју су родитељи доносили одређени улог у натури. Тај се обичај изгубио и место њега, сада ђак донесе сам за се проје, леба, сира, сланине, лука, и т.д. колико му је потребно за 2—3, или недељу дана. То сам једе и кад поједе иде кући те опет донесе себи хране.

Овај је други и новији начин неудесан.

При *заједничкој трпези* деца увек имају мек и здрав хлеб и по једно топло јело за ручак и вечеру; брига за храну не одузима време родитељима, ђаку, учитељу и старатељу, пошто се о храни, која се на ђачке родитеље

разреже, после стара извесно лице, послужитељ школски и т. д.; осим тога ни ђаци не изгубе годишње ни часа на доношење хране и т. д.

При *засебном храњењу* свакога ђака на по се јављају се ове незгоде: деца често изостају од школе а родитељи од рада носећи храну до школе. Често због кише и снега није могуће отићи до куће и ђак остаје без хране, пада на терет учитељу и друговима или једе окореле и буђаве остатке. Најзад и сама храна, коју ђак доноси, махом је непробрана, сува и незгодна да правилно храни младо тело и да помаже потпуни развитак детиње снаге. С тога су нам сеоски ђаци понајвише бледи и слаби. А овоме треба лека тражити.

Даље се вели, како је потребно, да се деца у школама, где станују заједнички хране. Овај се начин показао у свему бољи, за родитеље јевтинији, а за децу спасоноснији. За то ће начелници ово разложити општинским представницима и обавестити их, од колике је вредности по здравље заједничка дечја трпеза. Које би општине на ово пристале, нека начелство у договору са њима ухвати рачун о томе, колико би требало за једну школску годину брашна, варива, посуђа, мрса итд., те да деца дневно имају и једно топло јело. Па према овоме нек се одреди, колики ваља да буде улог појединога оца у новцу или натури, те да му дете има право на општу трпезу, у школ. задрузи.

Желети је, да се дечји родитељи склоне на ово лепим начином, а ова мера није обавезна.

У којој се школи ова установа уведе, о њој ће начелство поднети министру просвете извештај.

Болести ђака

— Распис од 25. V. 1871. Бр. 2046. —

Наређује, да се учитељи при појављивању редњи код деце обраћају за то среским или окружним властима. То нека учине и кад би се побојали унапред, да ће се редња појавити.

— Распис о богињама од 5. XII 1872. Бр. 6077. —

Да се ова прилепчива болест (богиње) не би из једног места на више страна преносила и умножавала,

по предлогу Министра Унутр. Дела, Министар Просвете препоручује Начелству.

1. Да закаже учитељима основних школа да у напредак, кад се појаве богиње у школи, где деца ноћивају, одмах за тај случај јаве власти.

2. Чим начелство добије вест, да су се појавиле богиње, одмах ће послати окружног лекара тамо на место, да сву децу, била пелцована или не, пелцује крављим богињама.

3. Деца разболевша се, неће се из школе отпуштати, него ће се у њој одвојено од здраве деце чувати и неговати, о чему ће општина бригу водити, одредивши чуваре за болесну децу; но ако би се многи разболели, па се не би могли сви у школи неговати, онда ће их начелство распустити.

4. Ако би се деца, која болују од богиња, морала ма из ког узрока кућама распуштати, онда ће се наредити, да се добро завију у хаљине, губере или јоргане, да не би озебла јер су у том случају врло наклона на разна запаљења, нарочито дишућих органа.

5. Наредиће, да се ова богињава деца, кад кући оду, држе са свим одвојена од остале породице, да у одвојеној соби спавају са једним чуваром, те да се тако сачувају остали укућани од заразе.

6. Лица, која чувају болесника, не смеју нигде ван куће излазити, нити се много са укућанима мешати; исто тако комшије и други страни никако не треба да долазе у кућу, где су богиње, и за време болести и после болести све док се богиње на болеснику не исперутају.

Напомена. По свима се школама сада ђаци каламе (пелцују) од богиња. То врше лекари и то обично на ђацима, кад ступе у I. разред (о чему има и распис од IV. 1898.) и при свршетку IV. раз. (дакле после 4 године). Каламљење бива обично у јуну месецу и рука се не облачи док се калам не засуши. При том послу, учитељ гради списак деце с именом родитеља, да би се знало, која су деца каламљена, (а која нису, да се позову).

— Распис о лечењу шуге без лекара од 10. V. 1872. Бр. 2214. —

Шуга је болест коже. Њу прозрокује мала животињица на форму „ваши“ само много мања, а зове се „акарус“.

Шуга није редња; она се не рађа сама од себе, нити је то болест крви; она се преноси са руке на руку, са тела на тело, са хаљине или друге ствари на тело. Нема никаквог места на телу,. које не би на се шугу примило, но пре ће се ухватити по рукама, на савијуцима, зглобовима, где је кожа мека; на рукама се шуга за то чешће појављује, што руке често и долазе у додир с разним предметима.

Сумпорска маст из апотеке лечи шугу, кад се она њоме маже. Може се направити од 2 дела масти и 1 дела лоја, па кад се прохлади усути $1^1/_2$ део ситна сумпора и добро мешати.

— Распис о заразним болестима код ученика од 29-XII-1897. год. ПБр. 21.699. —

Главни Санитетски Савет израдио је упуства, којих треба да се држе наставници при појави какве заразе код ученика-ца.

Наређује се директорима и управитељима, да по тим прописима у свему поступе, ако би се у њиној школи појавила каква зараза.

Ти прописи гласе:

I. Наставници су дужни сваки дан нарочито за време заразе или редње, разабрати, да није које, од поверене им деце, болесно од какве заразне болести, као што су:

а, *богиње* (красте Variola), *варичеле* (водене богиње, пљускавице Varicella), *мрасе* (мале богиње, Morbilli), *скрлет* (црвен, шарлах, Scarlatina), *гушобоља* Diphteria), *срдобоља* Dysenteria), *холера* (Cholera), *пегави тифус* (Typhus exanthematicus) и *менингитис* (запаљења мождане марамице, Meningitis cerebrospinalis), или

б, *црвени тифус* (врућица, Typhus abdominalis), *заразно запаљење очију* (Trachom), *фавус* (Favusa), *шуга* (Scabies), *велики кашаљ* (Tuspis convulsiva и *сушица* (Tuberculosis).

II. Деца, која су болесна од поменутих заразних болести, као и она, на које учитељ само посумња, да су болесна, морају се од школе одмах одвојити и кући упутити.

III. Исто се тако морају од школе одвојити и она здрава деца, у чијој се кући појавила каква заразна болест под I, а).

IV. Сваки овакав случај, (са тачним назначењем имена, презимена, доба старости, стана оболелог детета) дужан је учитељ јавити одмах своме управитељу, који ће се обратити, првом општинском или среском лекару (у Београду школском лекару) да нареди шта. треба, према чл. 20. сан. закона.

V. Деца, која су према тачци II. и III. одвојена од школе, не смеју се у школу примити, док не поднесу лекарско уверење (које ће у Београду оверити школски лекар), да су деца прележала болест и да је од почетка болести прошло извесно — прописано време, које је потребно, те да нема више опасности да се болест може на другу здраву децу пренети.

За скрлет, од почетка болести, 6 недеља, ако је перутање већ престало; за богиње од почетка болести, 6 недеља; за гушобољу од почетка болести, 5 недеља; за мрасе од почетка болести, 4 недеље, ако је перутање већ престало; за варичеле од почетка болести, 3 недеље, ако је перутање већ престало; за велики кашаљ, 6 недеља, (ако су напади већ престали).

VI. Ваља увести у обичај, да се ни једно дете, које је боловало, ма од какве заразне болести не сме примити у школу, док се учитељ не увери да се дете окупало и чисто рубље и одело (ако је икако могућно) обукло.

VII. Ако се каква заразна болест под I а,) јави у кући учитељевој, ван школске зграде, онда школу не треба затворити; али учитељ не сме ићи у школу, нити давати приватне часове, док болест у кући траје и има опасности за разношење болести.

VIII. Ако се зараза развије случајно у самој школској згради (у породици учитељевој или код послуге), ваља одмах известити прву санитетску власт, која ће решити: треба ли школу затворити или што друго урадити.

IX. Чим се у околини школској појави неколико случајева какве заразне болести ваља учитељи и управитељи школа да обрате особиту пажњу на чисто држање школске деце, као и на чистоту школе а нарочито учионица и нужника. Учионице ваља тада сваки дан брижљиво чистити и ветрити, а нужнике дезинфиковати са 5% хлорним кречом. За овакве послове не смеју се никако деца употребљавати.

X. Ако ли се ма и један случај шарлаха или дифте-

рије у којој учионици појави, ваља је одмах затворити и дезинфиковати.

У овом случају зидове ваља окречити, а патос, врата, прозоре, школске клупе, сто и т.д. у учионици, као и предсобљу и степеницама ваља 5% карболом обрисати, затим врућом водом опрати и 12 часова држати учионицу отворену.

XI. Чим се појави неколико случајева скарлатине или дифтерије или које друге заразне болести у истој школи, не треба чекати, да зараза ухвати маха, већ у договору са лекаром — а у преком случају и без њега — школу затворити и о овоме известити претпостављену власт. Код богиња великих, не треба затварати школу, већ децу одмах сву каламити (ревакцинисати).

XII. Заражена школа не сме се отворити, док нису локали (учионице, прêдсобља, нужници и т.д.) добро очишћени и дезинфиковани, према упутству лекаревом.

Распуст због болести

— Распис Министра Унутрашњих Дела од 15. VII. 1902. С. Бр. 7874. —

Чим надлежни лекар сазна, да у некој школи има заразне болести, да оде на лице места и утврди болест, па ако је заразна, да одмах ђаке распусти према нахођењу. Да о болести и мерама лекар *одмах* извести шк. надзорника и тражи одобрење поступка.

Кад зараза престане, лекар ће опет обићи заражена места и наредити кад ће почети школа, па о томе известити надзорника и свога старешину, као и пре.

Прослава првог устанка

— Распис од 3. I. 1904. ПБр. 99. —

У току ове године прославиће српски народ успомену на Први устанак од 1804. године под Вождом Карађорђем Петровићем. У тој општој народној светковини треба да узму учешћа и наше народне школе. Прослава ова лепо удешена послужиће највишем васпитном задатку и нези патриотских осећања код ученика. Зато препоручује шк. надзорницима, да се споразуму са учитељимацама у округу, да одреде време и програм светковине

у народним школама. Министар би желео да прослава буде у топлијим данима, у слободној природи у вези са школским излетима у поље и шуму. Ова ће светковина бити једно средство васпитања у ужем смислу.

Успомена на стогодишњицу

— Распис од 9. II, 1904. ПБр 1595. —

Препоручује се ђацима сађење дрва у врту или дворишту ради сећања на њихово ђаковања и успомене на устанак, која би имала видна израза и дубоко се урезала у срца ученичка. Примеру би њиховом следовали и доцнији ђаци, и тако би се пошумиле голети и украсиле баште и путови.

Прослава народних празника

— Распис свима просветним надлештвима од 21. III. 1884. ПБр. 2670. —

Указом Њег. Вел Краља од 14. т. м. наређено је:

I. Опште народни празници и државне светковине прослављаће се у целој земљи уобичајеном церемонијом и војничком парадом где има војске.

II. Поздраве и честитања о тим државним и народним прославама примају од корпорација свију државних и општинских власти и органа, као и од стране грађанства, Краљ и Краљица, ако се тада налазе у престоници или у ком другом месту у земљи; иначе у престоници председник Министарског савета, а у осталим местима у земљи представници највеће државне власти у њима.

III. Као равне власти међу собом сматрају се пуковске трупне команде, окружна начелства, окр. судови и пуковске окр. команде; и где су у једном месту, честитања прима окр. начелник, као представник политичке власти.

Више од њих државне власти су дивизиске команде, и где су оне, честитања примају дивизијари од свију корпорација.

Где би у варошицама била каква пуковска трупна, или окружна, или батаљонска команда, ту ће се ићи команданту на честитање.

У местима дивизиских штабова, где станује владика,

овај иде на честитање дивизијару, који му по свршеном примању посету враћа; а у осталим местима, иду представници државне власти после званичног честитања надлежном лицу и њему као црквеноме старешини.

Ово наређење обавезно је за све чиновнике.

Општинска школска каса

— Распис од 29. I. 1885. год. ПБр. 1085. —

По закону је дужан сваки школски одбор слати министру просвете кратак годишњи извештај о стању шк. касе и њезиним рачунима. Наређује се:

1. Пошто се рачунска година почиње 1. јануара, а свршује се крајем децембра сваке године, то ће се сваки школ. одбор постарати, да своје школске рачуне склопи до 15. јануара, и да их министру пошље до краја истог месеца.

2. Од тих рачуна има се послати само извод, и у њему ће се назначити: а) главна цифра приноса и главни извор тог приноса; б) главна цифра издавања и, поред тога, одвојено, колико је од тога потрошено само на учила. Све остало назначиће се укупно, а не свако за се.

— Распис од 20. I. 1898. год. ПБр. 1531. —

1. Пре почетка сваке рачунске године, сваки ће школски одбор саставити школски буџет, у коме ће бити именоване све позиције прихода и расхода дотичне школе и тачно одредити суму, која се мора прирезом покупити.

Прирез школски

— Распис министра просвете од 8. VIII. 1898 год. ПБр. 7963. —

„Г. министар финансија писмом својим од 7. маја о. г. ПрБр. 7042 изволео је саопштити ми ово што следује: „Да би се учинио једном крај неуредном давању школама онога, што су им општине дужне давати, ја сам слободан предложити Вам најбољи и најкраћи пут, а тај је да изволите наредити да пореска одељења, где ови, наплаћујући порез, наплаћују и општински прирез, дају школским благајницима из општинског прireза по

дванаестину сваког месеца од онога, што је у буџету општинском предвиђено за издржавање школа, а признанице школских благајника да предају општинама као готов новац у отплату општинских прireза".

— Распис од 3. III. 1903. ПБр. 2472. —

Министар финансија извештава министра просвете, да је препоручио окр. начелствима, да се прирез школски од сада брже прибира и да се учитељима плата издаје и из окружних прireза у недостатку довољно прикупљеног школског прireза.

— Распис од 19. I. 1904. ПБр. 605. —

Школским се прирезом морају оптеретити сва непокретна имања лица, која не живе у оној општини, где је њихово имање.

Пошиљка новца

— Распис од 2. V. 1892. ПБр. 4527. —

Министар финансија јавља, да многе власти шаљу окр. благајнама новац од 10 дин. у маркама, што је по исте штетно. С тога Министар Просвете наређује, да се у будуће не шаљу окр. благајнама марке место готовог новца.

— Распис од 18. I. 1902. ПБр. 610. —

Свима просветним властима наређује, да унапред, ако од дана предаје пошти аманета па за 10 дана не добију одговор о пријему новца, одмах рекламирају дотични аманет, како би се тако уверили о његовој испоруци.

— Распис од 14. II. 1902. ПБр. 1848. —

Да сва надлештва, поред званичног овлашћења за пошту, издају тако овлашћење и лицу које прима аманет и то са потписом овлашћеника, које ће овај носити и пошти показати при пријему аманета.

Наредба Министра грађевина од 8. II. т. г. ПТБр. 1689.

Набавка домаћих производа

— Распис од 19. XI. 1896. ПБр. 25.879. —

Препоручује, да од сада сви просветни заводи троше само монополисане жижице, које преко малопродаваца продаје управа држ. монопола.

Подаци за окр. власти

— Распис од 29. VI. 1891. г. ПБр. 8542. —

Наређује управитељима осн. школа, да се увек одазивају окр. начелницима кад им се за шта обрате или кад им затраже какве податке, који се тичу струке, којом управљају.

О телеграмима званичним

— Распис од 7. XI. 1900. г. ПБр. 13732. —

Свима просветним надлештвима наређује штедљиву употребу телеграма по службеним пословима. За неумесно отправљен телеграм, тражиће се наплата таксе.

Школски музеј

— Распис од XII. 1896. г. ПБр. 29377. —

Према предлогу Главног Одбора Учитељ. Удружења одлучио је Министар просвете, да се у Београду оснује *Школски Музеј,* у који ће се прикупљати разна грађа и примерци из наставних средстава, учила и уџбеника.

Начелство ће позвати све управитеље и учитеље осн. школа у своме подручју, да се у свему одазову позиву, који ће и од Глав. Одбора Учит. Удружења добити, а у којем ће се позиву назначити, шта се поименце има слати за овај школски музеј.

Књижевна Задруга

— Расписи од 27. V. 1892. ПБр. 5602; — од 23. IX. 1895. г. ПБр. 16462 и од 29. IV. 1897. ПБр. 5409. —

Препоручују Књижевну Задругу пажњи учитеља и наређују да се сва кола набаве за школе и да се и у

будуће за школе иста набављају и да их и учитељи-це за себе узимају.

Новац се шаље унапред.

Лист „Тежак“ и „Пчелар“

— Распис од 10. III. 1899. г. ПБр. 2584. —

По молби Српског Пољоприв. Друштва од 6. од месеца Бр. 523., одлучио је Министар Просвете, да се друштвени лист „Тежак“ препоручи свима шк. одборима за школске књижнице, како би се на тај начин, преко наставника нар. школа припомогло ширење пољопривредног знања у народ.

Надзорници ће о томе известити све шк. одборе у своме округу и позвати их, да своју школу одмах на овај лист претплате. Ово тим пре, што је друштво пристало, да школама даје лист у пола цене, а то је: *4 динара* (а стаје 8) на годину. Претплату треба слати непосредно Управи Српског Пољопривредног Друштва у Београду и том приликом назначити тачно адресу, како ће се лист слати.

— Распис од 1. V. 1898. г. ПБр. 7211. —

Како је прошле год. основано у Београду Српско Пчеларско Друштво за рационално пчеларство, то му се препоручује лист „Пчелар“ који је почео излазити ове год. за шк. књижнице, а год. цена му је 4. динара.

— Распис од 23. III. 1900. ПБр. 2625. —

У вези са ранијим расписима поново препоручује овај лист за школе.

Препорука нар. песама

— Распис од 26. IV. 1900. год. ПБр. 3832. —

Препоручује за школске, ученичке књижнице, поклоне ученицима и као читанку за продужне школе *„Одабране српске народне песме* јуначке, најстаријега времена“, за омладину приредио Ж. О. Д. стаје пола динара.

„Народно Здравље“

— Распис од 17. V. 1902. ПБр. 5113. —

Поново (по трећи пут) иарећује да се часопис Др. Јов. Данића „Нар. Здравље„ узима за школе.

— Распис од 7. VIII. 1900. ПБр. 7806. —

И 1896. је исти лист препоручен, па и сада поново за шк. књижнице.

Забрана неодобрених слика

— Распис од 5. IX. 1900. ПБр. 10894. —

Да надзорници саопште шк. одборима, да за школе не набављају никакве слике ни иконе, без налога из Министарства Просвете.

Рђаве књиге и слике

— Распис од 3. VII. 1902. ПБр. 6368. —.

Препоручује надзорницима и учитељима, да спрече продавање скаредних књига и слика нарочито омладини.

Неуредност државних књижара

— Распис надзорницима од 12. III. 1899. г. ПБр. 1587. —

Учестале су жалбе од стране појединих школа и школ. надзорника, да у месним књижарницама нема свих потребних ђачких уџбеника, цртанака и писанака и да многе књижарнице продају уџбенике, који нису државна издања, нити препоручени од стране министарства, на штету државну.

Да би томе учинио крај, ја сам под данашњим наредио Управи Држ. Штампарије, да строго нареди још једном свима књижарима, да морају у свако доба у својој књижарници имати свих прописаних ђачких уџбеника и других школских потреба; а где тога не буде, среска ће власт, као за то надлежна, одмах те књижаре узимати на одговор и њима поступати строго по закону.

Надзорник ће, пак, чим опази сам какву неуредност у дотичној књижарници, или му се она достави, о томе одмах извештавати дотичну среску власт, а ова ће, на основу његова извештаја, даље чинити шта треба по закону.

Метеоролошке стације III и IV реда

— Правила одобрена актом Министра Просвете од 30. нов. 1896. год. ПБр. 22434. —

Чл. 1. Метеоролошку мрежу стација II реда допуњују стације III и IV реда, а све оне укупно са метеоролошким опсерваторијумом састављају *метеоролошку мрежу стација Краљевине Србије.*

Чл. 2. Метеоролошке стације III и IV реда оснивају се у нижим гимназијама и основним школама — као и у другим нижим државним школама и надлештвима, подесним за те метеоролошке послове, а по претходном одобрењу надлежног министра.

Чл. 3. Метеоролошка стација не сме ни једног часа односно дана, за посматрање прописаног прекинути свој рад.

Чл. 4. Свака стација има свога руковођу, једног наставника или наставницу дотичне школе или једног чиновника дотичног надлештва. Руковођа је дужан побринути се за евентуалног заменика свога приликом осуствовања и т. д. и о томе благовремено известити управу Опсерваторије. — Руковође стација других надлештава поставља министар на предлог директора опсерваторије.

Чл. 5. Дужности су руковође, односно његова заменика, да ради сав прописани посао за његову стацију према метеоролошким упуствима и другим службеним прописима; и да њоме управља у свему сагласно прописима за те стације и наредбама управе Опсерваторије.

Чл. 6. Руковође стација добиваће бесплатан стан у школи или надлештву, кад год је то могућно. — Иначе они имају првенствено право на унапређење, између себи равних другова. Њима ће се чинити и олакшице у службеној дужности, када год буду послом у стацији III реда преоптерећени, а те олакшице могу бити учињене. Њима се зајемчава и сталност у месту стације, ако не траже премештај или не заслуже својим радом и владањем.

Чл. 7. Ради осуствовања од дужности у стацији, ру-

ковођа се споразумева претходно с управом Опсерваторије, односно извештава.

Чл. 8. Све потребне инструменте, други прибор и потребе набављају се из буџета метеоролошке стације; а руковоће стација дужни су инструменте брижљиво чувати и све у исправности одржавати.

Чл. 9. Ова правила ступају у живот од данас.

— Распис од 25. маја 1901. год. ПБр. 4864. —

За научне потребе и метеоролошке Милан Недељковић директор Опсерваторије израдио је да би се имао тачан часовник по нашим местима упуство за грађење *Сунчаника* (хоризонталног), који ће давати подне (а и часове од 10 до 2) тачно на неколико секунада, кад год у то време сија сунце. Опсерваторија ће послати све за грађење тог сата и контролисаће га приликом прегледа метеор. стација.

Учитељи и попови да сврате у Опсерваторију да сунчаник виде и науче како да га праве.

— Распис од 25. V. 1901. год. ПБр. 4865. —

Директор опсерваторије оће понова да развије у нашој отаџбини мрежу метеоролошких стација III и IV реда.

Да надзорници то потпомогну.

— Распис од 25. V. 1901. ПБр. 4866. —

Препоручује се учитељима да посете Опсерваторију у Београду, и ту се обуче пословима у стацијама.

— Распис од 30. V. 1901. ПБр. 5070. —

Да школе набаве по 1 добар часовник, који би се дотеривао према сунчанику а у споразуму с опсерваторијом.

— Распис од 20. IX. 1901. ПБр. 5151. —

Да надзорници унесу у шк. буџете школа где има метеор. станица год. суму од 60 до 120 дин. као месечни или тромесечни хонорар руковоћама тих станица а по признаницама из Опсерваторије.

Школска преписка (књиговодство)

— Распис од 14. XI. 1897. год. ПБр. 15.934. —

Дошло ми је до знања, да се у школама не води преписка свуда подједнако. С тога сам се нашао побуђен, да наредим, да се од сада у свакој основ. школи воде ове књиге:

1. Сваки разредни учитељ водиће:

а) *Уписну књигу,* према већ утврђеним прописима.

б) *Дневник оцена и изостанака ученичких.*

в) *Списак кажњених ученика.*

г) *Књигу забележака о особеностима појединих ученика.* У овој ће књизи сваки ученик добити по један лист и на томе листу уписаће се подаци о индивидуалности (душевној особености) појединих ученика. При прелазу у старији разред и ова ће се књига предавати учитељу оног разреда, у који ученици прелазе, како се искуство добивено у једном разреду не би губило преласком у други. Ове ће забелешке служити учитељу за основицу непосредног васпитања као и за подешавање наставе према личним склоностима појединих ученика.

д) *Дневник рада,* из којега ће се у свако време и за сваки предмет моћи да види, докле је прећено оно, што је програмом одређено и када је што предавано.

За књиге под *а, б* и *в,* прописани су нарочити табаци, а за књиге под *г* и *д*, нека сами учитељи направе од обичне хартије. Књига под *г*, не мора имати никаквих рубрика, а књига под *д,* треба да има рубрика за: *разред, дан, час; предмет* и *наставно градиво.*

Да се ове књиге не би пред сам испит попуњавале, препоручује се управитељима, да их сваког месеца прегледају и о неисправности истих известе министарство.

2. Сваки управитељ, или учитељ, где је сам, поред горе прописаних књига за своје одељење, водиће још и ове књиге, које се тичу целе школе.

а) *Записник седница школског одбора.*

б) *Деловодник*, у који ће заводити свако писмо, које школа, пошље или добије.

в) *Списак учила и намештаја.*

г) *Списак књига у књижници.*

д) *Школски летопис,* у који ће управитељ уписи-

вати све важније догађаје дотичне школе, који ће послужити као извор за историју њену.

ђ) *Књигу пошиљака,* у којој ће се уписивати сва писма, која се шаљу и у коју ће се потписивати примаоци истих писама. Ова књига служи управитељу — — као доказ да је извесно писмо послао.

За књиге под *б, в, г,* и *ђ,* — прописана је монополисана хартија државне штампарије, која се може поручити код свију државних књижара у Србији. За књигу под *а* и *д,* сами ће управитељи направити књигу од хартије. За углед вођења књиге под а, нека послуже *записници састанка Главног Просв. Савета,* који се штампају у „Просв. Гласнику", а за углед вођења књиге под *д,* нека послужи Летопис Учитељске Школе у *извештају* Учит. Школе, који се штампа сваке године.

Сва писма једне школе за једну шк. годину чуваће се у нарочитом завоју у школској *архиви.*

Напомена. Школске књиге, акта, преписке и књиговодства треба водити уредно, како би се сваки акт и у свако доба могао наћи. Овај распис прописује појединe књиге у преписци, а учитељи треба сами да исту уреде. Писма и акта од више година, ако би им сложенима у табаку ширина била до 15 или 20 см. могу се сложити у фасцикулу. Могу се у меком завоју слагати акта и за сваку годину. Од свакога акта, није рђаво имати у својој архиви и копију.

У школско књиговодство спадају осим раније поменутих писмених аката још и ове ствари:

Месечни управитељски извештај.
Школска статистика.
Решења шк. одбора.

За тим званично непрописан:

План лекција.

Све ове књиге и акта чувају се у архиви.

Уписни протокол

— Распис од 4. VIII. 1869. г. ПБр. 3801. —

Министар је од шк. изасланика дознао, да има учитеља, који не воде чисто, разговетно и тачно протокол, где се уписују ученици; не пазе да је мастило довољно црно и трајашно; не исписују крупнијим писменима и

коректно имена и презимена дечја; превлаче нека имена, која су већ забележена, а не спомињу у рубрици за примедбе за што је то учињено, а често не означују ништа у примедбама за децу, која оставише школу и т. д.

Како је уписни протокол докуменат за оне, који сврше осн. школу, а уз то и извор из кога статистика црпе бројеве о деци, која се уче у школи; то овим препоручујем свима учитељима, да у напредак с већом пажњом правилно и разговетно воде уписни протокол, а тако исто и онај протокол, где се бележе све школске наредбе.

Школски дневник

— Распис од 8. XII. 1883. год. ПБр. 13058. —

Наређује, да се од сада води у школи — *школски дневник.*

— Распис од 24. III. 1887. год. ПБр. 3475. —

1. Ако ученик-ца понавља први пут разред, онда ће се поред имена у примедби записати само реч — *понавља*

2. Ако ученик-ца понавља разред по други пут, онда ће се у примедби записати поред имена речима *понавља по други пут.* — Ово је потребно нарочито ради тога, да би надзорници могли тачно вршити распис од 22. X. 1894. ПБр. 11.408 (о престарелости ђака),

3. Ако ученик или ученица не понавља разред због неспособности, већ из ма каквих других узрока, на пример због дуготрајне болести или због дуготрајног изостајања, онда ће се то у примедби бележити речима: *понавља разред због дуготрајне болести* или *због дуготрајног изостајања.*

Све ове примедбе имају се од сада записивати у школски дневник одмах у почетку сваке шк. године, чим се имена ученика или ученица запишу у шк. дневник.

— Распис од 3. II. 1887. год. ПБр. 1148, —

Наређује, да се у будуће школски дневници за сваку школу и за сваки разред, пошто се из њих побележе сви потребни подаци у књигу уписницу по свршетку шк. године, *чувају* у школској архиви и да се сматрају као потребан и важан докуменат и онда по што се сврши шк. година.

Сваки ће наставник и управитељ лично одговарати за ма какву неуредност, која би се десила са шк. дневницима.

— Распис од 19. II. 1904. ПБр. 2236. —

Извештава шк. надзорнике, да је Министар финансија писмом 7. II. т. год. ПБр. 4206. известио Министра просвете, да се за потврђење шк. дневника не плаћа никаква такса на основу чл. 2. тач. 2. зак. о таксама.

Списак кажњених ученика

Напомена. За ову књигу нема засебног распнса, но треба видети распис о казнама од 13. XI. 1897. г. ПБр. 17.690.

Табак овог списка стаје 10 п. д. и треба их неколико ушити у какве корице од друге артије.

Службена преписка

— Распис од 14. XII. 1898. год. ПБр. 21690. —

Препоручује се надзорницима, да још једном нареде свима управитељима основних школа у свом округу, а преко њих и учитељима, да у будуће, на сваком акту било званичном било приватном, увек поред имена школе стављају и срез и округ, у коме су они и школа.

Сем тога, наредиће им, да обрате пажњу на администрацију у опште: да молбе или службене ствари не пишу на по табака, на хартији испрљаној, изгужваној, масној и која пролива; да не пишу избрљано, нечитко и с бледим мастилом да се једва чита; да проуче нови закон о народним школама, и да ствари, које спадају у надлежност окружног школског надзорника или одбора, а које су прописане у члану 86. закона о народним школама, не упућују више министарству просвете већ њима (надзорницима). Па и за оно, што не долази у надлежност надзорничку, нека се обраћају преко надзорника; а ови ће ценити, јесу ли наводи оправдани и треба ли их достављати највишој просветној власти на одлуку или не.

Свака ће се противна радња сматрати за неуредност и у поновљеним случајевима казниће се.

— Распис од 16. V. 1903. ПБр. 5512. —

Наређује надзорницима да министарству просвете у једноме акту пишу само о једном предмету и да се акта шаљу на пола табака, ако не прелазе на другу страну, у интересу штедње.

Пошиљке

— Распис од 9. III. 1902. ПБр. 2673. —

Ни једно надлештво просветно да не предаје пошти на одправљање предмете нездодног обима, велике и тешке.

Да не одобрава такође никакве повластице лиферантима односно ослобођења поштарине, већ да се при поруџбинама условљава с њима свакад и плаћање поштарине, јер ће је платити прималац.

— Распис просветним властима од 15. VII. 1901. ПБр. 6291. —

Препоручује се најозбиљније да се под видом службених пошиљака не шаљу и приватне, јер ће се то казнити.

Свећење водице

— Распис од 18. V. 1902. ПБр. 5193. —

Да се учитељи одзивају поповима и спреме све за свећење водице уз велики пост.

Скупиће се сви разреди у једној соби и после водице поп ће изговорити неколико поука ђацима, па ће ђаци прићи целивању крста и кропљењу.

Рељефна карта

— Распис од 9. II. 1904. ПБр. 1856. —

Препоручује рељефну карту Краљевине Србије (размера 1 : 400.000) од М. Вукашиновића капетана, а по мишљењу Гл. Просв. Савета као наставно средство за учење земљописа.

Она стаје 50 динара.

Преглед школских рачуна

— Распис од 1. III. 1902. ПБр. 2479. —

Препоручује да окр. шк. одбори одмах приступе прегледу непрегледаних рачуна свих школа за време од како је ступио овај закон о нар. школама, па до 1. јануара т. г.

После два месеца да се поднесе Министру извештај о свему. Министров ће изасланик прегледати рад окр. школ. одбора.

Сиротно уверење

— Распис од 5. III. 1902. ПБр. 2490. —

Министар финансија расписом од 26. II. т. г. ПБр. 5946. наређује да само општински судови издају уверења о имовном стању грађана, која ће једино и вредети.

Исцрпан надзорнички извештај

— Распис од 4. V. 1903. ПБр. 5068. —

С погледом на жеље изражене на конференцији свих шк. надзорника и што до сад ти извештаји нису били по неком заједнички утврђеном плану, Министар просвете шаље нов нацрт по коме ће надзорници слати годишње своје извештаје.

Види „Просв. Гласник“ за мај 1903.

Школска хигијена

— Распис од 29. X. 1903. ПБр. 16239. —

Препоручује као најбоље дело ове врсте Шк. Хигијену *Ота Јанкеа*, превод др. Слободана Рибникара за „школске књижнице“.

Просветни гласник

— Расписи од 5. V. 1888. Бр. 2126, од 9. VII. 1893. ПБр. 9671. од 21. XII. 1893. ПБр. 17264, и од 6. II. 1899. ПБр. 1515. —

Наређује се, да све школе морају примати „Просветни гласник“, у коме ће учитељи пратити школско

кретање у нас и на страни и усавршавати се у својој струци.

Претплата се може из појединих школа слати или непосредно или преко среске власти Државној штампарији.

Све свеске чуваће се у школској књижници и крајем године заводити у инвентар, а могу се и повезивати.

Градске ће општине држати онолико примерака „Просветног гласника,“ колико у њима буде управитеља.

— Распис од 7. XII. 1902. ПБр. 18275. —

Да шк. надзорници претплате све школе на „Просв. гласник“ и узети на то по 12 дин. на име претплате, да сваки број надзорници шаљу свим школама.

Школе не морају примати „Српске новине.“

— Распис од 19. III. 1903. ПБр. 3289. —

Министар је наредио 7. XII. 1902. ПБр. 18275. да се све школе претплате на „Просв. гласник“ од 23. I. т. г. расписом ПБр. 925. издао је наређење свима просветним надлештвима, да службену преписку и писмоносне пошиљке врше непосредно са општинама.

Држ. штампарија ће „Просв. гласник“ слати преко сеоских пошта непосредно школама, а признанице од претплаге окр. надзорницима, а они скупљену претплату управи Држ. штампарије.

Школски огрев

— Распис од 18. V. 1881. ПБр. 3062. —

Наређује, да свака општина спреми пре зиме потребну количину дрва за огрев школе и довезе код школе још пре, но што се школе почну грејати. За породице учитељске нека буде у свако доба године довољно дрва.

Општине ће у напред одредити количину дрва, која је потребна за ту годину.

Школско имање

— Распис од 7. II. 1886. ПБр. 1113. —

У школско имање улазе: земље, које општина уступи школи или које завештају добротвори или их школа

купи Приход од тог имања улази у школску касу. У то имање не улази оно земљиште, које учитељ ужива (по зак. од 1882: г.), или које је под школом и око ње као двориште.

Учитељи ће попунити бланкете за сваку школу са подацима и известити:

1. Шта која школа има од свога школског имања.
2. Величину тога имања у арима и вредност истог у динарима.
3. Колики је годишњи приход сада од тога имања, и да ли би се могао увеличати и на који начин.
4. Како се тим имањем сада управља.
5. Има ли од њега тапија и је ли иста пренета на школу и где се налази.

Дарови од вредности

— Распнс од 12. I. 1884, ПБр. 529. —

Дешава се, да поједина лица или друштва шаљу појединим разредима књиге и друге ствари потребне за образовање и школу. Шта ће се с тим стварима радити, наређује се овде ово.

1. Све ствари трајне вредности, које се у школу упуте, а одобрене су од министра. даће се управитељу или шк. одбору да их заведу у списак књига или ствари и издају наставницима на реверс.

2. Ствари без трајне вредности предаваће се, по жељи дародавца преко управитеља или шк. одбора, ономе, ком су упућене на употребу.

Подизање основних школа

— Распис од 15. III. 1883. г. ПБр. 2022. —

1. Пре свега мора се тачно испитати какво је и је ли здраво земљиште, на коме ће се школа дићи. То ће се дознати, ако се буде, према потреби, копало и бушило на више места, а нарочито онде, где се покаже, да је сумњиво.

2. Од плаца школског ваља свагда имати тачан *нацрт*, а уз то и ближи *опис*. Ово је потребно ради тачнијег прегледања плана.

3. Главни план удешаваће се и тачно израђивати према нацрту и месним приликама, а исто тако и прорачун.

4. Поред главног плана и прорачуна, слаће се министарству просвете увек и нацрт плана с ближим описом.

5. На сваком плану и прорачуну потписаће се окружни и онај инжињер, који је то правио. Без тога потписа неће се у напредак овде примати ни један план ни прорачун.

6. За неуредно израђивање планова и прорачуна одговараће онај инжињер, који је то градио, а биће одговоран и за материјалну штету, ако је буде.

Ово вреди и за државне и за општинске школе.

Подаци и припреме за зидање шк. зграде

— Распис од 16. I. 1904. г. ПБр. 749. —

Поједини шк. надзорници и окр. инжињери не шаљу тачне податке, да би се у Министарству грађевина брзо радили планови и предрачуни за нове шк. зграде.

Стога ће се зато од сада слати ови подаци:

1. Ситуациони план земљишта са висинским котама, величина земљишта, мера свих граничних линија и правац севера, да се означи најближа околина земљишта за школу, да се означи какво је земљиште, и по могућству стање подземне воде.

Означити ту место за бунар или чесму, ако тога има на земљишту за школу.

2. Програм за нову шк. зграду: какви су локали потребни и колико да их буде; хоће ли ту бити мушка и и женска школа; за колико су ђака учионице; хоће ли ускоро бити више ђака у општини; хоће ли у школи бити и учитељски станови и колико истих.

3. Какав материјал има општина; хоће ли се зграда зидати каменом, циглом, бондруком, колико је новаца спремно за зидање, шта даје општина у материјалу и превозу.

Упућено шк. надзорницима и окр. начелницима.

— Распис од 19. I. 1904. г. ПБр. 794. —

Надзорници подносе Министру грађевина извешћа, где треба зграде подизати, и траже израду планова од њега, али не дају тачне податке.

С тога овај моли Министра просвете да нареди, да у будуће надзорници шаљу извешћа само за оне школе, где село има доста средстава, означивши и суму готовине, за подизање школе.

Министар просвете наређује да се од сада тако и поступа.

— Распис од 24. X. 1903. ПБр. 16572. —

Министру просвете слаће се на одобрење само извештај комисије о избору земљишта за грађење нових шк. зграда, а за све остало начелство окружно обраћаће се Министру грађевина. То и за преправке старих шк. зграда или каквих других за нове школе.

Кад школа буде готова или стара преправљена и кад буде за школу одобрена, онда ће окр. начелство то саопштити дотичном шк. одбору и шк. иадзорнику, да овај уради даље што треба.

— Распис од 6. V. 1903. ПБр. 5067. —

Министар наређује надзорницима, да комисије за преглед земљишта за школу, планови у окр. начелству за зграде и предрачуне, преглед школа, дакле и надзорници и инжињери врше то све бесплатно и по наређењу Министра грађевина од 19. IV. т. г. Бр. 3200. за његове чиновнике.

Термометар

— Распис од 26. II. 1883. ПБ. 1437. —

Због тога, да би се у школама регулисала топлота, те да не би било ни прекомерног загревања нити пак хладноће, што је обоје шкодљиво, за тим, да се не би правили непоступни прелази у температури, са којих деца могу навући разне болести — наређује се набавка *термометра*, за који ће општине слати министарству просвете по 2 дин., а оно ће их разаслати школама преко власти.

У градовима и већим селима набавиће се за сваку учионицу, или собу, у којој се деца дуго баве по термометар.

Учитељи ће пазити, да топлота у школи буде редовно према потреби организма (а то је у боље озида

ним школама 15—16° R или 18—20° C) и да се увек, док су деца у школи, топлота одржава равномерно.

Други се термометри не могу набављати без знања и одобрења министра просвете.

Школске набавке и оправке

— Расписи из 1894. год. — од 20. II. ПБр. 3000. — од 27. VII. ПБр. 10638. — од 10. X. ПБр. 18782. и од 15. VIII. 95. ПБр. 13141. и од 1. V. 97. ПБр. 5518. и 2. V. 97. ПБр. 5604.

Сви ови расписи наређују најстрожије, да се оправке и набавке изврше за време школског одмора, како би школски рад могао тачно почети са новом школском годином без даљих прекида. За све то постараће се среске власти, ако на захтев учитеља то не хтедну извршити власти општинске, а против немарних среских власти, жалиће се учитељи министру просвете.

Напомена. О свему томе сад се брину надзорници.

Књижнице осн. школа

— Распис од 14. III. 1870. Бр. 1034. —

Да би учитељи самосталније и зрелије могли отправљати своје наставничке дужности, ваља да своје мисли непрестано богате читањем корисних књижевних дела. Особито је то корисно за сеоске учитеље. А збирка добрих књига може корисно послужити и омладини која сврши школу.

Према тако двојаком циљу за школске књижнице, за сад би се имале набављати оваке књиге:

а. Списи и листови, који говоре о васпитању и настави, а и оне књиге, које би, ма у колико, могле послужити као извор за оне науке, које се предају у школи и које би верозакон и морал у нашем народу крепиле.

б. Разговетно написане књиге, особито о природним наукама.

Да би се ово набавило, постараће се општине за своје школе; родољуби ће такође пригрлити ову ствар и на њу што год жртвовати. Министарство ће с хвалом примати сваки прилог и објављивати имена приложника.

Такође и учитељски зборови и наставници гимназија и т. д. могли би купити у том циљу прилоге у новцу и књигама и слати их оскуднијим општинама у својој околини.

Напомена. Једним је расписом од 20. VIII. 1882. г. ПБр. 5975. прописан и образац за спискове књижнице књига у осн. школи, о чему је говор у одељку о књиговодству. Види о томе и Правила из 1904.

Забрана немонополисане артије

— Распис од 28. IV. 1887. год. ПБр. 4735. —

Да полициске власти одмах прегледају све књижаре и дућане у своме подручју, у којима се продаје артија, и да се увере има ли у истима ма какве врсте артије, што није монопол Држ. Штампарије. Нађу ли се тада ма где немонополисане артије власт ће према лицима, чије оне буду најстрожије поступити по чл. 7. закона о монополу Држ. Штампарије.

Школски одбори и учитељи као и директори сред. школа куповаће само монополисану артију и строго ће испитивати какав противан закону случај набавке у школи и одмах га достављаће месној полициској власти.

Земљорадничке задруге

— Распис од 2. IV. 1899. год. ПБр. 3293. —

Министар просвете одобрио је да се састанци земљорадничких задруга могу увек држати у школи, у дане, кад иста не ради, и да наставници, чланови истих задруга, могу у својим канцеларијама вршити послове земљорадничких задруга.

Издавање лозе

— Распис од 15. XII. 1898. год. ПБр. 21547. —

Министарство нар. привреде под 30. прош. мес. Бр. 6601. доставило је министру просвете, да ће се и ове године у циљу поуке и познавања културе лозе, нарочито америчке и каламљењу ове с домаћим сортама, бесплатно издавати из свих државних расадника школским баштама нар. школа. Број комада, који ће се раздавати не може бити већи од 300 и то понајвише резница, прпорака и нешто калемова. Све ове сорте издаваће се по могућству у разним сортама с обзиром на каквоћу земљишта. Ну управитељи пре него што се обрате коме државном лозном расаднику или министарству нар. привреде за лозу, треба да пошљу коме од држ. расадника или Срп. Пољопривр. Друштву и пробу земље за одређивање кречњака. Сем тога, уверење од дотичног школ. одбора, да је одељење у школ. башти, где ће се лоза гајити прериљано у дубину 70—80 см.

Известиће надзорници све управитеље и учитеље нар. школа у своме подручју, те да у својим школ. баштама засаде ову лозу, како би тиме јаче утицали и на своју околину у напредовању ове гране привреде народне.

Нацрт школске баште

Препоручен на учитељском курсу у ратарској школи у Краљеву од 15. до 30. августа 1897. год с обзиром на наређење Г. Министра Нар. Привреде односно величине од 10—15 ара.

Напомена. Овакав је план школске баште израђен на карти и послат свакој осн. школи, ради практичне примене. Налази се у „Уч. Зборнику“ из 1899.

Школске клупе

— Распис од 22. I. 1884. год. ПБр. 598. —

Наређује, да се у новим школама морају градити скамије по пропису изложеноме у правилима о грађењу школа и намештају школском од 18. III. 1881., а у старим школама да се новим скамијама замене старе поступно за 2—3 године. Какве ће те клупе бити, може се видети по њиховим сликама, које су израђене у штампарији и стају 1 динар.

Гимнастика и справе

Правила о изради справа за гимнастичка вежбања у осн. школама, од 24. IV. 1885. год. ПБр. 4087.

II разред

Ђулад. Да буду тешка 1 кгр. за обе руке, по 500 гр. за једну.

III разред

Ђулад. Да буду 1,5 кгр. за обе, по 0,750 за једну руку.

Два конопца, један од 6, други од 2 м. дужине, 0.01 м. дебљине.

Стојељке за скакање од 1 мтр. дужине. Мотке од дна за 0·20 м. биће избушене. I рупа после 25 см., II после 29 см., III после 32 см. IV после 24 см. Између осталих рупа размак по 1 см. На обе стојељке биће по 1 гвоздена чивија.

Табла (трамбулина) за скакање (с ње). Да је дуга 1 м., а широка 0,8 м. Да има благу косину, крајња ивица, с које се скаче да је од замље 0,1 м.

Узица за прескакање од 2 м. дужине са две мале кесице песка на крајевима за затезање.

Обруч гладак и обао од шпанске трске или меког изданка. Пречник 7 д.м.

IV разред

Ђулад, као и за III разред.

Премет (рѐк) од два дирека углачана и четвртаста, тупих ивица. Дебљина 0,13 м. Од земље да су високи 2,2 м. а 0,7 м. тврдо да је усађен у земљу. Растојање између дирека 1,3 м. На висини од 1,3 м. од земље дирећи да су избушени четвртастим рупама од 0,05 м. у квадрату. На 1-ом диреку рупе су скроз отворене а на 2-ом диреку издубљене с унутарње стране за $^2/_8$ дирека.

Мотка за премет дуга 1,4 м. Да су четвртасти крајеви, те испуњене диречне рупе. Мотка је обла и глатка, од суве ораховине или младог стабла грабовог сувог. И дирек на коме су руке скроз избушене и мотка морају бити по средини рупа избушени, да се може кроз дирек у мотку уметнути гвоздена чивија да се мотка не клати и не падне.

Земљиште за премет да је равно. За 1 м. около и под преметом да је земљиште насуто туцаном растовом кором или жутим песком.

Дужност народног учитеља

— Распис од 28. XI. 1900. г. ПБр. 15226. —

„Опазио сам да повелики број учитеља не схвата потпуно дужност *народног* учитеља.

Неки учитељи мисле да су у потпуној мери одговорили својој дужности ако само на време долазе у школу и савесно предају по наставном програму; други залажу сву снагу у рад у школској градини, или се одушевљено предају Ручном Раду и т. д. То је сувише бирократско или канцеларијско схватање, дакле уско схватање једне тако широке и простране дужности. Учитељ није само школски радник, његова дужност није да само васпитава децу. Утицај учитељев мора прелазити и преко школскога прага. Народни учитељ треба да буде доиста *народни* учитељ.

Свештеници и учитељи стојећи у непрекидном додиру са народом, могу имати највећега утицаја на народ. Они могу бити најјачи чиниоци у послу просвећивања народног. Прави учитељ се мора спријатељити с народом, зближити се с њим, познати праве потребе његове, бити му у свакој прилици мудар и искрен пријатељ. Учитељ не сме подлећи утицају простоте и нерада, већ радом и понашањем служити народу за углед.

И село има своје драже, и у селу живе наша браћа; у селу је потребнији одушевљен и умешан радник него у вароши. Ко свој позив озбиљно схвата, ко свој народ искрено воли — не бежи из средине народне. Учитељи, који без праве потребе желе да из села измакну у варош, дају доказа о својој непотребности, о своме ненационалном васпитању. Већина је учитеља баш поникла из те средине, у којој касније по позиву треба да проведу цео свој век, па ипак се врло тешко и врло ретко баш тој сродној средини прилагођавају. Значи да такав учитељ не уме да схвати и разуме елеменат, с којим треба да ради и чије је просвећивање њему поверено. Ја ћу имати на оку такве учитеље, и тражићу да се нарочито има на уму њихово правилно схватање дужности при давању оцена, а бићу штедар у наградама и признањима сваке врсте према правим народним учитељима“.

Свима школским надзорницима („О правом схватању дужности народног учитеља“).

Заступник учитељски

— Распис од 31. V. 1899. ПБр. 4843. —

Оне заступнице-ци, које су у местима, где нема учитеља, дакле никог не заступају, неће се разрешавати никако од дужности. А оне, које заступају учитеља-цу, који је болестан или на осуству разрешиће се од дужности заступнице-ка на свршетку школске године (15. јуна) и од тог им дана престаје тећи и плата.

Заклетва

— Распис од 17. X. 1883. г. ПБр. 11027. —

По новом Закону чл. 51. полаже се заклетва кад се учитељ-ца или заступник-ца уводе у дужност. Заклетва је написана у истом члану.

Она се полаже пред управитељем или шк. одбором и свештеником. Наставник који се уводи у дужност, мора је написати и потписати у два комада и по свршеном обреду дати, да исту потпише свештеник. Један се комад шаље за архиву среској власти, а други се чува у школи.

Напомена. О свему се извештава надзорник.

— Распис од 28. IV. 1901. ПБр. 3955. —

По наређењу председништва Министарског Савета од 22. т. м. сви се чиновници имају заклети на устав.

Све просветне власти, да то учине у своме подручју пред свештеником и о томе да се начини и уобичајени протокол.

Брза извешћа о премештајима

— Распис окр. начелствима од 20. X 1900. ПБр. 10187. —

Препоручује се, начелству, да сваког премештеног учитеља из свога подручја одмах извештава и на ново опредељење упућује, чим добије акт из Министарства Просвете.

Слање молби за повишицу

— Распис од 28. XII. 1901. г. ПБр. 16073. —

Да надзорници лично аманетном поштом спроводе министарству просвете учитељске молбе с таксом за период, повишице. Да у завоју писама буду сви акти, чије су нумере с поља на завоју. Да се учитељи за сваштa обраћају само преко надзорника Министру. Да уза сваки предмет, који надзорници спроведе министарству, доставе они и своје мишљење.

Станарина

— Распис од 24. XII. 1901. г. ПБр. 16216. —

Препоручује шк. надзорницима да наређе шк. општинама:

1) да станарину *тачно* издају крајем свакога месеца.

2) да све општине исплате дужну станарину до Св. Саве 1902.

Доставити актом неуредност председника и благајника школског одбора о томе, Министру.

Мењање презимена

— Распис од 5. VIII. 1898. ПБр. 11869. —

Чим се учитељица уда и тиме промени презиме, биће дужна о томе да извести Министарство просвете (а и свог надзорника) и то у року од 3 дана и с киме се и кад венчала.

У том ће се року достављати и свака промена презимена из других разлога.

Рукополагање учитеља

— Распис од 22. XII. 1883. ПБр. 13545. —

Деси се, да богослови учитељи напуштају школу у невреме, да би се могли запопити.

Министар просвете моли Духовне власти, да га три месеца пре тог чина известе о учитељима, који се мисле запопити, те да се министарство на време постара за друге учитеље на њихова места.

О долажењу на часове

— Распис од 20. I. 1884. год. ПБр. 609. —

1. Сви наставници основних школа морају долазити на своја предавања тачно у одређено време. Само на слу-

чај болести или смрти у кући могу од часа изостати, но дужни су благовремено о томе известити свога управитеља или председника школског одбора онде, где нема управитеља.

2. Чим који наставник први пут после изостанка дође на час у школу, мора се јавити управитељу, где га има или где га нема председнику школског одбора или његовом заменику и свој изостанак усмено оправдати.

3. Ако управитељ или председник сумња у истинитост правдања којег наставника, тај ће имати да докаже свој недолазак у школу писменим уверењима лица, којима се може веровати. — За дуже одсуство због болести подноси се лекарско уверење.

4. У случајима чешћег изостајања на рачун слабости, управитељи могу одређивати лекарски преглед и учинити све дозвољене мере, да испитају и сазнају право стање ствари. Такви прегледи бивају на трошак онога, који је изостанак учинио.

5. Ко се буде противио овим наређењима и не буде их се тачно држао, казниће се строго.

6. Политичке власти: општинске, среске и окружне ићи ће на руку школским властима у сваком погледу за одржање дисциплине и доброг реда у школама.

7. Наставнички изостанци извињени или неизвињени водиће се тачно и достављати министру просвете у месечним извештајима.

Издавање плате

— Правила од 15. XII. 1859. год. ВБр. 5436. —

1. Пред Божић и Ускрс да се плата учитељима издаје за сав месец у онај дан, у који се почиње одмор пред те празнике: но за Ускрс да се издаје у речени дан, кад је Ускрс у другој половини месеца.

2. Кад који учитељ умре у том званију, плата да му се изда и за онај дан, кад је умро, рачунајући дан од пола до пола ноћи.

3. Кад који учитељ оставку дâ, онда да му се плата изда до оног дана, кад се по уваженој оставци од дужности разреши, ма да је други учитељ на његово место постављен, и плату своју добија.

4. Да се породици умрлог учитеља из фонда школског даје једномесечна плата на трошкове погребне, као што је то и за чиновнике уређено, само што се уредба, по којој се место чиновника за месец дана не попуњава, неће и на учитеље односити.

— Распис од 2. IV. 1902. ПБр. 3281. —

На поновно тражење Министра просвете, Министар финансија од 13. III. т. г. ПБр. 6641. понова строго наређује свима пореским одељењима, да председници општина издају учитељима плате за онај месец, за који порез предају и порезницима њине квите као готов новац предају.

Позивање учитеља

— Распис од 4. XII. 1901. ПБр. 14214. —

Наређује окр. начелствима, да нареди свима полицискim и поштанским властима, да се сва саопштења наставницима врше преко шк. надзорника односно управитеља школских, да се не би учитељи позивали код власти.

Ако није потребан лични предстанак наставников, нек му се позиви саопштавају опет преко школске власти.

Улог за инвалидски фонд

— Распис свима просветним властима од 25. XI. 1898. ПБр. 20654. —

По распису министра војног од 8. II. 1889. ПБр. 568 и од 31. III. 1889. ПБр. 1293. наређено је свима државним властима, да се од свију резервних официра, који су у државној служби било као указни чиновници или званичници, наплаћује улог за фонд инвалидски као и од активних официра према чл. 32. тач. 5. закона о потпори војн. инвалида.

С тога ће и просветне власти од свих лица, која су им у повереном заводу а подлаже плаћању горњег улога наплатити исти од дана кад су за официре произведени, па ће то и у будуће крајем свакога месеца чинити и све слати каси фонда инвалидског.

Наплата пореза

— Распис мин. финансија свима државним надлештвима од 20. I. 1895. ПБр. 493. измена од 9. II. 1895. ПБр. 3355 —

По закону о непоср. порезу и наређењу од 24. V. 1894. г. ПБр, 8827: пореза се од чиновника и лица, која примају плату код државних надлештава, наплаћује на благајни при исплати месечне плате или зараде њихове. Да би се то тачно вршило наређује:

II. Државним надлештвима ван Београда

Да надлештво кад прими списак порески, приликом издавања плате и зараде свакога месеца, по овоме списку од свакога лица наплаћује 12 — и део целокупне суме задуженог пореза и свију прireза. По наплати, благајник одужује свако лице у његовој пореској књижици онако како је у књижици назначено и потписаће се. За овим надлештво ће наплаћени месечни порез по овом списку сваког месеца уредно слати општинској власти.

Управитељ

— Распис од 9. VII. 1902. ПБр. 7447. —

После свршеног распореда да се поставе за управитеље старији и бољи учитељи. Где се остави млађи надзорник да образложи министру, зашто је то учинио.

Поздрављање војничке заставе

— Распис од 7. IV. 1899. Пов. Бр. 148. —

Да надзорници ставе у дужност учитељима поздрављање војничке заставе, као светог знамења наше државе. Да учитељи објасне и ђацима значај заставе и да је и они поздрављају.

Храм Св. Саве

— Распис од 23. XI. 1901. ПБр. 12826. —

Да наставници купе прилоге за храм Св. Саве, који ће се подићи у Београду.

Друштво за чување нар. здравља

— Распис од 27. VI. 1903. ПБр. 6785. —

Министар просвете преко надзорника препоручује учитељима оснивање дружина Друштва за чување нар. здравља.

Краљев дан

— Распис од 25. VI. 1903. ПБр. 6690. —

Министар просвете извештава све просветне власти, да је Влада Краљевине Србије указом својим од 9. јуна о. г. одлучила, да се у напред прославља дан рођења Њ. В. Краља Петра I. 29. јуна као државни и народни празник Србије.

Забрана писања по новинама

— Распис од 25. IX. 1903. ПБр. 14748. —

Министар просвете забрањује учитељима ружно писање против школе и њених радника и то по политичким листовима. Нека се на све, што им је криво њему обраћају.

Ако се огреше о ову његову наредбу, а тиме и о чл. 65. т. 1. и 4. зак. о нар. школама, о таквим ће њиховим кривицама по потреби решавати и Гл. Просв. Савет.

Упис у Учитељ. Удружење

— Распис од 23. XI. 1902. ПБр. 17491. —

Препоручује надзорницима, да настану, да се учитељи-це уписују живље за чланове учитељског удружења.

— Распис од 29. IV. 1897. ПБр. 5409. —

Министар јавља, да је наредио, да се у евиденцији о свима учитељима и учитељицама осн. школа, која се као што је познато води у министарству, бележи од сада за све учитеље и учитељице поред другог још и:

а, јесу ли чланови Учитељског Удружења,
б, примају ли дружински лист „Учитељ“
в, јесу ли чланови Српске Књижевне Задруге.

О овоме ће начелство прикупити податке и послати их министарству, а и сами надзорници осн. школа уве-

раваће се да ли су наставници и наставнице чланови поменутих друштава.

— Распис управитељима од 19. XII. 1897. год. ПБр. 20700. —

Доставите овом министарству *одмах* списак оних учитеља и учитељица Ваше Школе, који до сада нису чланови „Учит. Удружења; нити претплатници „Учитеља“, а тако исто, који још нису купили „Општу Педагогику“ од Др-а Вој. Бакића, коју је издало поменуто удружење.

У исто време јавите, да ли Ваша школа прима „Учитељ“ и „Просв. Гласник“, и да ли је добавила пом. дело г Бакића.

Ово је потребно с тога, што ће се у повереном ми министарству водити рачуна о учитељима, који су немарни према књизи.

Наставна средства

— Распис од 1. XII. 1902. ПБр. 18045. —

Да шк. надзорници настану, да учитељи осн. школа снабдевају своје школе наставним средствима, од којих многа могу и сами учитељи начинити, и да ради тога, између осталога, прикупљају у својој околини природна тела (биљке, животиње и т. д.) па да их шаљу Школском Музеју у Београду, како би се од тога начиниле збирке, па да се онда шаљу појединим школама на употребу.

Анкета о продужним школама

— Распис од 1. I. 1902. ПБр. 174. —

Министар Просвете наређује шк. надзорницима да на окружним или среским учитељским већима претресу 15 питања о стварању продужних школа, као врло потребних и корисних установа.

Мишљење о тим питањима, да поднесу њему.

Опширно о томе у „Просв. Гласнику“ за јануар 1902. год.

Идење у цркву о распусту

— Распис Министра Просвете од 17. VI. 1899. ПБр. 139. —

На представку Архијерејског Сабора, а да би се богослужење у црквама нашим могло вршити и за време распуста школског, министар је наредио, да учитељи, кад су у месту, буду дужни походити цркву и за време школског одмора.

Идење на пратњу

— Распис од 16. XI. 1870. Бр. 5318. —

Да не би било штете по здравље ђака и по њихов ђачки углед, прописују се за пратње мртваца ова правила:

1. Само из најстаријег разреда ученици, и то они, који су најодраслији, савршено здрави, добро одевени и обувени, могу се одредити да иду на пратњу, и то онолико, колико је потребно, да се носи црквени крст, чираци и рипиде.

2. Сви разреди ићи ће на пратњу само у случајима кад умре какав ђак или учитељ. Но и у овим случајевима неће ићи они ђаци, који нису добро одевени или обувени.

3. Женска деца, која се у основним жен. школама уче, и њихове учитељке, неће никад на пратње ићи, осим у случају смрти своје школске другарице или своје учитељке.

4. Никад неће смети учитељ ни сам ни с ђацима отићи на пратњу у време школских часова; а то је од 8—11 пре подне; и од 2—5 после подне у летње дане, а у зимње од 2—4 сахата.

5. Учитељима остаје за пратње она награда, какву је где која општина одредила.

Напомена. Кад владају заразне болести, те је и школа распуштена, па и да није, ни учитељ ни ђаци не смеју ићи на пратње.

Расписи после Закона од 1904.

(хронолошким редом)

Увођење новог Закона

— Распис сталним шк. надзорницима од 20. IV. 1904. г. ПБр. 4846. —

Пошто је нови Закон о народним школама ступио 19. ов. м. у живот, то се наређује надзорницима ово, што је у свези са извршењем закона:

1. Да се до 29. јуна изврше испити, на којима не могу надзорници (стални) присуствовати, но да они даду оцене према посматрању рада у току године.

2. Да се сви учитељи-це пријаве на стечај по чл. 35. с молбом и разлозима.

3. Да после распореда надзорници предложе лица за управитеље.

4. Да се упис ученика у I разред изврши тачно од 1. до 16. маја. По упису ће лекар прегледати ђаке свих разреда, па ће надзорници ослободити оне који су стално или привремено неспособни. Због шк. локала прво ће се уписати деца родитеља, који то желе, и оних, који их могу издржавати. Поднети предлоге за спајање и деобу одељења.

5. Место грађанских и девојачких школа, које се укидају крајем шк. године, предложити отварање V разреда, ако има прилика или ако то желе општине, надзорници ће наредити отварање продужних школа.

Да предложе наставнике, који су ове шк. године радили у продужним школама за награду.

6. Да се крајем ове шк. године изберу у свима шк. општинама нови месни шк. одбори (писмени чланови).

7. Да месни шк. одбори врше дужност савесно, да приме на руковање и шк. фондове, за које ће се израдити засебна правила.

8. Саставиће се и окружни шк. одбори.

О свему поднети извештај.

Оправка школе

— Расппс од 9. V. 1904. ПБр.. 5685. —

Наређује надзорницима, да се школе оправљају од 1. јула до 1. септембра, тако и шк. намештај и све потребе набаве до 15. августа.

Пљуваонице

— Распис од 15. V. 1904. ПБр. 5886. —

Наређује надзорницима, да се за шк. локале набаве пљуваонице и наместе, да у њих деца пљују, која ће се на то брижљиво навикавати у интересу здравља и сузбијања заразних болести.

Административни послови

— Распис од 29. VII. 1904. ПБр. 11912. —

Чл. 62. закона одређује састав окружних школ. одбора. Овде, у смислу законске одредбе а спогледом на чл. 86. закона наређујем, да у окружни школски одбор за округ београдски уђу као чланови окр. шк. одбора управитељ женске учитељске школе у Београду и један управитељ основних школа из Београда којега ја одредим, а у школски одбор за град Београд директор I беогр. гимназије и један управитељ осн. школе којега ја одредим поред председника Главног Одбора Учитељског Удружења.

Где су у окружним варошима два или више управитеља основних школа, онда ће члан окр. школ. одбора бити онај којега ја засебним актом будем одредио.

*

Окружни школски одбори састављени по закону и овој мојој наредби, поред дужности, које им закон од-

рећује, имаће да врше и ове послове привремено, док се стални школски надзор не уведе.

1., да од садашњих школских надзорника кад буде наређено да се ови разреше, приме канцеларије са свима свршеним и несвршеним актима, канцеларијском имовином, намештајем, књижницом, службеним листовима учитељским, алатом за ручни рад. Сву ову имовину сместиће у *засебну* собу у окружном начелству, у којој ће се држати седнице окружног школ. одбора и њом ће руковати члан окружног шк. одбора, управитељ основне школе у окружној вароши, за округ београдски члан окр. школског одбора, управитељ основне школе у Београду којега ја одредим, а у Београду председник Главног Одбора Учит. Удружења с том разликом што се досадашња акта школ. надзорника из Београда неће издвајати из министарства просвете и предавати школ. одбору за град Београд.

Канцеларије школских надзорника у Великом Градишту, Књажевцу, Лозници и Јагодини предаће се привремено управитељима основних школа у овим варошима и они ће сва акта и имовину чувати до даље моје наредбе.

Чланови окр. школског одбора, који ће руковати свом имовином досад. канцеларија школ. надзорника, одговорни су морално и материјално окружном школском одбору и министарству просвете. Они ће радити по могућству у II. раз. основне школе, да не би били преоптерећени због ове нове дужности. Они ће бити референти за све школске послове окруж. школ. одборима и њиховим председницима. Ако би се ипак послови сувише нагомилали, Министарство Просвете ће потражити начина да им послове олакша.

2. Сви послови окр. школ. одбора заводиће се у деловодне протоколе школ. надзорника, тако да ће сваки предмет имати свој школски број (ШБр). Сва акта која председник или окр. школ. одбор шаљу Министарству Просвете као и акта која Министарство Просвете шаље председнику или окружном школ. одбору заводиће се у свој деловодни протокол. Акта која окружни школски одбор или његов председник шаљу Министарству Просвете премапотписиваће и управитељ основ. школа, који је члан окруж. школског одбора.

За вршење административних послова, експедицију, препис. завођење и развођење у деловодном протоколу начелство ће по могућству ставити на расположење окружном школском одбору једнога практиканта, који је поуздан у раду, добро писмен и има леп рукопис како би се школ. послови тачно и брзо отправљали, пошто не смеју ни у ком случају и ни под каквим изговором бити ометани.

3. За правилнији ток административних послова који се тичу спољашње стране школа председник окр. школ. одбора као начелник окружни издаће најстрожију наредбу свима подручним среским начелницима да школским управитељима буду на руци у свему што се тиче школе, *пошто ће се управитељи на првом месту њима и обраћати за помоћ*. Тек кад не буде помоћи од среских начелника, управитељи ће се обраћати председницима окр. школ. одбора код којих ће ван сваке сумње наићи на потребну предусретљивост и најбржу помоћ. Деси ли се случајно да тражену помоћ не добију, обраћаће се мени и означити у службеном писму да им среска власт и председник окр. школ. одбора нису помогли. Ја ћу пак у таквим случајевима наћи пута и начина да ми се у будуће учитељи не морају обраћати жалбама ни против среских начелника а најмање против председника окр. школ. одбора.

Ја овим стављам до знања председницима окруж. школ. одбора да не сме ни доћи до тога да ми се управитељи основних школа жале против месних школских одбора и среских начелника, јер би то био најбољи знак да председници окр. школ. одбора не врше своје дужности како треба. Ја с пуно права очекујем да ће школске општине тачно вршити своје дужности, јер председници окружних школских одбора биће у стању да месне школске одборе упуте на тачно вршење дужности према школи.

4. Председници окружних школских одбора узеће одмах у посао све несвршене послове које буду примали од школских надзорника, па ће их у што краћем времену свршити према упуству под 2. овога расписа.

5. Осим дужности које окружни школски одбори имају према закону, они ће привремено вршити и ове дужности: из чл. 12. закона „да предлаже отварање но-

вих школа", из чл. 74. тач. 5. „да се брине о отварању нових разреда и нових одељења", из тач. 6., и 7. „да ислеђује кривице наставника," и онда акта доставља министарству просвете са мишљењем на даљи рад; из тач. 8. и 9., 12, 14, 15, 16, 18 и 19.

6. О избору и променама у месним школским одборима (чл. 55. закона) извештаваће се окружни школски одбор.

7. Ако председник месног школског одбора даде наставнику одсуства три дана, што може бити само у случају преке потребе, он ће о томе известити председника окруж. школ. одбора, који ће ценити да ли је требало одсуство одобрити (чл. 58. закона).

8. Тромесечни извештаји о стању школске благајне подносиће се председнику окр. шк. одбора (чл. 59. закона), који ће на случај неправилности или оскудице у новцу предузимати мере да школске благајне буду у реду и исправном стању.

9. Председник окружног школског одбора изрицаће казне председнику и члановима месних школских одбора према члану 60. закона, место школског надзорника.

10. У смислу чл. 70. закона извештаје о раду наставничких зборова подносиће управитељи основних шк., који су чланови окружног школског одбора, а у Београду председник Главног Одбора Учитељског Удружења, члан школског одбора, у Јагодини и Алексинцу управитељи учитељских школа, надзорници над радом наставника у вежбаоницама учитељских школа. А извештаје према чл. 67. тач. 12. подносиће управитељи председнику окружног школског одбора, који ће у споразуму са чланом окр. школског одбора, управитељем основне школе, предузимати потребне мере за правилнији напредак сваке основне школе у дотичном округу.

Да би министарство просвете вазда обавештено било како се ради по основним школама и како окружни и месни школски одбори врше поверене им дужности слаћу и у току године нарочите изасланике које ћу према потреби одређивати.

За поједине школске округе, где нађем да је потребно, ја ћу одређивати професоре средњих школа који ће с времена на време прегледати школе у одређеном

им подручју. У којима ће то окрузима бити, одредићу накнадно.

Очекујем да се сви позвани и озбиљно и савесно управљају према овој мојој наредби.

Наплата таксе

— Распис од 29. V. 1904. ПБр. 8417. —

Наређује надзорницима, да не узимају од учитеља таксе за периодске повишице, но само молбу, а таксу ће узимати пореска одељења, где учитељи примају плату.

Оцена „одличан"

— Распис од 2. VI. 1904 ПБр. 8566. —

Наређује шк. надзорницима, да оценом „одличан" оцењују рад наставника, који је у сваком погледу за похвалу и који се наставници истичу над свима осталим својим друговима. Ова оцена има већи значај, но пређашња „петица".

Приврем. наставни план и програм за V и VI раз. осн. шк.

— Распис од 23. VIII 1904. ПБр. 13812. —

Наука хришћанска, Земљопис, Цртање, Лепо писање, Певање, Гимнастика по 2 часа недељно. Српски језик по 4, Познавање природе по 3, Рачун 4 у V. и 2 у VI., Историја 2 у V. и 4 у VI., Ручни рад и Привреда по 5 у оба.

1. Наука хришћанска — V разред.

Утврдити религијске појмове стечене у прва 4 разреда основне школе. Живот и рад Исуса Христа. Приче Христове и изреке (продужење из ранијих разреда).

Најважније ствари из обредословља.

VI разред.

Читање Јеванђеља на словенском, превођење и тумачење. Срби постају Хришћани, Српска црква до Немање, за време Немање, Патријарси, Важност патријар-

шије после пропасти српске државе. Укидање пећске патријаршије. Цркве и манастири.

2. Српски језик — V и VI разред.

Читање из читанке. Читање народних умотворина, тумачење и учење на памет.

Вежбање у правопису, утврђивање граматичких правила против којих се највише греши у говору и писању.

Писмена вежбања која одговарају потребама живота. Читање и писање латиницом.

3. Земљопис — V разред,

Српске земље.

VI разред.

Европа (проучити боље суседне и словенске државе).

4. Познавање природе — V разред.

Културне биљке у Србији (упознавање, гајење, прерада, трговина). Важнији минерали (познавање, нахођење, прерада, трговина).

Представници животиња (гајење, продукти, трговина, користи и штета).

VI разред,

Биљке, минерали и животиње у осталим српским земљама.

У оба разреда поуке о чувању здравља.

5. Рачун и геометриски облици — V разред.

Израчунавање задатка из практичног живота. Рад с именованим, једноименим и разноименим целим и десетним разломцима. Метарске мере. Скраћено множење и дељење. Размере и сразмере.

VI разред.

Прости разломци. Четири рачунске радње. Прости интересни рачун. Друштвени рачун и правило смесе.

6. Геометријски облици — V разред.

Познавање онога, што се учило у 4 разреду основне школе опширније.

VI разред.

Израчунавање површина геометриских слика и запремина правилних геометриских тела с нарочитим обзиром на практичне потребе.

Практичном раду у пољу обратити нарочиту пажњу.

7. Историја општа — V и VI разред.

Преглед историје суседних народа, који су имали утицаја на судбину српског племена (главне личности, главни догађаји, култура и живот тих народа).

8. Ручни рад — V и VI разред.

а) Рад у школској градини.

б) Израда објеката, који су обрађивани у настави од дрвета, хартије.

Дрворез. Плетарство.

У женским школама женски ручни рад, крпљење, шивење рубља, а у VI разреду шивење хаљина.

Поуке о кућењу.

9. Цртање — V и VI разред.

Цртање геометриских слика.

Цртање биљних делова.

Упознавање српских орнамената и цртање истих.

10. Лепо писање — V и VI разред.

Писање писмених састава.

Брзо писање.

11 Певање — V и VI разред.

Одговарање на служби.

Из црквеног певања.

Певање световних песама у 2 гласа. Упознавање нотног система.

12. Гимнастика — V и VI разред.

Дечје игре. Народне игре у вези са излетима у поље и у шуму.

Гимнастичка вежбања (зими).

Овај програм важи за школску 1904—5. годину.

Народне књижнице и читаонице

— Распис од 19. X. 1904. ПБр. 18324. —

Министар препоручује учитељима отварање књижница са читаоницама за народ при свакој основ. школи у земљи, као нов културни посао и начин да се писменост стечена у школи сачува и прошири.

Уз то прилаже и „Правила". Одобрава и пренос неких књига из школске књижнице.

Главна уписница

— Распис од 5. I. 1905. ПБр. 227. —

Да се не би чинили издатци на нове школске уписнице, то ће се од сада:

1. Успех ученика оцењивати свакога полгођа, по чл. 25. шк. закона, и да се оцене не бележе у шк. дневних, већ само у главну уписницу.

2. У уписници ће се рубрике, у којима се досад бележио успех годишњи по предметима, преполовити управном цртом, па у првом делу ће се уписати оцене за прво полгође, а у другоме за друго и то ово *крупније* и *после* свршеног годишњег испита.

3. Оба ће полгођа наставници оцењивати ученике, само ће за II полгође важити оцене које ђацима дају шк. надзорници или министрови изасланици и оне ће се заводити као оцене за II полгође. Само се учитељеве оцене за II полгође заводе оним ђацима, који не добију на испиту оцене од надзорника за које било предмете.

4. Оба полгођа оцене заводе управитељи са наставницима.

5. За неправилности у томе подједнако су одговорни и управитељ и наставници одељења.

Долазак на часове

— Распис од 16. II. 1905. ПБр. 4101. —

Да сви учитељи-це и пре и после подне долазе у школу пре ђака. Да сачекају ђаке од кућа, да су са њима о часовима и пре и између часова, све, док их не испрате кући. Укида неоправдано и непедагошко дежурање.

Стан учитељев

— Распис од 17. II. 1905. ПБр. 4157. —

Да би се олакшало сиротним општинама плаћање станарине с обзиром на распис ПБр. 4101., то се неће у селима са неподељеном школом или с 2 до 3 одељења одређивати нарочита соба за наставничку канцеларију, где су станови непотпуни, већ нек се и та соба уступи учитељу за стан.

Административне послове нека управитељ врши у свом стану, а књижница и већа нек се држе у учионици.

— Распис од 24. II. 1905. Пр.Бр. 4489. —

Препоручује окр. шк. одборима, да настану, да што пре, за 2—3 године, општине подижу станове за учитеље. Исто тако неће се одобрити предлог за нове шк. зграде, ако у њима нема и станова за учитеље. За нове зграде морају бити и учитељски станови.

Године за упис деце

— Распис од 10. III. 1905. ПБр. 5286. —

Да шк. одбори у I разред уписују и ону децу, која ће до 1. септембра узети седму (по градовима) или осмў (по селима) годину, ако то родитељи желе. У противном се деца не могу уписати ни као редовни, ни као приватни ученици.

Пензионисање

— Распис од 11. III. 1905. ПБр. 5394. —

У пензију се од сад могу стављати учитељи-це, по чл. 33. шк. закона, само на основу лекарског уверења тројице лекара, које Министар Просвете одреди, и који ће бити дужни да у уверењу утврде и идентичност личности учитеља, кога су прегледали.

Уџбеници

— Распис од 4. V. 1905. ПБр. 8465. —

Према мишљењу Гл. Просв. Савета наређује да у I и II разреду основних школа, не треба да буде никаквих других уџбеника осим буквара и читанке, а у III и IV р. осим читанака могу се допустити уџбеници само за науку хришћанску и историју српскога народа.

За остале наставне предмете могу се узимати у школи само помоћне књиге и средства, која Министар Просвете по предлогу Просв. Савета, одобри. Ово на основу чл. 26. правила о штампању уџбеника за народне и средње школе, о овоме извештај до 1. јула т. г.

Попуст за вожњу.

— Распис од 19. V. 1905. ПБр. 8735. —

Извештавају се окружни школски одбори да је Министар грађевина начелно решио, да се приликом екскурзија бесплатнп подвоз даје само сиромашним ђацима, чији родитељи плаћају мање од 5 дин. непоср. порезе годишње, а осталим ђацима и наставницима у $^1/_4$ цене. Ово вреди за све школе у Србији. Школе се обраћају непосредно дирекцији за олакшице у подвозу са тачно назначеним бројем сиромашних, и бројем имућних ученика и наставника.

Земљорадничке задруге

— Распис од 31. V. 1905. ПБр. 9168. —

По представци Министарства Нар. Привреде одобрава да земљорадничке задруге могу држати своје канцеларије у зградама народних школа, где год за то има могућности.

Поновно учење IV разреда.

— Распис од 10. IX. 1905. ПБр. 14919. —

Наређује да окр. шк. одбори одобравају поновни упис у IV разред ђака који су свршили IV разр. основне школе, само ако нема доста ђака у месту за отварање V разреда; ако су ти ученици примерна владања и ако IV разред, није попуњен редовним ђацима.

Распуштање ђака.

— Распис од 23. IX. 1905. ПБр. 15569. —

Да не би месни шк. одбори распуштали сами ђаке за бербу и иначе, што је незаконито, они ће чинити само предлоге Министру преко окр. шк. одбора по члану 77. шк. закона, и Министар ће решавати о распусту, који се не сме извршити, док школски одбор не добије Министрово одобрење.

Спајање одељења.

— Распис од 23. IX. 1905. ПБр. 15810. —

Крајем сваког месеца целе године управитељи ће осн. школа подносити окр. шк. одборима табеларни преглед *редовних* ученика, који су *редовно* походили школу.

Где се види мало ђака предложиће Министру спајање одељења и укидање оних са мало ђака. Казне да се наплаћују најуредније.

Вештине

— Распис од 1. X. 1905. ПБр. 16535.

Према извешћу готово свих изасланика прошле шк, године, успех је из вештина слаб и учитељи им мало пажње поклањају, мислећи да су то споредни предмети.

Пре је тако погрешно мислило и само Министарство Просвете.

То више не сме бити. У осн. школама су сви предмети подједнако важни. Већи успех из једног не може правдати недовољан успех из ма ког другог предмета.

Наређује да учитељи-це најмарљивије обраћују и све вештине, јер ће се од сад ценити подједнако успех из свих наставних предмета.

О томе ће се издати потребна упуства изасланицима.

Наредба је хитна.

Почетак школских часова

— Распис од 17. XI. 905. ПБр. 21026. —

Кад ће почети зими — настава у осн. школама нека претресу месна учитељска већа и о томе донесу одлуку.

Одлуку о томе управитељ шаље окр. шк. одбору или шк. надзорнику на одобрење.

Објављиваље казни.

— Распис од 17. XI. 905. ПБр. 20011. —

Министар просвете одлучио је да би се учестане кривице понеких наставника нар. школа смањивале, „да се у будуће о свакој казни, која се изрекне неком учитељу или учитељици известе наставници основних школа у Србији преко окруж. школског одбора.“

Доцније поништен.

Шегрти ђаци.

— Распис од 25. XI. 905. ПБр. 19886. —

Саопштава и доставља цео распис министра унутрашњих послова, који је упутио свима полицијским властима.

Распис тај наређује властима да ни један уговор о служби између газда и шегрта не потврде, ако дете или његови родитељи или тутори не докажу да је оно свршило 4 разреда осн. школе или од школе редовним путем ослобођено. Ако би ко покушао, да такво дете непријављено и неуписано задржава, да се према газди поступи по чл. 44. (чл. 359. б. каз. зак.) правила о односу слугу и њиних газда. Уједно нек знају да по последњем ставу чл. 14. истих правила, деца испод 12 година не могу ступити у службу ни по дозволи својих родитеља или тутора, ни по доказу да су од школовања ослобођени.

О томе и распис од 15. IV. 1904. ПБр. 4288.

Ђачки изостанци.

— Распис од 1. XII. 1905. ПБр. 20534. —

1. Управитељ најмање два пут недељно доставља председнику шк. одбора списак ђака, који не долазе у школу. Родитељи имају дати разлоге, зашто су им деца изостала, код управитеља, који цени разлоге, па или извињава изостанак или тражи да исте шк. одбор казни и казну одмах наплати.

2. Ако родитељ не дође одмах на позив, управитељ га у име шк. одбора доставља Општ. Суду, а овај га казни на основи чл. 94. тачке 4. под б. закона о општинама у смислу т. 1. чл. 327. крив. закона.

У сваком поновљеном случају поступа се као и унапред тачно и брзо.

3. Против органа општ. или држ. власти жали се управитељ председнику окр. шк. одбора.

4. У случају неуспеха, управитељи ће се жалити министру.

О овоме и расписи од 10. X. 1884. ПБр. 10729 и од 20. X. 1884. ПБр. 11931.

Осветљење.

— Распис од 9. II. 1906. ПБр. 1607. —

Наређује окр. шк. одборима, да се у месне шк. буџете може од сад стављати позиција „За осветљење“ само тако, ако ђаци дотичне школе станују заједно у шк. стану или учитељ има вечерњу школу.

Обраћаље министру.

— Распис од 16. II. 1906. ПБр. 67. —

Према распису од 29. VII. 1904. ПБр. 1191. обраћаће се непосредно министру учитељи, иначе за све и службене и приватне ствари преко председника окр. шк. одбора, који ће уз њу додати и своје мишљење.

Спремаље ученика

— Распис од 18. III. 1906. ПБр. 3391. —

Расписима: од 23. VI. 1903. ПБр. 6677. и од 15. VII. 1905. ПБр. 10.822. забрањено је учитељима народних школа, да за време великог шк. одмора спремају ученике-це осн. школа за пријамни испит, да се не би омаловажавао учитељски рад у току шк. године и учитељи замарали онда, кад им је одмор преко потребан.

На основи чл. 26. закона о чиновницима грађанског реда и чл. 45. последње тачке закона о нар. школама не сме радити ни један наставник ни стручних ни средњих ни основних школа у приватним школама, нити

приватно за особену награду држати часове ђацима својим или из других школа ни у току шк. године ни о великом шк. распусту док претходно не добије нарочито одобрење за то.

Објављиваље казни.

— Распис од 20. IV. 1906. ПБр. 4680. —

Прекида се практика извештавања свих наставника о казнама, заведена наредбом од 25. XI. 1905. ПБр. 20011.

Наплата казни.

— Распис од 30. VI. 1906. ПБр. 7905. —

Неки председници шк. одбора и после законог рока наплаћују казне од родитеља, па чак и онда, кад је казна од њих лично већ наплаћена место од ђачких родитеља.

Наређује окр. шк. одборима да се казне наплаћују од председника или њихових заступника, чим ови пропусте рок од 30 дана и не наплате казне од ђачких родитеља или старатеља. После овог рока казне се неће смети наплаћивати од ђачких родитеља, јер је то противно чл. 24. шк. закона.

Зимски курсеви.

— Распис од 13. XII. 1906. ПБр. 18614. —

Окружна Скупштина округа моравскога одлучила је, да се у школ. години 1906—07. оснују зимски курсеви по школама у истом округу, на којима ће учитељи-це обучавати неписмене сељаке и сељанке писмености. Скупштина је зато унела у буџет 1000 динара.

Како се у Србији обавезна настава тешко изводи државним средствима, како више од пола дорасле за школу деце остаје нешколовано, те је неписмених још много, онда је поступак горње Сккупштине за похвалу и препоруку.

Стога је Министар Просвете одлуком од 11. ов. м. ПБр. 18614. одобрио *„Правила за отварање зимских курсева* за обучавање писмености неписмених сељака и сељанака у окр. моравском и наредио да се објаве у Просв. Гласнику и препоручује свима окр. шк. одборима

да настану те и у својим окрузима оснују оваке или сличне установе.

Правила

За отварање зимских курсева за обучавање писмености неписмених сељака и сељанака у округу моравском

— Од 14. IX. 1907. ПБр. 13381. —

I Циљ.

Чл. 1. У циљу обучавања писмености неписмених сељака и сељанака у округу моравском, стални одбор окр, моравског прописује ова правила за отварање зимских курсева, како би се контигенат писмених људи и женскиња у окр. моравском што више и што пре проширио и увећао и на тај начин створила могућност за отварање књижница за народ у свакој школској општини, без којих се напредак народног просвећивања не може остварити.

II Отварање курсева.

Чл. 2. У свакој школској општини учитељ-ица народних школа може отворити зимски курс за обучавање писмености неписмених сељака и сељанака о чему ће се одмах известити стални окр. одбор.

Чл. 3. Отварање курсева вршиће управитељи односно учитељи-це народ. школа са школ. одбором који ће водити непосредни надзор над наставом тих курсева, старати се о одржавању њиховом и настојавати да се исти уредно походе.

Чл. 4. Предавања на курсевима за неписмене сељаке држаће учитељи а за неписмене сељанке учитељице.

Чл. 5. Средства за отварање и одржавање ових курсева предвидеће се буџетом дотичне основне шкле.

III Трајање курсева.

Чл. 6. Курсеви почињу 1 новембра а свршавају се свечаним испитом крајем фебруара.

Чл. 7. Предавања на курсевима за мушке могу почети ако се за исти пријави најмање 20 лица од 10—50 година, а за женске најмање 15 лица од 10—40 год. старости.

Ну ако би за време трајања курсева број мушких опао испод 15 а женских испод 10, предавања ће се за ту годину обуставити.

Чл. 8. Сваког дана држаће се на курсевима по 2 часа после предавања у редовној школи. Али се ипак оставља слобода опредељења сваком наставнику-ци да распоред часова удеси према месним приликама и могућности својој и својих слушалаца.

IV Настава.

Чл. 9. На курсевима ће се предавати:
а) читање с писањем и
б) рачунање.

Чл. 10. Количина наставног градива за читање и писање узеће се у обиму програма првог разреда, а за рачунање у обиму програма I и II раз. основне школе.

V Испити и изасланици.

Чл. 11. У другој половини фебруара извршиће се свечани испити у свима курсевима у присуству месног школског одбора и једног члана окр. скупштине, кога окр. шк. одбор одреди, а под председништвом нарочитог изасланика сталног окр. одбора.

Чл. 12. Изасланици сталног окр одбора могу бити само учитељи народних школа из окр. моравског. Кандидацију изасланика извршиће окружни школски одбор у дуплом броју од којих стални окр. одбор одређује потребан број.

При кандидацији првенствено ће се узети они учитељи са јачом спремом и већим бројем година службе.

Чл. 13. Изасланици су дужни да по свршеном испиту поднесу извештај сталном окр. одбору о успеху и бројном стању ученика на тим курсевима као и своје мишљење о свему оном што налазе да би требало урадити за напредак ових курсева.

Чл. 14. На сваком курсу, по свршеном испиту, изасланик ће раздавати слушаоцима награде окр. одбора које ће се састојати из књига за народ, пољопривредних справа, окалемљених садница и лоза.

VI Награде наставницима-цама.

Чл. 15. Окр. одбор својим буџетом предвидеће сваке

године извесну суму на име награде наставницима-цама који раде у овим курсевима, изасланицима при испитима и набавке награда ученицима курсева.

Чл. 16. Величину награде наставницима-цама ових курсева одредиће окр. одбор по свршеном испиту а по заједничком предлогу свога изасланика и о испиту присутног члана окр. скупштине.

Величину награде изасланицима одређује окр. одбор.

Чл. 17. При предлагању награде узеће у обзир бројно стање ученика, постигнути успех и све околности које су повољно или неповољно утицале на рад курсева. Ну награда не може бити мања од 100 динара ни већа од 200 динара.

VII Закључак.

Чл. 18. Ова правила важиће од дана кад их скупштина окр. моравског буде усвојила и г. Министар просвете одобри и по њима ће се отварање курсева извршити тако, да предавања могу отпочети 1-ог новембра сваке године.

Анкета о утврђивању писмености

— Распис од 14. I. 1907. ПБр. 19930/906. —

На жалбе, да наше народне, нарочито сеоске школе не дају резултате, које држава и народ од ње очекују, Министар тражи податке ради предузимања мера за поправку школског стања од управитеља о овоме.

1. Има ли у шк. општини лица, која су учила школу па заборавила читати и писати или само једно од тога?
2. Може ли се опазити да једне од наставних предмета народ цени више него друге, и шта би народ желео да се учи у осн. школи.
3. Ако у селу има родитеља, који моле или су молили да се њихова деца испишу из школе, зашто то чине?
4. У местима, у којима има продужних или вечерњих обавезних школа, какво је стање тих школа?
5. Ако у месту има нар. књижница и читаоница, какво је стање тих установа? Колико њих читају и шта траже за читање?

Припреме за рад

— Распис од 25. VI. 1908. ПБр. 8472. —

Да окр. шк. одбор до 1. авг. ове год. пошље Министарству предлоге о новим комбинацијама одељења за сваку школу посебно.

Означити разреде и с колико ђака до сад; која нова одељења да буду и с колико ђака; јесу ли ту услови: собе и намештај за нову учионицу, стан или додатак за новог наставника, и све што треба за ново одељење.

У случају преиначавања одељења, који наставник-ца да ради у означеним одељењима према међусобном споразуму на већу учитељском.

За стара одељења ништа не предлагати.

Још у предлогу навести, колико ће бити ђака у сваком предложеном одељењу, који прошле шк. године нису никако долазили у школу.

Обратити пажњу на то, да се увек издвајају женска одељења од мушких, ако за њих има довољан број ученица.

Стечај за попуњаваље учитељских места

— Акт Мин. просвете од 5. IV. 1908. ПБр. 4773. —

На основу чл. 35. Закона о нар. школама се расписује овај стечај и рећају празна места (Просв. Гл. за април—мај 1908.).

Молба за премештај или постављење у објављена места слати до 5. маја т. г. најдаље.

Могу се, изузетно, слати право Министарству.

У молби навести: *места,* која се желе, поређана по важности за њега, означити округ и срез и разлоге; *године сталне службе* и *оцене редом, казне,* време, узрок и величину исте; *број деце,* шта које учи.

За нетачност се података казни.

Наставници у пензији могу се јавити на стечај само онда, ако су испунили услове прописане чл. 22. Правила о грађењу учитељ. распореда, а прећашњи учитељи и учитељице ако нису дали оставку на службу по ранијим законима, а испунили су остале услове прописане чл. 42. правила о грађ. уч. расп.

Нови учитељски кандидати не могу се јављати за стечај (чл. 37. зак. о нар. шк.).

Школарина у гимназији.

— Распис од 20. VIII. 1908. ПБр. 11889. —

Пола школарине платиће само они ученички родитељи, који имају више од двоје деце у државним средњим школама, рачунајући у ове и државне Више Женске Школе.

Додај и распис од 17. III. 1903. ПБр. 3172.

Упућено гимназијама државним и приватним.

Тачнија администрација

— Распис од 5. II. 1909. ПБр. 1843. —

1. За све акте Окружних Школских Одбора чисто административне природе, који се не израђују у одборској седници, подједнако су одговорни и председник и пословођа окружног школског одбора. Председник не само да мора сваки одборски акт потписати него је дужан водити све послове у одбору и одговоран је за сваку неисправност његову. Пословођа не сме ништа радити без споразума са председником и без његова одобрења, а ако је пословођа учитељ, дужан је о свима стручношколским питањима давати обавештења председнику и одбору. Али због ове дужности своје, због реферисања, не сме он себе називати референтом окружног школског одбора, јер тога назива у закону нема, већ је дужан сваки акт потписивати као *пословођа* одборски и тиме примати одговорност за његову садржину.

2. Ни један се акт не сме послати Министарству док није предмет његове садржине потпуно испитан. О сваком предмету одбор мора поднети тачан и исцрпан извештај и одређено исказати своје мишљење. Ако одбор нађе за сходно да Министарству што предложи, треба да наведе тачно законе и расписе на чијој се основи подноси предлог.

3. Министарству не треба слати на решење предмете које окружни школски одбор по закону може сам решити.

4. Све теже и важније ствари одбор треба да решава у седници. О важнијим одлукама на седници одбор ће извештавати Министарство. О извештају се мора

напоменути ко од одборника није био у седници и морају се изложити одвојена мишљења ако их буде било.

5. Сваки акт који дође одбору, било од Министарства било од појединих школа, одбор ће одмах узимати у рад. И то ће тако одбор пазити да се на време свршава и сваки предмет који он упути подручним му властима.

Одсуства учитеља

— Распис од 27. II. 1909. ПБр. 2731. —

Три дана осуства даје учитељу управитељ или председник шк. одбора само у прекој потреби. О томе се извештава окр. шк. одбор. Ако ли је неумесно одсуство дато, узеће окр. одбор на одговор онога, ко је одсуство дао и известити Министра са својим мишљењем. Иначе га само извештава.

Окр. шк. одбор даје 10 дана, кад се увери да молиоцу одсуство треба. У извештају Министарству одбор ће изложити разлоге, с којих је одсуство дао. За неумесно одобрење одговорни су председник и пословођа окр. школ. одбора.

При спроводу молбе за више од 10 дана изнеће окр. шк. одбор да ли је молилац раније одсуствовао, колико и по чијем одобрењу, има ли или нема замене и т. д. према ранијем.

Попуњаваље стручне спреме

— Распис од 10. VIII. 1909. ПБр. 12421. —

Неки се наставници обраћају за годишње одсуство ради стручног усавршавања на страни, ну због оскудице у наставницима те се молбе не могу уважити.

Али министар је вољан помоћи ту похвалну тежњу и одобрава на тај циљ одсуство од месец дана пред почетак великог шк. одмора и месец после тога, тако да могу на страни провести од половине маја до половине септембра.

У молби навести место, где ће се ићи, укратко план студија на страни, а по повратку поднети Министру опширан извештај о раду. Ако би хтео то и до године радити, да поднесе тачан и исцрпан план наставка студија.

Испити ће им бити крајем маја.

Замена

— Распис од 25. VIII. 1909. ПБр. 14067. —

Наређује, да наставници, који су остали без места раде у одељењима празним у своме месту, ако их има.

Одсуство и станарина

— Распис од 27. VIII. 1909. ПБр. 14131. —

Усвајајући у главном мишљење Гл. Просв. Савета од 3. VII. 1906. СБр. 20. наређује Министар на основу чл. 86. зак. о нар. школама ово:

1. Учитељ као здрав може одсуствовати у току једне шк. године највише један месец, а због болести једну годину. Ако болује више, сматра се да је за службу постао неспособан, и тад ће се применити одредба чл. 33. закона о нар. школама.

2. Где је у школи више наставника, замена онога који је на одсуству вршиће се по чл. 45. тачка 9. зак. о нар. шк. а кад је на одсуству због болести наставник у школи, где је сам, одредиће му се заступник о државном трошку.

3. Ако наставник, који је на одсуству, због болести, дуже од месец дана, има стан у школи, али за време одсуства не станује у месту службе, дужан је да уступи стан заступнику.

4. Наставник на одсуству због болести, дужем од месец дана, губи право на станарину за све време одсуства. Ако му се одреди нарочити заступник, овај има право на станарину одсутнога наставника, у противном станарина остаје као уштеда шк. каси.

Да важи ова уредба од 1. септ. т. г.

Ослобођење од вежбе

— Распис од 9. IX. 1909. ПБр. 15096. —

Министар војни 31. авг. т. г. пише Министру Просвете, да се представке за ослобођење од вежбе као хитне достављају одмах, а у представци увек тачно назначи и команда, која је дотичног службеника позивала на вежбу.

Упућено просветним надлештвима.

Извешћа о трусовима

— Распис од 16. IX. 1909. ПБр. 15959. —

Да све школе у случају кад се у њихову месту осети ма и најмањи трус јављају то право Геолошком заводу Универзитета прво депешом, а после листама, које ће им тај завод послати.

Стари споменици

— Распис од 24. IX. 1909. ПБр. 16873. —

Да свештенство и учитељи чувају старине и о томе јављају полицији.

Види и распис од 23. VII. 1909. ПБр. 1322.

Преглед за одсуство

— Распис од 6. XI. 1909. ПБр. 24445. —

Прегледи учитеља-ца који се јаве за одсуство и које прегледа лекарска комисија вршиће се у Министарству Просвете у присуству референта за осн. наставу, а у унутрашњости у присуству директора гимназије или професора, кога он одреди у његовој канцеларији или према специјалним случајевима у окружној болници.

Часови од 9. сати пре подне

— Распис од 2. XII. 1909. ПБр. 22104. —

У интересу чувања дечјег здравља Министар наређује, да од почетка шк. године па до 1. марта, у свима нар. школама, сеоским и градским, предавања почињу пре подне у 9 часова.

У сеоским школама, које су састављене из више села предавања по подне могу трајати од 1—3 часа.

Удаљаваље од школе

— Распис од 3. XII. 1909. ПБр. 22174. —

Да се учитељи не удаљују из места своје дужности без надлежног одобрења, кад им школе не раде, због болести или чега другог. Кажњиво је по члану 16. закона о чиновниц. грађан. реда.

Српска Књижевна Задруга

— Распис од 7. XII. 1909. ПБр. 21799. —

Да се што боље помогне задатак Српске Књижев. Задруге издата су до сад 4 расписа. Наставници се нису одазвали како треба.

Од 432 наставника виших, средњих и струч. школа задругари су само 157 дакле 36% а повереника је само 33, дакле ни 8%.

Од 2486 наставника осн. школа задругари су само 244, дакле 9¾ %, а повереника је само 88, дакле 3·5%.

Од 1166 осн. шк. задругари су само 440, дакле 37%.

Наређује се, да све шк. књижнице набаве кола која немају и да се наставници упишу за чланове и писмен свет да што више уписују.

И распис од 5. II. 1906. ПБр. 1029.

Казне за одсуства

— Распис од 15. XII. 1909. ПБр. 22923. —

Наређује се шк. надзорницима, да по члану 24. закона о нар. школама, родитељима ђака, који плаћају испод 15. дин. непосредне порезе *може* се новчана казна заменити затвором или радом на општинским пословима, рачунајући 5 динара за један дан затвора односно рада. Зато ће се претходно узимати реч од кажњених родитеља, који плаћају испод 15. дин. непосредне порезе, желе ли да плате казну или да је замене затвором, па ће се, према њиховој изјави и поступити.

Стрељачке дружине

— Распис од 19. XII. 1909. ПБр. 23668. —

Наређује се шк. надзорницима, да подстичу наставнике, окружне и општинске одборе за оснивање Стрељачких дружина. За даља се упуства обраћати Савезу Стрељачких дружина.

Разрешаваље наставника

— Распис од 23. I. 1910. ПБр. 1056. —

Сваки се пензионисани односно отпуштени чиновн-

ник мора разрешити од дужности најдаље у року од 10 дана, а руковаоци каса за 30 дана од дана указа. Шеф дотичног надлештва, који се о овај пропис чл. 76. зак. о држав. буџету огреши, накнадиће штету.

Алкохолна пића

— Телеграм Мин. просвете среским начелницима од 11. I. 1910. ПБр. 448. —

У интересу дечјег здравља наређује се наставницима нар. школа, да о прослави Св. Сави и другим сличним приликама, забрањују ученицима употребу алкохолних пића.

Отварање акта

— Распис од 1. II. 1910. ПБр. 2122. —

Све званичне пошиљке адресоване школском одбору прима управитељ као пословођа шк. одбора, јер је он законом једино и позван да води сву администрацију и да за њу одговара.

Пошиљке упућене изреком председнику шк. одбора отвараће сам председник, и дати управитељу на даљи рад.

Управитељи сваки примљен акт завешће у деловодник и о предметима, који се тичу шк. одбора, референсаће истоме на првој седници, а хитније предмете одмах саопштавати председнику шк. одбора на даљи рад.

Књижарска трговина

— Распис од 9. II. 1910. ПБр. 2123. —

По жалби неких књижара, да извесни учитељи продају школске и ђачке потребе ученицима, наређује да надзорници забране таквим учитељима књижарску трговину, да не би били кажњени.

Престолонаследникова слика

— Распис од 10. II. 1910. ПБр. 1751. —

На жалбу г. Игњата Даничића књижара из Београда, Министар Просвете је својом одлуком, под горњим, одобрио да се од њега могу набављати слике Њ. В. Престолонаследника Александра.

Цена неурамљеној 2, а урамљеној 10 динара.

Подизање зграда

— Распис од 23. II. 1910. ПБр. 2990. —

Ради подизања школских зграда, наређује председницима окр. шк. одбора, да ураде, те се добре зграде стану дизати онде, где су школе биле затворене, па привремено отворене, пошто су општине изјавиле, да ће још ове године подићи нове прописне зграде. Ако почетком априла ове године такве општине не почну зидање, школе ће им се дефинитивно затворити, наставници преместити, а њина места неће се објављивати на стечај, док зграде нове не буду готове. До 30. марта послати извештај о таквим општинама и свему осталом.

За сиромашније општине напомиње се ово. Потребу шк. зграда могу задовољити и оне од мање чврстог градива (ћерпича, чатме, бондрука, набоја) само ако је оно солидно израђено. Па како Правила о грађењу школа, чл. 4. веле: „у сиромашним општинама могу се градити шк. зграде по уобичајеном месном начину“ то да се грађевинском одељењу окр. начелства препоручи, да при изради планова и предрачуна, што више уносе оне месне начине, којима се долази до јефтиних а добрих зграда.

Главно је, да учионице буду светле и простране, пормална је учионица за 70 ђака. Не морају се стреје нодзиђивати и малтерисати, нити лежећи олуци на њима укивати, јер су тако и скупље и пре се кваре но стреје од напуштенога крова на роговима са висећим олуцима за кишницу. Избегавати украсе, кад се они не могу поднети.

У интересу бржег и јефтинијег подизања школа и учитељских станова, а на основу чл. 15. закона о нар. школама, Министар одобрава општинама, да их у сопственој режији могу подизати.

Тежа места

— Распис од 23. III. 1910. ПБр. 4505. —

Тражи од шк. надзорника податке о рђавим ме-

стима, ради награде и стечаја, удаљено од вароши или станице, теренске прилике, имовно стање места, набавка намирница, да ли је школа подељена и како, колико је дангубила, каква је шк. зграда и стан или станарина учитељска, морал грађана и учење ученика, колико се ту учитељ најдуже задржава и откад су ту садашњи учитељи.•И распас од 25. X. 1910. ПБр. 19063.

Артије за кауцију

— Распис од 31. III. 1910. ПБр. 4841. —

Министар финансија под 24. т. м. ДБр. 1773. објашњује:

Кауција може бити: у готову новцу; у срп. држ. гарантованим хартијама по номиналној вредности; у акцијама Народне и Извозне Банке, по курсу или њиховом гарантном писму са означеном вредношћу; у заложницама Управе фондова и у неисплаћеним држ. рачунима по номиналној вредности; у акцијама Српског Бродарског Друштва, у $^{3}/_{4}$ њихове номиналне вредности и у акцијама, удеоницама приватних српских новчаних завода у $^{2}/_{3}$ њихове вредности према курсу, који постоји у то време за њих.

Казне председника и благајника

— Распис од 2. IV. 1910. ПБр. 5008. —

Чланом 157. тачке 4. закона о општинама предвиђене су казне за председнике и благајнике, који на крају свакога месеца редовно не предају шк. благајници одговарајућу дванаестину по сразмери покупљених општинских прихода или прireза за издржавање школе по школском буџету.

Зато ће управитељ слати окр. шк. одбору двомесечне извештаје о издржавању школа и окр. шк. одбор ће достављати, у сваком посебном случају, неуредне председнике и благајнике политичких општина окруж. начелству с предлогом, да их казни по чл. 157. тач. 4. зак. о општинама.

Окр. начелство да извештава министарство просвете о невршењу ових власти.

Школе за домаћице

— Распис од 11. IV. 1910. ПБр. 5525. —

Живот нашег народа на селу у многом је погледу назадан. И ако редовна основна школа има извесног утицаја, и ако се врло многи учитељи труде да културним радом ван школе подижу ниво образовања нашег народа, ипак велики део народа живи у невољи са незнања и немара. Врло је обична појава да сеоски становник не пази на чистоћу, слабо се храни, не чува се довољно од болести, не лечи се како треба кад се разболи, не одева се расудно и пати од многих предрасуда. Један од главних узрока таквом стању ствари јесте веома низак ступањ образованости сеоских женскиња. Ма колико сељак био приступачан поукама које му посредно или непосредно пружају школа, књига или друга средства јавне наставе, његова кућа неће напредовати док год му је домаћица потпуно необразована. Зато би потребно било законску одредбу о обавезном похађењу школе примењивати и на женску децу на селу, па у свима сеоским местима где има 30 женске деце дорасле за школу отворити женске школе и одељења. Али ће се према садашњем стању просветних средстава морати још дуго чекати на иоле потпуно извршење те законске одредбе. Јер, данас се због оскудице у школским зградама, учитељским снагама и материјалним средствима и од мушке за школу дорасле деце тек половина школује, а од женске деце само једна десетина прође кроз школу. Према томе кад би се чекало на остварење законом предвиђеног обавезног школовања све женске деце, морало би се још дуго трпети да наш народ живи у незнању и да пати често без невоље.

Међутим је Друштво за чување Народног Здравља у намери да у народ унесе поуке о чувању здравља, указало на један од путева којим се може сеоско женскиње колико толико просвећивати, док не буде могућности за потпуно обавезно школовање истог. Оно је од пре неколико година почело у појединим селима оснивати школе за сељанке домаћице. То су шестонедељне вежбе на којима добровољно уписане девојчице и девојке са села добију најпотребнија знања и поуке за умешно вршење кућних послова, а нарочито се науче

вештинама кувања здравих и укусних јела, печењу пшеничног хлеба, прављења сапуна и др. Поред тога ту добију од лекара поуке о чувању здравља, о нези болесника, о подизању деце и друго, од учитеља основне писмености (читање, писање и рачун) а од свештеника најпотребнија знања из веронауке.

Али те школе, и ако су давале добре резултате, не могу у овако малом броју, како су до сад осниване, према средствима једног приватног удружења, осетно допринети да се у маси народној подигне ниво образовања и да се унапреди живот нашег сељака. За то би потребне биле овакве школе у свакоме селу у коме нема редовне женске школе.

Отварање ових *школица за домоводство* било би могућно у већем броју кад би учитељице народних школа биле спремне за рад у њима и вољне да се тога посла прихвате. Оне би у томе случају у местима своје службе могле недељом и празником, или о вечерима, скупљати сеоске девојке и учити их разумном домоводству (одржавању куће, кућних ствари и одела у чистоћи и реду, готовљењу јела, мешењу и печењу хлеба, кувању сапуна и т. д.); ручним радовима (крпљењу, кројењу и шивењу, плетењу и др.); гајењу поврћа и цвећа, живине и свилобубе, млекарству, чувању здравља, с нарочитим обзиром на хигијену жене, нези болесника, дезинфекцију станова и рубља, а неписменима би давале и основне писмености.

Да бих омогућио отварање оваквих школица одлучио сам:

1., Да се предузму потребне мере, те да се у наставни план женских учитељских школа унесе све што је потребно како би у будуће учитељице народ. школа могле саме отварати и обдржавати школице за домоводства;

2., Да се ради спреме садашњих учитељица и за тај позив установе за њих нарочити курсеви, кад за то буде могућности;

3., Да се учитељице које буду радиле у школицама за неписмене девојке награђују по чл. 40. закона о народним школама.

Док не буде могућности да се овај посао предузме са потпуном спремом одобриће се учитељицама да од

почетка нове школске године отварају школице за неписмене девојке, у којима ће према својој садашњој спреми радити колико могу на подизању сеоског женскиња на виши ступањ уљуђености. С тога, оним учитељицама народних школа које су вољне да се овога посла прихватају, препоручујем да се саме за исти усавршавају и спремају, како би почетком нове школске године могле отварати школице за неписмене девојке. И њихов рад у таквим школицама сматраће се као рад у продужној школи и биће награђиван по чл. 40. закона о народним школама. Осим тога успех њихов у томе раду при иначе једнаким квалификацијама, узимаће се као првенствена препорука за премештај у боља места по чл. 35. закона о народним школама.

Саопштите ову моју одлуку свима учитељицама у Вашој области, а онима које буду вољне за усавршавање своје спреме препоручите књиге и друга средства за то потребна. Министарство ће у своје време издати опширнија упуства за увођење у живот ове нове установе.

Ја се тврдо надам, да ће учитељице народних школа својим радом у школицама за домоводство урадити за унапређење сеоскога женскиња онолико колико су учитељи до сада урадили за унапређење других културних установа наших.

Шк. буџет на време

— Распис од 7. V. 1910. г. ПБр. 7507. —

Чланом 28. зак. о општинским, сресим и окр. буџетима наређено је, да се једном одобрен буџет не може више узимати у расматрање нити предлагати за одобрење.

Наређује се окр. шк. одборима да се управљају тачно по предњем чл. 28. и да Министру просвете шаљу своје предрачуне на одобрење најдаље до 31. августа сваке године, како би измењен и допуњен на време стигао и Окружној скупштини.

Друштво за дечју психологију

— Распис од 9. V. 1910. ПБр. 6175. —

Ово друштво приређује изложбу предмета из области дечјег живота и рада у прешколско, школско и

пошколско доба. Детаљан план за скупљање градива за изложбу има у 3. свесци „Гласника“ истога друштва за 1910. год.

Препоручује се надзорницима, да прибирају предмете за изложбу са учитељима, да их шаљу преко Министарства Просвете, да се о томе поднесе извешће до 29. јуна т. г. а у учитељске листове забележити о учешћу наставника на овој изложби.

Свршетак шк. године

— Распис од 25. V. 1910. ПБр. 8711. —

Наређује, да се ђаци свих нар. школа, по извршеном свечаном год. испиту, одмах распусте до Петровадне, а тога дана дођу с наставницима у цркву на благодарење. Наставници ће до Петров-дана остати у својим местима и средити сву школску администрацију.

Напомена. Овим је замењен супротан распис из 1904. год.

Школе, стан за официре

— Распис од 31. V. 1910. ПБр. 8227. —

По молби Министра војног, да се пусте официри и војници, који врше геодетске послове, да могу у школи или зградама уз њих становати бар за време школског распуста.

Улагање у фонд

— Распис од 1. VII. 1910. ПБр. 1601. —

Наређује: 1. да надлежни свештеници у року од 15 дана известе Управу фондова о венчању сваког улагача фонда за удовице и сирочад учитеља, као и о смрти ког улагача овог фонда.

2. Да учитељи-це у року од месец дана по венчању поднесу Управи фондова извод венчаних. У противном ће бити кажњени по чл. 49. зак. о нар. школама.

Наплата станарине

— Распис од 4. VII. 1910. ПБр. 10045. —

Због учесталих жалби за неисплату станарине, и за дуговање исте, Министар наређује шк. надзорницима да му пошљу списак наставника којима општина дугује станарину с назначењем за коју годину и месец није исплаћена и са именима председника месних шк. одбора за време дуговања. Да се нареди неуредним председницима да исплате дужну станарину, до краја овог месеца. Да до 10. августа пошљу министру саслушања свих председника који до краја овог месеца не би исплатили дуговану станарину учитељима.

Проценат за „Просв. Гласник“

— Акт од 9. IX. 1910. ПБр, 14842. —

Одобрава на предлог Држ. штампарије, да се скупљачима претплате за „Просв. Гласник“ даје 5% награде за ову и раније године. Да шк. одбори и окр. полиц. власти пошљу дужну претплату управи држ. штампарије.

Резервни официри

— Распис од 14. X. 1910. ПБр. 18013. —

Министар Војни писмом од 8. X. т. г. Бр. 9605. скреће пажњу Министру просвете, да се према неуказним чиновницима, који су рез. официри води већи обзир, да им се не укидају плате ни упражњавају места кад су на вежби. Исти обзир да се има и према кандидатима, који су на курсу за рез. официре. Закон није предвидео, али би рез. официри требали да имају првенство и бољу каријеру у служби, и да им се о држ. трошку издаје војно одело и спрема. Ако се према тим људима не буде водило више рачуна, нећемо имати јак рез. официрски кадар, врло потребан за наше прилике. Сазнао је за неке случајеве, доставља их министру и моли, да се рез. официри одликују пажњом у будуће.

Извешће о уџбеницима

— Распис од 27, X. 1910. ПБр. 19114. —

Да окр. одбор школски за 10 дана пошље Министарству списак свих уџбеника, који се употребљују у осн. школама тога округа са назначењем имена писца, издавача и године издања.

Мапе и поуке на корицама

— Од XI. 1910. —

Држ. Штампарија ће од сада на корице књига држ. издања лепити мапе Србије и српских земаља а на четвртој страни цртанака и писанака штампати разне поуке.

Снабдевање књижара

— Распис Држ. штампарије од 11. XI. 1910. Бр. 5381. свима повлашћеним књижарама.

2. Књижаре морају у свако доба бити снабдевене свима уџбеницима, монополисаним предметима и књигама државног издања.

3. Оне морају набављати и продавати на првом месту уџбенике и књиге државног издања и тек ако ових не би било, онда оне приватног издања, које су прописно одобрене.

Отварање нових школа

— Распис од 21. XI. 1910. ПБр. 21093. —

Да окр. шк. одбори при подношењу предлога за отварање нових школа шаљу у будуће ове податке:

1. Из којих се шк. општина одваја нова школска општина.

2. Из којих ће села та нова шк. општина бити састављена, а која села остају у старој.

3. Број пореских глава у новој и старој.

4. Број ученика у новој и колико их остаје у старој.

5. Број одељења колики је био у старој и остаје ли их толико, кад се издвоји нова.

6. Број одељења у новој.

7. Је ли зграду за нову школу примила комисија за сталну или за које време, ако за привремену.

8. Има ли у шк. згради стан за наставника, ако нема, може ли се наћи у селу, и је ли шк. буџетом предвиђена станарина за наставника.

9. Је ли за нову школу набављен шк. намештај, и друго, без чега школа не може бити.

Ђаци из другог села

— Распис од 21. XI. 1910. ПБр. 21094. —

Окр. шк. одбор у Чачку известио је Министра, да су се два ученика из Ушћа и један из Брезове, враћајући се из школе кући, по зими, *на путу смрзли*.

Да се тако жалосне појаве у будуће не би дешавале, наређује се окр. шк. одборима.

1. У свакој шк. општини од више села, која су подаље, да ученици не могу стићи на време кући на ручак и преноћиште, да месни шк. одбор нађе локал, потребан намештај и остало што треба за *ђачко склониште* између часова и о ручку и за ђачко преноћиште.

2. Само по изузетку а по допуштењу Министра просвете док се не нађе за то локал, да се привремено за ђачке обеде и преноћиште употребе и *учионице*, али се оне морају брижљиво чистити и ветрити.

3. Ни пошто се ученици из даљих села не смеју пуштати кући, кад је сувише хладно време и непогода, од које могу страдати. Ако ништа друго, председник и управитељ школе морају се постарати, да та деца из даљних села буду примљена на *преноћиште у приватним домовима* места, у ком је школа.

4. Ђацима из удаљених села учитељи ће *правдати изостанке*, кад због сувише хладног времена не могу доћи у школу.

Исплата примања

— Распис од 22. XI. 1910. ПБр. 20549. —

Министар финансија упућује под 11. т. м. Пор. Бр. 31091. акт, да се примања ма каква из државне или општинске благајнице не могу исплатити док прималац не одужи порез и прирез до тог примања и за то поднесе књижицу, да је платио за раније године и текуће четвромесечје.

Свети Сава заштитник школа

— Проглас из 1826. —

Овај проглас налази се у Зборнику Закона и уредаба и важи и данас за Србију и све српске земље.

Законодавно решење о учитељима грађан. школа

— 4. XII. 1910. ПБр. 22001. —

Министар просвете поднео је Народној Скупштини да реши: „Да се привременим учитељима грађанских школа и привременим учитељицама девојачких школа, који су по чл. 81. зак. о нар. школама од 19. IV. 1904. г. постављени за наставнике осн. школа, одреди плата на начин предвиђен чл. 80. истога закона за сталне више учитеље грађ. школа, с правом на накнаду, досада мање примљене плате.“

Закони, правила, расписи и званични прописи за основне школе, који више не важе

— Од 1827 па до 1910. год. закључно. —

(хронолошким редом)

1. Да и остале народности православне вере у Београду светкују Св. Саву као заштитника школа. Наредба од 5. II. 1827. ВК. 124.

2. Постављење директора школа и упуства за њих. Општине издржавају школе, само држава по 2 у округу. 13. IV. 1836. Н. 642.

3. План кнежев за школе. 22. VIII 1836. ВН. 3399.

4. Кнежев акт о учитељима. 10. X. 1836. ВН. 3954.

5. Фонд школски. 11. VI. 1837. ВН. 2180. За издржање школа. 31. V. и 15. VIII. 1837. — 21. VII. 1839. ВН. 516.

6. Наставленије учитељима правитељствених и обшчествених школа у Књажеству Србији. 11. VIII. 1838.

7. Да окружни судови држе у свом кругу погодишње испите у школама. 3. III. 1839. Н. 102.

8. Два надзорника за преглед школа у целој Србији. 26. VII. 1839. ВН. 581.

9. Да испита ђаке осн. школа у Београду један надзорник. 12. VIII. 1839. Н. 1119.

10. Два директора нормалних школа. 23. IX. ВН. 1338 и 1. XII. ВН. 2180. оба 1839.

11. Образовање школске комисије. 8. XII 1839. ВН. 1983.

12. Највише решење о томе, да издржавање школа пређе од државе на општине. 14. IX. 1840. ВН. 1576.

13. Уредба о главном фонду школском. Школски прирез. 13. I. 1841.

14. Обнављање врховног надзирателства школа. 14. VIII. 1841. ВН. 1005.

15. *Закон о устројенију основних училишта,* од 23. IX. 1844.

16. Издавање лекова сиротним ђацима бесплатно. 22. X. 1846. ВН. 1447.

17. Да народ диже школе и ђаци уредно иду. 24. XI. 1849. ВН. 1243.

18. Прирез од општина за плате учитељима. 27. VII. 1850. ВН. 724.

19. Расположење предмета у осн. школама (програм). 30. VII. 1850. ВН. 1013.

20. Поклон књига о испитима. 17. III. 1851. ВН. 225.

21. Главни инспектор училишта. 16. I. 1853. ВН. 39.

22. Наставленије за главног инспектора училишта. 17. VI. 1853.

23. Педагогично-методично наставленије Милована Спасића, од 1855.

24. Прирез за школски фонд. 14. XII. 1855. ВН. 1413. — 11. VI. 1856. ВН. 793.

25. Устројеније главног фонда школског. 15. IX. 1856. ВН. 1322. и СН. 1411. — 13. IX. 1861. ВН. 1821. — Закон 16. VIII. 1862. — Закон о прирезу за тај фонд 31. III. 1881. — Трошак за зидање школа срушених у рату. Највише решење од 27. XII. 1882.

26. Преустројење вишег надзирателства и управе школске 22. VIII. 1857.

27. *Закон о устројенију основних школа у Књажеству Србији.* Од 22. VIII. 1857.

28. Нарочите школе за женску децу. 23. IX. 1857. ВН. 1296.

29. Решење од 17. X. 1857. ВН. 1525.

30. Идење на преосвећсну службу. 31. I. 1858. ПН. 1729.

31. Набавке шк. потреба. 5. III. 1858. ПН. 395.

32. Прирез за помоћнике учитеља и прекобројне учитеље. 22. X. 1858. ВН. 1299.

33. Годишњи извештај 22. XII. 1858. Н. 3034. Тромесечни извештај 12. VIII. 1847. ПН. 1021.

34. Слање плата у село учитељима. 27. XI 1859. ВН. 5224.

35 Решење од 15. XII. 1859. ВН. 5430.

36. Решење од 18. I. 1860. ВН. 150.
37. Плате учитељима 18. I. 1860. Н. 150.
38. Казне за нешиљање деце 7. X. 1861. ВН. 2042.
39. Књиге сиромашним ђацима бесплатно. 13. X. 1861. ВН. 2092.
40. *Закон устројства основ. школа.* Од 11. IX. 1863.
41. Извршење закона од 1863.—16. IX. 1863. Н 2747.
42. Потребе школске на време. 21. IX. 1863. Н. 1700.
43. Женски рад 18. VIII. 1865. Н. 2496. — 26. VIII. 1868. Н. 2897.
44. Оправке школа 17. X. 1868. Н. 4001.
45. Учитељи за певницом. 24. X. 1868. Н. 4221.
46. Учитељски зборови. 7. XII. 1868. Н. 4881. — 2. III. 1870. ПБр. 831. — 29. I. 1882. ПБр. 487.
47. Вођење уписника. 4. VIII. 1869. Н. 3801.
48. Списак ученика. 21. VIII. 1469. Н. 3645.
49. Матерњи језик. I. IX. 1869. Н. 3799.
50. Слање наредби учитељима у село, а да не иду у срез. 4. IX. 1869. Н. 3806.
51. Да се приватни послови врше у време одмора, а не да се зато тражи одсуство. 10. XI. 1869. Н. 5277.
52. Трошак за учитељске зборове. 2 .III. 1870. Н. 831.
53. Рачунска настава у школи. (Упутство). 4. VIII. 1870. Н. 3296.
54. Нови буквар. 5. VIII. 1870. Н. 3304.
55. Женскиње за учитељице. 12. X. 1870. Закон.
56. Идење на пратњу. 16. XI. 1870. Н. 5318. — 12. II. 1840. БН. 238. — 28. I. 1853. ПН. 47.
57. Практично предавање рачуна. 2. XII. 1870. Н. 5632.
58. Редње. 25. V. 1871. Н. 2046.
59. Распоред предмета (програм) за мушке и женске осн. школе и Упуство како ће се предавати. 17. IX. 1871. Н. 4438.
60. Измене и допуне у закону од 1863. г. од 1. X. 1871. (и о платама) и од 30. XII. 1873.
61. Полагање учитељског испита. Правила за оне, коју нису редовно свршили прописне школе од 26. XI. 1871. Н. 5672. — 4. III. 1881. КПБр. 1075.
62. Упуство за другу читанку. 14. VII. 1872. Н. 3321.
63. Пољска привреда. 24. VII. 1872. ПБр. 3487. — 10. X. 1894. ПБр. 18781. — 25. VI. 1897. ПБр. 7210.

64. Допуна о учитељицама. 25. X. 1872.
65. Оцена на учитељском испиту. 3. VII. 1873. Н. 2662.
66. Право на издржање после 10 година службе. Закон од 30. XII. 1873.
67. Идење у цркву (за београдске школе). 24. V. 1874. Н. 2514. — 28. VII. 1883. ПБр. 2072.
68. Пријамни испити. Правила. 14. VII. 1874. Бр. 3426. — 28. VII. 1891. ПБр. 10544. — 20. XII. 1891. ПБр. 19601. — 23. VI. 1894. ПБр. 8449. — 25. VIII 1881. ПБр. 5627.
69. Црква за време одмора. 26. VII. 1874. Н. 2967.
70. Приватни испити. 13. IX. 1874. ПБр. 5120. — 29. III. 1877. ПБр. 828. — I. VI. 1877. Бр. 2109. — 25. VIII. 1881. ПБр. 5637.
71. *Каштиге ученика.* 18. XI. 184. Н. 6988. — 27. IV. 1870. Н. 1618.
72. Накнадна предавања за учитеље. Закон од 28. II. 1875.
73. Распоред предмета на дане и часове за мушке и за женске осн. школе. (2 таблице). За 1874—5. шк. годину.
74. Број ђака у разредима. 12. IX. 1879. Бр. 5039.
75. Намештај и учила. 2. VI. 1880. ПБр. 2480.
76. Грађење школа. Правила од 18. III. 1881. ПБр. 1360.
77. Закон о надзиравању школа од 21. III. 1881.
78. Закон о учитељским платама од 31. III. 1881.
79. Књиге, по којима ће се испитивати учитељски кандидати без редовне спреме. 27. IV. 1881. ПБр. 1238.
80. Сведоџбе школске. 24. VIII. 1881. ПБр. 5549.
81. Обустава плате 20. XI. 1881. ПБр. 11798.
82. Плата аконто 28. XI. 1881. ПБр. 8614.
83. Писање и штампање уџбеника. Правила од 5. II. 1882. ПБр. 594. — 15. III. 1895. ПБр. 4381.
84. Премештаји. 14. V. 1882. ПБр. 2829. — 14. VI. 1896. ПБр. 11722. — 17. VI. 1903. ПБр. 6395. — 17. VI. 1901. ПБр. 6463.
85. Списак кажњених 20. VIII. 1882. ПБр. 5975.
86. Прописи и писанке. 16. IX. 1882. ПБр. 7090. — 12. X. 1882. ПБр. 8233. — 29. IX. 1883. ПБр. 10024. — 31. I. 1886. ПБр. 893. — 10. IV. 1887. ПБр. 4147. — 5. V. 1887. ПБр. 5033. — 28. III. 1894. ПБр. 4321. — 12. XI. 1898. Бр. 19285.

87. Уџбеници. 20. IX. 1882. ПБр. 7286. — 2. XII. 1883. ПБр. 12783. — 24. III. 1895. ПБр. 4148. — 13. VIII 1897. ПБр. 10555. — 17. II. 1897. ПБр. 2595. — 20. IV. 1882. ПБр. 7286. — 28. X. 1895. ПБр. 20104.

88. Превођење ђака из млађих разреда у старије. Правила од 23. XI. 1882. ПБр. 9780. и од 24. II. 1884. Бр. 1943.

89. Закон о основним школама од 31. XII. 1882.

90. Школски одбор од 19. II. 1883. ПБр. 1283. — 8. I. 1898. ПБр. 378.

91. Пристојно владање у цркви. 28. VII. 1883. ПБр. 1072.

92. Продужне школе 24. VIII. 1883. ПБр. 8070. — Програм план и распоред за њих. 10. IX. 1883. ПБр. 8991. — 13. XI. 1898. ПБр. 20549. — 24. VIII. 1883. ПБр. 8070. — 10. IX. 1898. ПБр. 20549. — 24. VIII. 1883. ПБр. 8070. — 10. IX. 1883. ПБр. 9001. — 20. VIII. 1884. ПБр. 7488. — 4. XII. 1899. ПБр. 13899. (Пр. Гласн. I—1900). — 12. II. 1902. ПБр. 16817.

93. Попутнина. 26. IX. 1883. ПБр. 9855.

94. Службена преписка. 15. X. 1883. ПБр. 10915. — 18. IX. 1892. ПБр. 12289. — 12. IX. 1894. ПБр. 15293.

95. Практични учитељски испит. Правила о полагању од 20. X. 1883. ПБр. 10547.

96. Месечни извештај 29. X. 1883. ПБр. 11613. — 15. XII. 1895. ПБр. 24136. — 12. XI. 1902. ПБр. 16817.

97. Изостанци учитељски 24. X. 1883. ПБр. 12497. — 27. XI. 1894. ПБр. 22403. — 10. XI. 1869. ПБр. 5277. — 2. III. 1895. ПБр. 2573. — 25. VI. 1896. ПБр. 2873. — 19. II. 1901. ПБр. 1720. — 7. II. 1904. ПБр. 1887.

98. Школски Дневник. 8. XII. 1883. ПБр. 13058.

99. Погодишњи испити. 4. I. 1884. ПБр. 120. — 28. XII. 1884. ПБр. 14262. —

100. Школски печат. 7. I. 1884. ПБр 211.

101. Упис ђака. 19. VII. 1884. ПБр. 6038. — 18. I. 1899. ПБр. 528. — Акт у „Просв. гл.“ 1899. стр. 84.

102. Наставни план и програм за нижу и вишу осн. школу. — Упуство уз програм за нижу осн. школу. — 20. VII. 1884. ПБр. 6191. Достављен актом од 29. XI. 1891. ПБр. 18658. Вреди прочитати акт од 1. II. 1892. ПБр. 1302. у Просв Зборнику 1895. стр. 849.

103. Просветни Гласник. 30. VII. 1884. ПБр. 6465. — 24. IX. 1891. ПБр. 14412. — 3. II. и 16. V. 1892. ПБр. 19454/91 и 5218. — 2. VII. 1899. ПБр. 5933.

104. Изостанци ђачки. 10. X. 1884. ПБр. 10729. — 20. X. 1884. ПБр. 11932. — 17. V. 1899. Пбр. 4323.

105. Превод ђака из школе у школу. 1. XI. 1884. ПБр. 11981.

106. Измене и допуне у закону од 31. XII. 1882. од 20. IV. 1885.

107. Лица присутна испиту. 7. V. 1885. ПБр. 4495.

108. Годишњи испит без изасланика (надзорника). 1. VI. 1886. ПБр. 4372. (Због рата). — 20. VI. 1893. ПБр. 8264. (Због нередовних прилика). 13. VI. 1886. ПБр. 4926.

109. Женидбени улог. 12. VI. 1886. ПБр. 5486. — 2. VII. 1893. ПБр. 8871.

110. Установа девојачке школе. Закон од 26. VII. 1886. — 12. IX. 1899. ПБр. 9254.

111. Збирка гимнастичких справа. 20. VI. 1887 — ПБр. 6607.

112. Набавке. 14. XII. 1887. ПБр. 14378. — 12. XI. 1896. ПБр. 26543.

113. Школске клупе. 27. VI. 1887. ПБр. 6895.

114. Наставни програм за нижу основну школу. 1. XI. 1891. ПБр. 17526. Достављен актом од 29. XI. 1891. ПБр. 18658.

115. Службене пошиљке. 7. XII. 1891. ПБр. 18752.

116. *Усправно писање*. 15. I. 1892. ПБр. 407.

117. Упуство за вршење програма од 1. XI. 1891. Наставни план за 4 разредну основну школу и недељни распореди за 4 разредну основну школу с 4 наставника (8 распореда) по 4 за мушку и 4 за женску основну школу, 1. II. 1892. ПБр. 1302. — Ту и наставни план за подељену дворазредну вишу осн. школу с 2 наставника и план за неподељену дворазредну вишу осн. школу с 1 наставником.

118. Објашњење среским начелницима о станарини. 22. VI. 1892. ПБр. 5691.

119. Стални надзор над основним школама 31. I. 1893. ПрБр. 1790. Уз овај распис иде и „Упуство за прегледање осн. шк. у течају године“.

120. Кривице и казне учитеља. 22. III. 1893. ПБр. 3869. — 12. II. 1899. ПБр. 1662.

121. Дужности према цркви. 18. II. 1894. ПБр. 1546. — 10. X. 1894. ПБр. 18703.

122. Забрана немонополисане артије. 28. III 1894. ПБр. 4321.

123. Прослава народних празника. 22. VIII. 1894. ПБр. 754. — 5. VIII. 1903. ПБр. 9956.

124. Уредба школских вртова и винограда с америчком лозом. 10. X. 1894. ПБр. 18781.

125. Таксе на молбе за одсуства. 2. III. 1895. ПБр. 2573.

126. Званичне депеше. 18. VI. 1896. ПБр. 11416.

127. Деловодник. 1896.

128. Издавање плате. 26. VII. 1897. ПБр. 9976. — 24. II. 1896. ПБр. 4366. — 13. III. 1899. ПБр. 2815. — 17. I. 1902. ПБр. 580. — 9. VI. 1899. ПБр. 5491. — 2. IV. 1902. ПБр. 3281.

129. Награђивање учитеља привредника. Правила од 2. III. 1898. ПБр. 2309. — Распис о наградама у „Просв. Гл.“ за јули 1899. стр. 355. — Акт о награди од 18. XII. 1899. ПБр. 14164.

130. Списак учила, намештаја и књига. 6. III. 1898. ПБр. 4702.

131. Таксе за акта о болести. 20. IV. 1898. ПБр. 7236.

132. Закон о народним школама. Од 26. VII. 1898.

133. Станарина учитељицама. 9. IX. 1898. ПБр. 15163. — 22. III. 1902. ПБр. 3089. — Одлука Касације о томе од 15. V. 1901. Бр. 4433.

134. Нови наставни предмети 30. X. 1898. ПБр. 19837.

135. Окружна шк. каса. 17. XI. 1898. ПБр. 20769.

136. Грађанске школе. 22. XI. 1898. ПБр. 20195. — 10. VII. 1899. ПБр. 6140.

137. Забрана сађења дувана у школској башти. 18. XII. 1898. ПБр. 21788.

138. Општинска школска каса. 22. XII. 1898. ПБр. 21497. — 29. III. 1899. ПБр. 3190. — 13. III. 1899. ПБр. 2815.

139. Послужитељ школски. 6. I. 1899. ПБр. 109.

140. Прелаз у приватну школу. 18. I. 1899. ПБр. 528.

141. Посмртна плата. 5. II. 1899. ПБр. 1405. — 27. XI. 1859. ВБр. 5224.

142. *Угледна предавања,* 12. II. 1899. ПБр. 1630.

143. Молба за повишицу. 26. II. 1899. ПБр. 2211.

144. Годишњи свечани испит. 14. IV. 1899. ПБр. 3724.

145. Прибирање липов. цвета. 10. V. 1899. ПБр. 4309.

146. Лист „Невен“. 21. V. 1891. ПБр. 4570.

147. Настав. програм од 20. VIII. 1899. ПБр. 4963.

148. Закон о изменама и допунама у закону о пенсији учитељ. удовица и њихове деце од 20 IV. 1885. Од 5. X. 1899.

149. Закон о изменама и допунама у закону о нар. школама од 26. VII. 1898. Од 6. X. 1899.

150. Наставни план и програм за Грађанске и Девојачке школе, од 30. XI. 1899. ПБр. 13793.

151. Упуство надзорницима народних школа. Од 24. XII. 1899. ПБр. 14851. — (У Просв. Гл. I. 1900 г.).

152. Ручни рад. 22. XI. 1899. ПБр. 13407. — 24. XI. 1899. ПБр. 13595. — 20. I. 1900. ПБр. 14804. — 10. VI. 1900. ПБр. 5239. — 23. III. 1900. ПБр. 3067. — 16. XII. 1899. ПБр. 14422. — 16. II. 1899. ПБр. 1863. — 12. VI. 1900. ПБр. 5249.

153. Учитељски испити. Правила за полагање од 22. V. 1900. ПБр. 4619. (Види Просв. Гл. VI. 1900. Имају 41. члан.).

154. Збирка женских радова. 5. IX. 1900. ПБр. 10894.

155. Аудијенција код краља. 1. XII. 1900. ПБр. 15324.

156. Статистика школска. 17. IV. 1901. ПБр. 3551.

157. Подофицирске школе. 14. VI. 1901 ПБр. 5606.

158. Споменик Љуби Ненадовићу. 7. II. 1902. год. ПБр. 1155.

159. Одсуство надзорника. 17. IV. 1902. ПБр. 4064.

160. Молбе за места. 17. VI. 1902. ПБр. 6463. — 17. VI. 1903. ПБр. 6395.

161. Оцене поверљивим путем доставити наставницима. 4. VII. 1902. ПБр. 7188.

162. Школски буџет. 29. X. 1902. ПБр. 15933.

163. Обраћање учитеља. 30. X. 1902. ПБр. 16168.

164. Издавање плате и станарине. 22. XI. 1902. г. ПБр. 17525.

165. Српска креда. IX. 1902.

166. Молба за премештај. 17. VI. 1903. ПБр. 6395.

167. Забрана споредних послова. 23. VI, 1903. год. ПБр. 6677. Подаци за распоред. 17. VI. 1903. ПБр. 6396.

168. Планови школски. 19. I. 1904. ПБр. 794.

169. Годишњи испити. 26. IV. 1904. ПБр. 5077.

170. Стечај за израду Читанке III и IV раз. 3. V. 1904. ПБр. 5349.

171. Сађење дрвета за спомен 100-годишњице. 5. V. 1904. ПБр. 5537.

172. Вечерње и продужне школе. 5. III. 1905. год. ПБр. 5056.

173. Упуство шк. надзорницима (привременим). 10. V. 1905. ПБр. 7951. (за 1906. г.). — 1907—8. шк. год. а њина имена у акту 16 V. 1908. ПБр. 7057. (Просв. Гл. V. 1908.). — 21. IV. 1906. ПБр. 6096. — 1. X. 1905. ПБр. 16535. 4. VI. 1909. ПБр. 8751. (Просв. Гл. VI. 1909).

174. Испити почетком шк. године. 22. IV. 1906. г. ПБр. 6307.

175. Распоред учитеља. 29. VI. 1908. ПБр. 8609.

176. Вршиоци дужности (сталних) школ. надзорника. 5. X. 1909. ПБр. 17901. (Просв. Гл. XI. 1909.). — 15. IX. 1909. ПБр. 16160. (Распоред и постављења). — 25. XI. 1909. ПБр. 21877.

177. Затварање школа. 4. I. 1910. ПБр. 100.

178. Надзорнички извештај о преводу ђака. 18. XI. 1909. ПБр. 21236.

179. Варваринска прослава. 28. VIII. 1910. ПБр. 13315. — Синђелићева прослава 19. V. 1909.

180. Укидање вршилаца дужности окр. шк. надзорника. 3. IX. 1910. ПБр. 14.405.

181. Прослава Женске Учитељске Школе у Београду. 8. X. 1910. ПБр. 17214.

182. Упутство шк. надзорницима за годишње испите. 22. V. 1910. ПБр. 8112.—21. V. 1907. ПБр. 7349.

Књиге препоручене.

У 1894.

Беседе Митрополита Михаила. Књ. I и II — 30. IX. ПБр. 16962.

„Најобичније грешке у настави“ Ј. Миодраговића. — 24. IX. ПБр. 16236.

„Пчеларство“ Светоз. Гавриловића. — 21. IX. ПБр. 15943.

„Српски пчелар“ Јов. Живановића. — 31. IX. ПБр. 15940.

„Из новије српске лирике“ од др. Љ. Недића. — 16. П. ПБр. 2311.

„На лепом српском Дунаву“ Ср. Ј. Стојковића. — 16. П. ПБр. 2224.

1895.

Писма из Петрограда Р. Кошутића. — 27. I. ПБр. 24519.

„Нова писма из Петрограда“ Р. Кошутића. — 22. XI. ПБр. 21897.

„Хришћанске врлине“ од Јов. Петровића. — 17. I. ПБр. 24521.

„Пољска привреда“ од П. Тодоровића. — 17. I. ПБр. 24518.

1896.

„Мали васпитач“ Л. Зрнића. — 28. VI. ПБр. 12041.

„Школица“ Мих. Стевановића. — 27. VI. ПБр. 12038.

„Поуке из пољске привреде“ разних писаца. — 26. VI. ПБр 12037.

„О берби грожђа“ Бл. Тодоровића. — Исти број.

„Гајење биља за храну стоке“ Д. Спасића. — Исти број.

„Употреба прашача за кукуруз“ Д. Спасића. — Исти број.

„На мирисном Златибору“ Срете Поповића. — 30. XI. ПБр. 27911.

„Српске дечје игре“ Ал. Јорговића. — 12. XII ПБр. 29102.

„Срп. народна црква и свештенство од 1459—1577“ М. Вукићевића. — 2. XII. ПБр. 29326.

„Народно здравље“ додатак „Архиву за целокупно лекарство“. — Цена 4 дин. г. 15. Ш. ПБр. 9810.

„Шумски заточници“ превод Ј. Ђ. Големовића. — 15. V. ПБр. 9809.

„Дар доброј деци“ од Хр. Шмита. — 28. V. ПБр. 1026.

„Познавање и нега цвећа“ др. Ђ. Радића. — 22. VI. ПБр. 9816.

1897.

„Збирка педагошких радова“ М. Нешковића I и П део. — 8. П. ПБр. 1958.

„Набавка приплодних говеда“ од П. Тодоровића. — 1. П. ПБр. 1241.

„Ђачка књижица“ Професорског Друштва II и Ш св. — 25. I. ПБр. 29769.

Књиге Љубе Ненадовића; 20 свезака. — 23. I. ПБр. 964.

„Општа педагогика“ др. В. Бакића. — 20. VП. ПБр. 68.

„Школска башта“ од П. Стојадиновића П. издање. — 25. X. ПБр. 13317.

1898.

„Света Гора“ од Саве Хилендарца. — 28. XП. ПБр. 11310.

„Напредак“ Ж. Дачића. — 18, XI. ПБр. 19409.

„Рачуница“ Н. Врсаловића, — 14. XI. ПБр. 20044.

„Зорица“ дечји лист. — 5. Ш. ПБр. 4748.

„Уџбеник гимнастике“ од Ат. Поповића. — 21. IV. ПБр. 7079.

„Споменак“ Л. Лазар. и Д. Сокол. I и П. део. — 29. I. ПБр. 1977.

„Физичко васпитање и његове реформе“ од Ср. Ј. Стојковића. — 12. Ш. ПБр. 5120.

„Ручни рад“ лист Ј. С. Јовановића. — 12. Ш. ПБр. 5113.

1899.

„Припрема за рад у осн. школи“ од Ј. Миодраговића. — 1. Ш. ПБр. 1775.

„Песталоци“ превод Чабрића и Илића. — 1. Ш, ПБр. 1172.

„Корисне поуке за децу“ превод Вл. Спасојевића. — 28. V. ПБр. 3856.

„Бићеш раденица“ превод М. Ђ. Глишића. — 6. VI. ПБр. 4691.

„Ластавичић“ Миленка Марковића. — 5. VI. ПБр. 4690.

„Девојчица у кућевном раду“; превод М. Ђ. Глишића. — 28. V. ПБр. 3896.

„Поуке за домаћице“ за III р. нар. шк. од Љ. Жељезовске.

1901.

„Управа добара“ А. Миоковића. — 18. XII. 1900. ПБр. 16030.

„Наука хришћанска“ за III. и „Наука хришћанска“ за IV. р. осн. шк. Ђ. Ивковића за привремени уџбеник. — 7. II. ПБр. 16296.

„Један Обреновић“, Миливоја Ј. Маленића. — 20. III. ПБр. 2784.

„Пупољци“ Д. Ј. Соколовића. — 19. V. ПБр. 4692.

„Сунцокрет“. М. Јовића. — 28. V. ПБр. 5043.

„Из школске хигијене“ др. Ђ. Ј. Николића. — 28. V. ПБр. 4639.

„Посебна педагогика“, др. В. Бакића. — 31. V. ПБр. 5208.

„Приче из Светог Писма“, Ђ. Ивковића. — 31. V. ПБр. 5209.

„Љубичица“, М. Јовића. — 31. V. ПБр. 5210.

„Поуке за сеоску омладину I“, Чеде Тодоровића. — 27. X. ПБр. 13504.

„Учитељски Весник“, лист Јове Максимовића. — 20. XI. ПБр. 14331.

„Србија у сликама“, Ђ. Станојевића. — 20. XI. ПБр. 14286.

„Трговачка рачуница“, др. Ђ. Петковића. — 20. XI. ПБр. 14285.

„У слободним часовима“, Ж. О. Дачића. — 12. II. 1900. ПБр. 1711.

„Ручни рад“, лист Ј. С. Јовановића. — 20. I. 1900. ПБр. 14804.

1902.

„Одабране приче“, Гримове. — 28. II. ПБр. 2377.

„Ђачки пријатељ“, издање М. Стајића. — 28. II. ПБр. 2377.

„Андерсенове приче“. — 3. IV. ПБр. 3599.

„Наука хришћанска“, Петра Протића за III. р. осн. школе за привремени уџбеник. — 5. V. ПБр. 1762.

„Кроз Босну и Херцеговину“, Мих. Станојевића. — 8. V. ПБр. 4627.

„Склоп човечјег тела“, издао Геца Кон. За средство наставно у осн. школи. — 8. V. ПБр. 4626.

„Слике из животињског царства“, издао Е. Ајхштет. — 24. V. ПБр. 5085.

„Весела младеж“, издао исти. — 24. V. ПБр. 5085

„Школско звонце“, лист Ј. Максимовића, година II. — 7. VI. ПБр. 5872.

„Ђурђевак“ Ђ. Ивковића. — 7. VI. ПБр. 5866.

„О моралном васпитању“, у нашим школама П. С. Протића. — 9. VII. ПБр. 7498.

„Косово“, I спев Н. Ђорића. — 9. VII. ПБр, 7505.

„Свети Сава“, II Срдана Новаковића и Вел. Петровића. — 9. VII. ПБр. 7504.

„Хришћански дом“ Фирмилијана. — 9. VII. ПБр. 7507.

„Карта Краљевине Србије“, размер 1:400.000. 3 дин. комад, за употребу народ. школа, од Јос. Ковачевића. — 3. X. ПБр. 14285.

„Атлас“ Мих. Станојевића и Раше Митровића за привремени уџбеник III. разреда основне школе. — 18. X. ПБр. 15082.

„Поуке из српског језика“, Жив. Симића, као помоћна књига. — 1. XI. ПБр. 15903.

„Историја српског народа“, Мил. Вукићевића. — 5. XI. ПБр. 16482.

„Земљопис“, М. Јовића и Д. Ј. Путниковића, за привремени уџбеник IV. разред основне школе. — 9. XI. ПБр. 16486.

„Земљопис“, М. Јовића и Д. Ј. Путниковића по речним сливовима, за привремени уџбеник III раз. осн. школе. — 9. XI. ПБр. 16487.

„Земљопис“, Д. Соколовића, за привр. уџбеник IV. разр. осн. шк. — 9. XI. ПБр. 16488.

„Образовање воље“, Мих. Станојевића. — 27. XI, ПБр. 17544.

1903.

„Ђачка песмарица“, за I—IV разред осн. школе, Петра М. Стојановића, за помоћницу уз читанке. — 15. I. ПБр. 109.

„Албум пиротских ћилимова“, Мите Живковића, за женске осн. школе. — 18. III. ПБр. 3259,

„Ко је крив? Срете Пашића. — 18. III. ПБР. 3258.

„Народне школе у Србији 1803—1815“, Анд. Гавриловића. — 2. IV. ПБр. 3814.

„Наша прошлост“, лист Мите Нешковића. — 2. IV. ПБр. 3817.

„Педагошки преглед“, лист М. Марковића и др. С. Окановића. — 2. IV. ПБр. 3816.

„Кишомерске стације“ и опредељење часа помоћу сунчаника. — 9. IV. ПБр. 2804.

„Бој на Косову“, Срете Стојковића. — 11. IV. ПБр. 4055.

„Други мирис босиљков“, Ј. Миодраговића. — 24. IV. ПБр. 4530.

„Пример, карактер и новац“, по С. Смајлсу, од Мих. Дојчиновића. — 24. IV. ПБр. 4527.

„Песме Петра Прерадовића“. — 17. V. ПБр. 5577.

„Срећни дани“, Драгом. М. Ћосића. — 24. III. ПБр. 4528.

„Езопове басне“, превео Мих. Дојчиновић. — 24. IV. ПБр. 4528.

„Даница“, Сават. Грбића. — 24. IV. ПБр. 4528.

„Забавник“, Миленка Марковића. — 3. V. ПБр. 4942.

„Земљопис Краљевине Србије“, Раше. Митровића

и Мих. Станојевића, за привр. уџб. IV. р. осн. школе. 3. V. ПБр. 4944.

„Земљопис Кр. Србије“, Милана Храбреновића и Владим. Т. Симића, за привр. уџб. III. р. — 17. V. ПБр. 5410.

„Ђачко позориште“, Вел. Петровића. — 31. V. ПБр. 5906.

„Приповетке за девојчице и дечаке“, с руског Косара Цветковићева. 31. V. ПБр. 5908.

„Прерада воћа“, Благоја Тодоровића. — 21. VI. ПБр. 6475.

1904.

„Преко Босне и Херцеговине“, Нед. Савића. — 3. V. ПБр. 530.

„Оцеви“, „Материце“, — „Ђачићи сељачићи“, — „Кад сам био чобанче“, све четири Милорада М. Петровића. — 3. V. ПБр. 5352.

„Етнографска карта“ М. Андоновића, без текста. — 3. V. ПБр. 5353.

„Школски рад“ Павла Љотића, за употребу у осн. школи. — V. ПБр. 4541.

„Пољопривредна читанка“ I део; II део и Пољопр. Читанке I и II део, — све три од др. Ђ. Радића, за помоћнице у продужној школи и т. д. — 7. V. ПБр. 5459.

„Словенска читанка“, П. Деспотовића, за привр. уџб. још за 1. год. у III р. осн. шк. — 2. V. ПБр. 5470.

„Словенска читанка“ Д. Јосића, за привр. уџб. у IV р. осн. шк. — 7. V. ПБр. 5474.

„Ђачка песмарица“ за I. и II р. и за III и за IV р. осн. шк. — све три од П. Стојановића, за лектиру у осн. школи. — 7. V. ПБр. 5472.

„Мала пепељуга“, превод Косаре Цветковићеве.

„Три приче“ Р. Домановића.

„Домаће васпитање“ др. С. Окановића. — Све три 12. V. ПБр. 5635.

„Младост“ Сават. Грбића. 13. V. ПБр. 5890.

„Дечји идеали“, Дим. Б. Пејовића попа. — 13. V. ПБр. 5892.

„Лафонтенове басне“, превод Станише С. Станишића.

„Први српски устанак“ Мих. Сретеновића.

„Божићни дарак“ Дим. Соколовића. — Све три 13. V. ПБр. 5893.

„Босиљка“ Ј. Миодраговића. — 13. V. ПБр. 5694.

„Златно доба“, — „Био једном“, — „Бајке“ — све три превео Мих. С. Дојчиновић. — 93. V. ПБр. 5895.

„Народне умотворине и писци“ I. Смрт Смаил аге Ченгића. Издање В. Валожића. — 7. V. ПБр. 5471.

„Свекрва и Пуница“, слике Јанка Веселиновића. — 10. V. ПБр. 5639.

„Црте из историје ослобођења Србије“ Анд. Гавриловића. — 10. V. ПБр. 5633.

„Историја Српског Народа“, I. М. Вукићевића. — 11. VI. ПБр. 8816.

„Историски календар“ Боже Кнежевића. — 5. X. ПБр. 17321.

„Земљописна читанка“, Тодора Радивојевића. — ПБр. 5289.

„Историска педагогика“ П. Деспотовића. — ПБр. 6476.

„Збирка слика знаменитих Срба у XIX веку“. — ПБр. 12223.

„О васпитању умном, моралном и телесном“, Х. Спенсера, превео Ј. Миодраговић. — ПБр. 12677.

„Школска хигијена“ др. Ота Јанке, превео др. Слоб. Рибникар. — ПБр. 16239

„Савети и поуке наставницима-цама пре уласка у јаван живот“, од Жила Пајо-а, превео Н. Ракић. — 12. IV. ПБр. 4427.

1905.

„Утицај дневне и вештачке светлости на органе вида“ и „Како да сачувамо очни вид“, обе књиге од др. Ђ. Нешића. — 10. I. ПБр. 263.

„Радост“, за децу, издање В. Валожића. — 10. II. ПБр. 3207.

„Српски Књижевни Гласник“, лист П. Поповића и др. Ј. Скерлића. — 15. II. ПБр. 3208.

„Словенска митологија“, Луја Леже-а, превео Р. Агатоновић. — 15. II. ПБр. 3209.

„Робинсон Крусе“, превео Ј. Милијевић — 10. II. ПБр. 3210.

„Зашто браћо постасте хајдуци“, К. Петровића. — 10. II. ПБр. 3212.

„Рељефна карта Краљевине Србије“, Свет. Даниловића. Као наставно средство. — 4. IV. ПБр. 5489.

„Гимнастичке и јуначке игре“, Ср. Пашића. — 21. III. ПБр. 5799.

„Српски народ“ лист Л. Зрнића. — 16. V. ПБр. 8475.

„Београд“, књига Војног одбора за прославу 100 годишњице Устанка. — 16. V. ПБр. 8475.

„Хајдук Вељко“, Ср. J. Стојковића. — 16, V. ПБр. 8474.

„Материнско царство“, Раше Митровића и Ж. М. Радосављевића. — 15. IV. ПБр. 6933.

„С планине и испод планине“, П. Кочића. — 7. V. ПБр. 7581.

„Бисер цвеће“ и „Ђачко благо“, оба издања М. Стајића. — 4. V. ПБр. 7580.

„Моје радовање“, М. Сретеновића, издање Рајковића и Ћуковића. — 30. V. ПБр. 8921.

„У часу одмора“, С. М. Грбића, издање Рајковића и Ћуковића. — 30. V. ПБр. 8921.

„Село“ М. М. Петровића, издање Рајковића и Ћуковића. — 30. V. ПБр. 8921.

„Мала Србадија“, лист Учитељског Удружења. — 31. V. ПБр. 9139.

„Карта о распрострањењу православних Срба у Хрватској“, др. Васе Руварца. — 27. VI. ПБр. 10905.

„Законик Стевана Душана,“ издање из 1898. и „Устанак на дахије 1804“, Ст. Новаковића — обе 27. VI. ПБр. 10010.

1906.

„Рад у II. р. осн. школе“, J. Миодраговића. — 24. II. ПБр. 2113.

„Здравље“, орган друштва за чув. нар. здравља. — 9. III. ПБр. 2697.

1907.

„Мозак и душа“, Авг. Форела, превео Милан Бильчевић. — 17. I. ПБр. 16696/906.

„Дечја рачуналька“, за I. р. осн. школе, J. Ђ. Јовановића и Вој. Стевановића, за средство наставно. — 10. I. ПБр. 19693/906.

„Веронаука“, Милана Рабреновића и Славољуба Панића. — 25. IX. ПБр. 14125.

„Школски радник“, лист Јов. М. Поповића. — 12. XII. ПБр. 20001.

„Дело“, лист Аце Станојевића. — 12. XII. ПБр. 20010.

1908.

„Теориска и практична педагогија“. Габр. Компејре-а, превео Риста Огњановић. — 29. IV.. ПБр. 5767.

„Српска пчела“, лист Крсте Мршуље. — II. XI. ПБр. 18021.

„Привреда“, лист Аце Живановића. — 12. XI. ПБр. 18022.

„Старинар“, орган Срп. Археолошког Друштва. — 11. XII. ПБр. 19574.

„Позоришне игре женске учитељ. школе“. — 11. XII, ПБр. 19575.

1909.

„Српска Звезда“, J. Миодраговића. — 18. IV. ПБр. 5274.

„Увод у историју васпитних теорија,“ превео М. Шевић. — 11. III. ПБр. 3341.

„Педагогиска књижница,“ М. Шевића, књига 1—5. Издаје књижара Рајковића и Ћуковића. — 18. II. ПБр. 2204.

„Карађорђе“ трагедија М. Цветића. — 4. IV. ПБр. 4356.

„Методика познавања облика“ Софр. Симића. — 27. IV. ПБр. 5784.

„Најбољи друг“, Сав. Грбића и „Први дечји цвркути“ Д. Глигорића, издање Рајковића и Ћуковића. — 9. V. ПБр. 6364.

„Анђелак“ Сав. Грбића. — 9. V. ПБр. 6549.

„Милош Обреновић“ др. Мих. Гавриловића I и II књ. — 6. VI. ПБр. 8764.

„Напредак“ J. П. Јовановића, издање Учитељ. Удружења. — 23. V. ПБр. 7937.

„Три знаменита Херцеговца“ Томе П. Ораовца. — 10. VI. ПБр. 8782.

„О српској слави и данима који се славе,“ Васе Живковића. — IX. ПБр. 17094.

„Срп. Књиж. Гласник“ др. J. Скерлића. — 31. X. ПБр. 19744.

„Методика историје“ Мих. Станојевића. — 3. XI. ПБр. 20035.

„Српске школе од 1718 — 1739“ Радослава М. Грујића. — 3. XI ПБр. 20036.

„Рачуњаљке“ Симе Јеврића, I и II р. осн. школе, за наставно средство. — 14. XI. ПБр. 19635.

„Васпитачеве забелешке“ Срете Аџића — 12. XII. ПБр. 22607.

„Мисли о васпитању“ Димитрија Јовичића, — 12. XII. ПБр. 22610.

„Не укради“ Мите Живковића. — 12. XII. ПБр. 22611.

„Вардар“ календар за 1910. — XII. ПБр. 22959.

1910.

„Српска стенографија“ Младена Спасојевића. — 27. I. ПБр. 1196.

„Краљевић и просјак“ М. Твена, превео с руског Мих. Стевановић. — 2. VI. ПБр. 8611.

„Основи емпириске психологије“ Бране Петронијевића. — 2. VI. ПБр. 8614.

„Мала научна библиотека“ Ем. Цветића. — 11. V. ПБр. 7430.

„Пастир добри“, Петрова, с руског Сава Рабреновић. — 11. V. ПБр. 7422.

„Бајке“ Николе Зеге. — 11. V. ПБр. 7429.

„Балканско полуострво“ карта Стев. Бошковића. — 8. IV. ПБр. 5400.

„Слике из Старе Србије“ II. Зарије Р. Поповића.

„Упуство за приправне школе са Буквaром“ од Софронија Симића.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА • НАРОДНА БИБЛИОТЕКА • БЕОГРАД
Инв. бр. 37228